

2008 / 4.

Ára: 600 Ft

folkMAGGazin

XV. évfolyam

4. szám

Herbstrosen Tánccsoport, Solymár • Saint-Pierre D'Irube, Pays-Basque, Franciaország
EUROPEADE 2008 – fotó: Kárpáti Zsuzsanna

A TARTALOMBÓL:

9. Rendhagyó textil
Borka Elly
10. Kodály Zoltán, a népzene kutató – IV.
Pávai István
12. A teveli „lakadalom”
Péter László képriortja
13. A teveli „lakadalom”
Fehér Attila, Péter László
14. Unicális hungaricumok táncfesztiválon
Kutszegi Csaba
16. Fesztiválról fesztiválra...
17. Hagyományos táncok és ételek
Dóbiás Andrea, Adler Írisz
18. A Nyírség Svájcban
Demarcsek György
20. MAGTÁR
Juhos-Kiss János: A lélek örök
22. Amatőr táncosok 45. európai ünnepe
Mikulai Csaba
23. EUROPEADE 2008
Kárpáti Zsuzsanna fotói
27. „Tiszta szívvel”
Ábrahám Judit
28. Napló helyett
Széki Soós János
30. Márika, a tábornok unokája
Kóka Rozália
34. Mátyás király moldvában
Halász Péter
37. Keleti népzenei kutatások – V.
Sipos János
40. Táncházak, folk-klubok
42. Jakab József (1930–2008)
Busai Norbert
43. A visai karikázás
Henics Tamás
46. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

50 éves a Bartók Együttes

„MERT MIBENNÜNK ZENG A LÉLEK, MINKET ILLET EZ AZ ÉLET”

1958-ban, egy történelmileg fájdalmas korban, egy öntudatában megalázott országban jött létre a Bartók Táncegyüttes. Bölcsője lett egy idegen megszállás alatt élő nép nemzeti érzelméből táplálkozó szellemi mozgalmának, szülőágya a máig virágzó táncházmozgalomnak. Hogy valóban szelep volt az együttes egy elfojtott gondolatoktól feszülő kor érzelmei számára, azt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a mottónkul választott Nagy László Bartók Együttes használatára írt versére, a Táncbéli táncszókra készített koreográfiát a rettegő hatalom két előadás után hosszú időre betiltotta. Mára már elcsitultak az érzelmek, a láz, a mai fiatalokat már más motiválja. De a Bartók Együttesben – sok lendülettöréstől fékeződve ugyan –, most is folyik a munka. A kezdetekről Timár Sándort, a szülőatyát, a jelenről Szappanos Tamást, a jubiláló együttes vezetőjét faggatom.

– Olyan sokszor végiggondoltam már, hogyan is kezdtem én ezt, hogyan volt, mint is volt – mondja Timár Sándor, akit kérdezniem sem kell, dől belőle a szó. – Egy Szolnok melletti tanyán, Alcsiszögön születtem, az első gyermekéveket ott töltöttem. Ezt azért fontos megemlítenem, mert a tanyavilág nagyon fontos volt a számomra. Anyai nagypapám nagyszerű táncos volt, és mikor kicsi gyerek voltam, a multságokon bámultam őt, hogy hogyan járja. A tanyasi elemi iskola első négy éve után a szolnoki Verseggy Ferenc Gimnáziumba kerültem, és bizony az otthoni környezetből kiszakadva eleinte nem is találtam a helyemet – egészen addig, amíg nem találkoztam a gimnázium regös cserkészcsoportjával. Számomra nagyon meglepő volt, hogy a nekem nem nagyon tetsző városi környezetben mégiscsak olyasmivel találkozom, mint amit otthon a lakodalmakban és a családi ünnepeken átéltem, és rögtön csatlakoztam is ehhez a kis hagyományörző ének- és táncegyütteshez. A cserkészcsapat vezetője Kaposvári Gyula volt, és különböző vendégtanárok fordultak meg itt, Béres Andrásra emlékszem például. Egyszer Kaposvári Gyula elvitt bennünket a síófoki népfőiskolára, melynek vezetője Molnár István volt, asszisztense pedig Falvay Károly.

Ez volt az első, megragadó találkozásom Pista bácsival – nagyon tetszett, ahogy énekeltek, táncoltak, balladát mondott.

A Verseggy Gimnáziumban az énektanárunk írt a diákoknak egy kis zenei jegyzetfüzetet, és annak az utolsó fejezetében volt szó Bartók Béláról és Kodály Zoltánról. Nekem rettenetesen tetszett az ő példájuk, Bartókról minden megjelent könyvet felkutattam, amit annak idején a könyvesboltokban – azokban az időkben sokszor csak a pultok alól! – meg lehetett szerezni.

Nyomukban úgy gondoltam, én is elindulok gyűjteni – első utam egy karcagi lakodalomba vezetett. A másik példa nagypapám tánca volt, ezekből az élményekből készültek első koreográfiáim.

Miután politikai okból a cserkészcsapat megszűnt, a munka iskolai csoportként folyt tovább, melynek ekkorra már én lettem a vezetője, és ami elődje volt a ma is működő Tisza Táncegyüttesnek.

Az Orvosi Egyetemen szerettem volna továbbtanulni, de mivel apám kuláknak számított, hiába voltam a szolnoki Verseggy Gimnázium legjobban érettségiző diákja, be sem hívtak a felvételire. Közben hallottam, hogy koreográfus szak indul a Színház- és Táncművészeti Főiskolán, el is mentem a felvételire, de nem feleltem meg – tudtam, hogy szintén a családi háttér miatt.

Később Kaposvári Gyula szólt, hogy az Állami és a Honvéd Együttesek után megalakul a SZOT Művészegyüttes, és Molnár István lesz a vezetője. Mikor Pista bácsi felvett az együttesbe, mondtam neki, hogy én csak egy évet leszek ott, azután újra megyek felvételizni a Színház- és Táncművészeti Főiskolára. De azután már eszembe sem jutott, hogy otthagyjam!

Molnár István sportolóból lett modern táncos, s egyszer egy kalotaszegi lakoda-

Címlap: Bauda de Gaitas San Martino de Quiroga, Galicia, Spanyolország - fotó: Kárpáti Zsuzsanna

fotó: Hidas György (Méhkerék, 1972)
 Hagymányok Háza Táncház Archivum

lomba keveredve döbbsen rá, hogy hogyan tudnak a falusiak táncolni, s hogy ő táncművész létére ebből nem tud semmit! Azonnal vásárolt magának egy filmfelvevőt és elindult a falvakba felvételeket készíteni, így fordult a magyar néptánc felé. Ezek a filmek még némafilmek voltak, és sok minden még nem derült ki akkor a táncok szerkezetéről, törvényszerűségeiről, zenéhez való viszonyáról. Mégis ezek voltak az első lépések! Nekem óriási töltődést jelentett, hogy vele nap mint nap találkozhattam.

A SZOT Együttesben nagyon összeharátkoztunk a szintén ott táncoló Martin Györggyel, akivel első közös nagy gyűjtésünk Bagon történt, melyből ő könyvet jelentetett meg, én koreográfiát készítettem. Nagyon élveztem Tinka barátságát, a közös munkát.

Sokszor a hétfő reggelenkénti próbái leülésekkor Pista bácsi látta, hogy Tinkának és nekem bólogat a fejem – gyakran akkor érkezünk haza a hétvégi gyűjtőutakról –, de elnézte, mert nagyon pártolta a táncgyűjtői munkánkat.

A SZOT Együttes egy hatvan tagból álló, nehezen mozgó mamutegyüttes volt, és eljött a pillanat, amikor az állam a fenntartását nem vállalta tovább, s megszűntette. Ekkor Molnár István vezértáncosai – Vásárhelyi László, Galambos Tibor – ötletére megalakítottunk egy kisebb együttest, ahol tovább folytattuk a munkát – ez lett később a Budapest Táncegyüttes.

Ezzel a kisebb együttesrel már könnyen mozogtunk és számos külföldi vendégszeplésen szép sikert arattunk.

– *Látható, hogy gyermekkorod meghatározó környezetén túl életpályád alakulásában részint a politikai viszonyok, valamint a nagyszerű pedagógus-példák voltak meghatározóak. Nyilván nagy szerepük van abban, hogy pedagógussá, sokak Mestijévé váltál...*

– Természetesen. Martin György is arra biztatott, hogy míg ő inkább a gyűjtéssel-kutatással foglalkozik, én koncentráljak a pedagógiai és koreográfiai munkára.

Budapesten akkor több vegyipari szak szervezeti együttes is volt, s Vásárhelyi Lászlóéknak támadt az az ötletük, hogy létre kellene hozni egy központi táncgyüttest, és megkérdeztek, hogy elvállalnám-e a vezetését. Elvállaltam, s akkor jött a fejembe az, hogy ezt az együttest – mivel Bartók Bélát addigra már nagy érdeklődéssel oly sokat tanulmányoztam – az ő nevére kereszteltem. 1958-at írtunk. Huszonkét évet töltöttem a csapattal.

Ha már Bartók Béla nevét viselte az együttes, fontosnak tartottam, hogy ne a Rajkó Zenekar legyen a mi zenekarunk, hanem Sári László és Sári József lettek a zongoristáink, majd az első zenekarunk a Bartók Béla Zenei Szakiskolának a hallgatóiból alakult. A zenét Sári Józsefék komponálták, akik szintén a bartóki szellemben dolgoztak. Sok helyen – fesztiválokon is – szerepelünk szép sikerrel –, így telt el az első tíz év.

Azután egy nagyon fontos időszak következett az együttes életében. Martin György addigra már nagyon sok gyűjtést végzett, s ezek már hangosfilmek is voltak. Ezeket a filmeket nekem átjátszotta, és én filmről tanultam például a széki táncokat, amiket a Bartók Együttesben el is kezdtünk gyakorolni. De zenénk nem volt hozzá. Viszont volt Pátia lemez, melyen a 40-es években széki zenészekről a Magyar Rádió által felvett zene volt, és ezt használtuk. Csak az volt a baj, hogy azok gyakorlásra nem voltak túl jók, mert rövidek voltak.

Ebben az időben történt az is, hogy mentem a Bajza utcán – az együttes próbaterme akkor a VDSZ székházban, a Benczúr utcában volt –, és láttam, hogy egy szalmakalapos bácsi meg egy piros szoknyás, fekete fejkendősnéni megy az utcán – székiek voltak! Odamentem hozzájuk: nem jönnek el a Bartók Együttes próbájára? Dehogynem, örömmel jöttek, mert batyu volt náluk, amiből el akartak adni, azért jöttek Budapestre. Megmutattuk nekik a széki táncokat, nagyon meglepődtek, azután ők is táncoltak. Nagyon érdekes volt látni, hogy majdnem teljesen pontosak voltunk a táncban, mert a filmekről elég alaposan megtanultuk.

A Bartók Együttes háromszor próbált egy héten, egy próba három órás volt. Az első órában a Molnár-technikát gyakoroltuk, mert részben Molnár István koreográfiáit használtuk, s ez a technika volt a tán-

Próba a szegedi fesztiválon
fotó: Hidas György ('70-es évek eleje)

cos képzési alapunk. A következő órában nagyon sokat énekeltünk – nagyon szépen énekeltek a bartókos fiúk és lányok, mert Sári Józsefék nagyon sokat tudtak nekünk ebben segíteni –, s utána jötték aztán a különböző táncstílusok és gyakorlások.

Martin sokat eljött hozzánk a próbára, egyszer csak hozott magával két urat. Hozták a hangszert is. Azt mondta: „Sándor, kapcsold ki a Pátriát! Feri meg Béla, vegyétek elő a hegedűt meg a kontrát!” És elkezdtek széki muzsikát játszani. Mi elájultunk, hogy élőben hallunk széki muzsikát, mert addig csak a recsegő-ropogó lemezeket hallgattuk! Rögtön rábeszéltem őket, hogy legyenek a mi zenészeink. El is vállalta Sebő Feri és Halmos Béla, s azután remekül együttműködtünk.

Közben megismerkedtünk Kallós Zoltánnal, aki szintén járt a próbánkon, és megkérdezte: „Te Sándor, nem kellene nektek táncházat is csinálnotok?” Hát, próbáljuk meg, gondoltam, és így létrejött az első táncház, a Liszt Ferenc téri Könyvklubban. A szervező csapatnak az volt a gondolata, hogy négy együttes részvételével induljon a táncház, így volt ott a Bartók mellett a Bihari, a Vasas és az Építők Vadrózsák Táncegyüttese. Az első táncházi tánc a Sebő Együttes muzsikájára a széki volt, melynek élő hagyományát akkor még a másik három együttes nem ismerte, bár például a Bihari Együttes Novák Ferenc széki koreográfiáját már táncolta. Ők jobban támogattak volna

egy zártkörű táncosklubot, de én nem szerettem volna ebből kihagyni a nagyszámú érdeklődőt, akik be szerettek volna jutni közénk – köztük neves írókat, költőket –, így végül csak a bartókosok folytatták a kezdeti lelkesedéssel a táncházak szervezését, látogatását. Több budapesti művelődési háztól is lehetőséget kaptunk ehhez, melyhez oktatók a Bartók együttesi tanítványaimból kerültek.

A legjobb táncosokból lettek aztán a legjobb zenészek is: Csoóri Sanyi, Éri Péter és Jánosi András is táncosok voltak az együttesben! Sebőék után muzsikálni kezdett Virágvolgyi Márti, a Muzsikás, a Jánosi Együttes és sokan mások. Így jött létre a táncházmozgalom.

– Annyi év után innen is tovább vitt az utad...

– A táncos szakma úgy látta, hogy az a pedagógiai módszer, amit kialakítottam a Bartók Együttesben, azt talán a Balettintézetben is hasznosítani kellene. Meghívtak engem, hogy legyek ott Györgyfalvy Katalinnal néptáncoktató, létrejöttek a jobbnál jobb osztályok. Közben elment közülünk Rábai Miklós, és felvetődött a Táncművészek Szövetségében, hogy legyek én az Állami Népi Együttes vezetője. Ennek két akadálya volt; az egyik, hogy nem volt pártkönyvem, a másik pedig, hogy a táncosok attól tartottak, hogy majd én a táncházat fogom felvinni a színpadra. Végül egyéves huzavona után átvehettem ezt a feladatot.

A Bartók Együttesben addigra már többen is készítették saját koreográfiákat: Varga Zoli, Lelkes Lajos, Diószegi László. Én ugyan felajánlottam, hogy a továbbiakban is segítem az együttest, mint szakmai tanácsadó, de Varga Zoliék azt mondták, köszönik, nem, ők inkább csinálnak mindent maguk. Mivel a közös dolgaink így megakadtak, a korábban a Bartók Együttes részére érkezett amerikai meghívást is a személyem miatt az Állami Együttes örökölte, melynek nyomán létrejött a Columbia Artist-tal négy Kanada-USA-turné.

– Azóta sok vezetőváltás történt a Bartók Együttesnél, és a vezetők kivétel nélkül mind – ki önként, ki kényszerűen – keserű szájjal távoztak. 1992-ben a Vegyipari Dolgozók Szakszervezete sem támogathatta tovább az együttest. Németh Ildikó, akkori együttesvezető talált rá Vásárhelyi László feleségére, Süttö Annára, akinek segítségével a Főváros vette keblére az együttest. Miután Ildikóéknak köszönhetően megalapítottuk a Bartók Kulturális Egyesületet (mellékesen jegyzem meg, hogy az én lakásomon), Németh Ildikó és Szabó Szilárd is elhagyták az együttest.

– Igen, akkoriban keresett meg engem Zsedenyi Marica, aki korábban szintén a Budapesti Együttes táncosa volt, a Budapesti Művelődési Központból, és kértek meg arra, hogy vegyem át újra a Bartók Együttes vezetését. Egy-két évig dolgoztam velük akkor, aztán az öregebb táncosok részéről komoly viták indultak el az ügyben, hogy mit

hogyan kellene csinálni, és én sajnos akkor abbahagytam a közös munkát. A Bartók Együttesben és máshol mindig is voltak szervezkedések...

– *Ilyen szervezkedései miatt zárta ki az épp megalakuló egyesületünk Teszéry Miklóst, aki válaszlépésként magával vitte az együttesből az akkor épp általa vezetett utánpótlás- és gyermekcsoportokat. Ők tovább folytatták a munkát, és a mai napig használják a Bartók Együttes nevét. Te hogyan látod ezt, hogy egy szinte azonos nevű, másik csoport is létezik?*

– Nem tartom helyesnek, goromba dolog volt a részéről, hogy ilyet csinált. Én már nem szeretnék bírósági ügyként foglalkozni ezzel, de valójában azt kellene tenni. Aki őket segítette és fenntartotta, úgy gondolta, hogy ezzel a bartókos szellemet viszi tovább, de nem azokkal tette ezt, akikkel kellett volna.

– *A Bartók Együttes téged követő vezetői majd' mindannyian a tanítványaid közül kerültek ki. Nincs ez másképp a jelenlegi vezetővel, Szappanos Tamással sem...*

– Mikor az együttes legutóbb vezetőt választott, a pályázatbíráló bizottság tagjaként én is Tamás mellett döntöttem. Remélem, az ő vezetésével jól alakul majd a jubileumi műsor, és az együttes jövőbeli dolgai. Én magam figyelemmel kísérem munkájukat, s bármikor kész vagyok segítséget is nyújtani.

*

– 12-13 éves gyerek lehettem, a hetvenes években láttam először a Bartók Együttest – *folytatjuk Szappanos Tamással a beszélgetést.* – Magam is táncoltam Sátoraljaújhegyen, a Hegyalja Együttesben már akkor. Nagyon tetszett az a fajta szabadság, ami áradt a színpadról belőlük, ahogy ők maguk élveztek és ahogy élvezhetővé tették a néző számára is a dolgot, amit csináltak. Akkor az országban még kevés helyen táncoltak ilyen stílusban, csak a színpadi koreográfiákat gyakoroltuk, azokat a mindenki számára azonos folyamatokat, amik valamilyen térformába voltak rendezve.

Fiatal korom és a földrajzi távolság miatt is kevés volt a lehetőségem, hogy olyan emberekkel találkozzam, akiktől lehetett is ilyet tanulni. Egyik volt közülük Nagy Albert, aki Szegedről járt hozzánk, és a timári szellemben tanított bennünket. Ő hozta el hozzánk Nyisztor Gyuri bácsiékat Méhke-rekről – az ő táncuk és a hozzájuk fűződő személyes kapcsolat meghatározó élmény volt számomra. Timár Sándor is eljött hozzánk, készített koreográfiákat, tartott stílusgyakorlatot. Már akkor azt éreztem, hogy szívesen és jól tudnám ezt a fajta táncolást művelni, ha módom adódna, és megkülönböztetett figyelemmel kísértem mindig

a Bartók Együttest, akik az essenciája voltak ennek. Középiskolai tanulmányaim elvégzése után készültem Budapestre tanulni, hogy mellette a Bartók Együttesben táncolhassak, Timár azonban 1981-ben elkerült a Bartóktól. Viszont ugyanekkor a Hegyalja Együttesnek két koreográfiát is készített a Szolnoki Fesztiválra. Ennek során valami miatt felfigyelt rám, s a fesztivál után megkérdezett, hogy volna-e kedvem vele dolgozni az Állami Népi Együttesben. Innentől fogva egészen addig, amíg ő az Államinál tevékenykedett, a táncosa voltam, sőt, egy idő után asszisztenseként segítettem munkáját, és szívtam magamba szívacsként azt a tudást, amit csak lehetett.

Közben, szemmel tartva a Bartók Együttes munkáját, két dolog tűnt fel: az egyik, hogy egy idő után sok együttes zárkózott fel hozzájuk, széles lett azon együttesek palettája, akik hasonló színvonalat nyújtottak. A másik pedig, hogy feltűnően rövid időszakonként változott vezetőik személye. Nem értettem, mi lehetett az a gond, ami miatt az együttesvezetők és a táncosok újra meg újra konfliktusba keveredtek, annak dacára, hogy mindegyikjüknek személyes köztudása volt az együtteshez, s az autentikus néptánc szellemiségéhez is.

2006 nyarán tudomást szereztem róla, hogy ismét adódott egy ilyen helyzet. Láttam abban az évben a Gyebnár László alkotta minősítőműsort, és felvetődött bennem a kérdés: miért, hiszen az együttes kiválóra minősült. Amit láttam, az nagyon tetszett, és mégis Gyebnár Laci közvetlenül a minősítő műsor után elhagyni kényszerült az együttest.

Ahogy utána érdeklődtem, minden ilyen eset hátterében személyes konfliktusok, kisebb-nagyobb csoportok szervezkedése, másképp gondolkozása állt.

Mikor az együttesvezetői tisztre a pályázatot kiírták, egyrészt nagyon érdekelt a dolog, hiszen az egész hivatásos táncosi

pályafutásom is azért történt, mert annak idején nekem ez a műhely megtetszett, ráadásul most éppen itt lehetne kamatoztatni a megszerzett tudást, tovább vinni a saját maga által kijelölt úton az együttest. Másrészt viszont elgondolkoztattott, hogy mi lehet az oka, hogy néhány évenként újra meg újra egy ilyen helyzet előadódik. Ez is elgondolkoztattott, és a felelősség is: Timár Sándor, Varga Zoltán, Németh Ildikó, Szabó Szilárd, Nagy Zoltán „Püder”, Gyebnár László után együttest vezetni.

A Bartókra mindig odafigyelnek, és az embernek önmagával számot kellett vetni, hogy képes-e ezt jól csinálni, megvannak-e hozzá az eszközei, adottságai, felkészültsége, tudása. Hivatásos táncos munkám és a családom mellett belefér-e az időmbe, hogy lelkiismeretesen tegyem a dolgom – mindez néhány hét gondolkodási időmet vette igénybe, de végül tollat ragadtam.

– *És milyen az általad kijelölt út?*

– Az út ugyanaz az ösvény, de szeretném azért ezen tovább haladni, az azóta megszerzett tudás segítségével. Amitől annak idején a Bartók Együttes berobbant a köztudatba, az az autentikus táncolási mód, illetve az a néptáncnyelv, amit Timár Sándor terjesztett el. A táncnak a beszélt nyelvhez hasonlóan, elemekből, motívumokból való szabad megalkotása, improvizálás, melynek az eredetihez hasonló a funkciója: az, hogy a tánc élménye, a tánc öröme miatt táncol az ember. Célunk még jobban elmélyülni a folklórismeretben, a tánc- a zeneismeretben. Minél részletesebb képet szeretnénk kapni egy-egy szűkebb közösség vagy akár egy személy táncáról. Igyekszünk az együttesrel elmenni terepre, találkozni az énekelni és táncolni, a régmúltról beszélni tudó emberekkel. Az elmúlt ősszel is volt egy három helyszínt érintő erdélyi túránk. Sokszor egy-egy ilyen személyes találkozás többet ér, mint amit el tud mesélni vagy az eddig leírtakból elolvasni, a táncfilmekről

lenézni az ember. A táncukhoz, zenéjükhez is könnyebb utat találni személyes ismeretség alapján.

Folytatni szeretném az összes előttem itt alkotó útját, mert ugyanazt gondoljuk mindannyian.

– *Mi történt a másfél év alatt, amióta az együttesnél vagy?*

– Gyebnár Laci nyertes pályázata alapján összeállítottunk egy gyerekeknek szóló műsort, amely képet adott a magyar táncípusok és dialektusok színességéről, és közös táncolásba is bevonta a gyerekeket. A Hagyományok Háza nézőközönsége számára egy palóc lakodalmas műsort mutattunk be több alkalommal. Idén tavasszal a Zalai Kamaratánc Fesztiválra egy disznóvágás keretében helyezett visai férfitáncot készítettem, melyért a zsűri koreográfiai különdíjban részesített. Idén is megrendeztük az együttesben hagyománnyá vált Martin György Legényesversenyt, s tesszük ezt ugyanígy a jövőben is.

Most pedig készülünk a jubileumi műsorra, melyet az elmúlt ötven év emblematis koreográfiáiból, a régi táncosok előadásában állítunk össze, minden valamikori itt alkotó műveiből. A jubileumi műsorra való készülés egyik első mozzanata egy nyári tábor volt, amelyre a jelenlegi táncosok részvétele mellett meghívtunk mindenkit, aki valaha az együttesben táncolt – el is jöttek szép számmal. A koreográfusok részvételével előkészítettünk néhány számot a műsorra, ennek a folytatása lesz majd az őszi, alaposabb próbasorozat.

– *Egy másik együttes is saját jubileumaként ünnepli ezt az évet...*

– Nem örülök annak, hogy van két Bartók Együttes. Hozzám is eljutott olyan sajtó, mely arról ad hírt, hogy az együttes az ötvenedik jubileumát ünnepli, miközben tudom, hogy nem arról az együttesről van szó, amit mi mindannyian a Bartók Együttesnek tekintünk.

A jubileumi műsor kapcsán sokat egyeztetek korábbi táncosokkal, vezetőikkel, akik kivétel nélkül azt sugallják, hogy rosszul érezzük bármilyen nézetazonosságot vagy együttműködést. Nem tartják korrektnek a kialakult helyzetet. Mindkét fél részéről hallottam a szakadás körülményeiről, s ezek után is úgy tekintem, hogy az eredeti, Tímár-féle Bartók Együttessel egyértelműen a jelenlegi Budapest Főváros Bartók Tánc együttes azonos.

– *Sajnos ez együttesünk rossz „hagyománya”. Jó lenne a kerek jubileum jegyében szakítani a széthúzással, és belátni: az összetartás sokkal többre visz. A nyári táborban mint régi táncos vettem részt, s úgy éreztem, végre felébredt az igény a régi és az új erők összefogására.*

– Valóban, az edzőtábor nagyobbik hozadéka az volt, hogy a fiatal táncosok megismerhették az „öregeket”. Az együttes fénykorában a legjobb táncosok emblematis arcai voltak az együttesnek, országszerte ismerték őket, mint bartókosokat. Szoktam róluk beszélni a táncosaimnak, de most ott voltak a táborban, velünk mulattak az esti táncházakban és láthattuk azóta csak kikristályosodott táncbéli tudásukat. Régi fotók,

filmfelvételek, történetek kerültek elő, sok mindent megtudtunk. Lesz folytatás, erősíteni fogjuk a kapcsolatot a régiekkel.

– *Mivel kezdték a következő fél száz évet?*

– Közvetlenül a jubileumi műsor után, még ez évben minősülünk, remélve, hogy az előző szép eredményt meg tudjuk újítani. A folytatást is az előzményekhez hűen képzelem: a mélyből, a tiszta forrásból táplálkozni. Látom a szakmában folyó különböző koreográfusi törekvéseket arra, hogy a néptáncot modern formába öntsék. Nem találták meg meg azt a nyelvet, ami számomra mond is valamit. Az eredeti motívumokat az összefüggésekből kiragadva öncélúan felhasználják, „kiherélve” azok lényegét, de új értelmet nem adva nekik.

Én hiszek benne, hogy az az út, amit mi járunk, még sokáig tartogat mondanivalót, az eljövendő generációk számára is. Hiszen ők már nem találkozhatnak majd azokkal az emberekkel, akiktől mi most még személyesen tanulhatunk. Hogy ne csak filmek, leírt betűk maradjanak fent ebből a kultúrából azon gyermekek számára, akik egyre növekvő számban művelik élőként ezt a műfajt. A mi dolgunk az, hogy minél jobban elmerülve a tudásban, olyan élő, hús-vér, táncot művelő emberek legyünk, akik kapocsá válnak múlt és jövő között.

Az elmúlt ötven év összefoglalását 2008. november 9-én mutatjuk be a Művészetek Palotájában. Szeretettel várunk mindenkit, hogy velünk ünnepelje a múltat, és legyen ott a jövő kezdeténél!

Strack Orsolya

Táncos hétvégék

Tanfolyam a Hagyományok Házában

„A Kárpát-medence táncos öröksége” címmel folytatódik az a 60 órás akkreditált tanfolyam, mely négy tájegység táncos, néprajzi, táncfolklorisztikai és népzenei anyagát foglalja magába. Elsősorban gyakorlattal rendelkező néptáncpedagógusok számára ajánlott, de szeretettel várunk mindenkit, aki legalább öt éves táncos múlttal rendelkezik, és mélyíteni kívánja tánc tudását az adott táncokban. Tanfolyamon kívül, csak a hétvégékre is lehet jelentkezni.

2008. október 4-5.

Tirpák táncok (Nyírség)

Teremi László és Spisák Krisztina

2008. december 6-7.

Felcsíki táncok

Imre Béla és Simon Katalin

szombat 10.00-18.00

vasárnap 9.00-13.00

Néptánc, népzene, néprajz, folklorisztika

Tanfolyami díj: 10.000,- Ft/alkalom

Jelentkezés: a honlapról letölthető jelentkezési lapon vagy e-mailben

Kapcsolat: Tálás Ágnes - Hagyományok Háza 1011 Bp., Corvin tér 8.

Tel./fax: 225-6067, 225-6086, e-mail: talas.agi@hagyomanyokhaza.hu

Hangszerek, Tokok,
Kellékek, Javítás

Népzenei CD-k teljes választéka
ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY

Cím: Budapest VII., Dohány u. 84.
Bejárat az Almássy utca felől

telefon/fax: 351-3341,

Mobil: 06/30 954-9903, 06/30 399-5042

E-mail és Web Site:

pro@t-email.hu, http://www.afolk.hu

Nyitva tartás:

hétfőtől csütörtökig: 10:00-17:30,

pénteken: 10:00-17:00

Potta Géza

Népzenei Tehetségkutató és Vetélkedő

2008. november 29. • Révkomárom, Rév Magyar Kultúra Háza

Kategóriák: Vonós zenekari; Hegedűs szólólista (a szólólistákat a Rév zenekar kíséri)

Háromféle népzenei anyagból kell készülniük a résztvevőknek:

Mezőség (bármely falu) • Potta Géza abaujszínai primás népzenei repertoárja

Egy szabadon választott szlovák tájegység népzeneje

Zenekari díjak:

I.: 100 000 forint és fellépési lehetőség a XXVIII. Táncházatalálkozón

II.: Szakkönyv és CD csomag 50 000 forint értékben

III.: Szakkönyv és CD csomag 30 000 forint értékben

Szólista díjak:

I.: 50 000 forint és fellépési lehetőség a XXVIII. Táncházatalálkozón

II.: Szakkönyv és CD csomag 30 000 forint értékben

III.: Szakkönyv és CD csomag 20 000 forint értékben

Jelentkezés: +36 20 4705059 (Magyarország), +421 905319726 (Szlovákia)

lakatos.robi@nexta.sk

Jelentkezési határidő: 2008. november 20.

Fórum a Népművészetért Közhasznú Alapítvány • Fonográf Polgári Társulás

Kitüntetések

Kisebbségektől Díj Külföldi Magyarorságot Tagozata:

Téka Alapítvány, Szamosújvár

Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztje:

Szuhay Péter, a Néprajzi Múzeum gyűjteményvezetője

Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkeresztje:

Herencsár Viktória cimbalomművész

Magyar Köztársasági Bronz Érdemkeresztje:

Lengyel Szabolcs, a Honvéd Együttes tánckarvezetője

Népművészet Mestere-díj:

Antal Zoltán gyimesi primás hagyományörző; Besz László fazekas mester

Eke Péterné Simon Mária énekes • Horváth Tibor bőrműves

Jófejű Emil fafaragó • Kolombán Zsuzsanna babakészítő

Neszádeliné Kállai Mária verticsipke és viseletkészítő

Pataki Miklósné Ludányi Margit szövő, hímző, művészeti vezető

Streer Tamás néptáncos hagyományörző • Szankovits Tibor kései népi iparművész

Bessenyei György-díj:

Borbély Jolán etnográfus • Tóth Erzsébet, MMI közművelődési osztályvezető

Életfa-díj:

Dr. Gerzanics Magdolna nyugalmazott középiskolai tanár

Máthé Ferenc, erdélyi fafaragó, bútorfestő oktató

özv. Szakács Józsefné, hímző és népi iparművész

Wlassics Gyula-díj:

Fábry Zoltán faműves, a Magyar Kézművészetért Alapítvány társelnöke

Igyártó Gabriella, a Népművészeti Egyesületek Szövetsége ügyvezető igazgatója

Nagy István, a Vajdasági Magyar Folklor-központ elnöke

Z. Urbán Aladár, a felvidéki Palóc Társaság közművelődési szakembere

Csángó Kultúráért-díj:

Nyisztor Ilona csángómagyar népdalénekes, gyűjtő

Rendhagyó textil

Kovács Tibor mezőtárkányi gyékénykészítő és csipkeverő díjazott munkája

„Mikor pedig a galileai tenger mellett jár vala Jézus, láta két testvért (...) a mint a tengerbe hálót vetnek vala; mert halászok valának. – És monda nékik: Kövessetek engem, és azt művelem, hogy embereket halásszatok.” (Máté 4. 18-19.)

Kicsoda Kovács Tibor? Életútjáról, amint magáról szűkszavúan elmondta: „Az 1970-es évek elején kezdtem el népművészettel foglalkozni, körülbelül 20 évig különböző halászhálókat készítettem, és kutattam a halászat múltját. Később megismerkedtem a kosárfonással, majd a csipkekészítéssel. Jelenleg a gyékényfelhasználás és különféle csipkekészítés tölti ki napjaimat. Több nemzetközi és hazai kiállításon vettem részt önálló és csoportos kiállítóként. 2005-ben Prágában a csipke világkiállításon önálló kiállítóként voltam jelen. Előadásokat tartok és tanítok. Kutatom a szlovák és magyar csipkekészítés közös vonásait.” De sokat lehetne ehhez még hozzátenni, így pl. azt is, hogy varrott és recsecsipke mintagyűjteménye az országban egyedülálló. 2005-ben aranyat nyert szálanyag kategóriában, csipke kategóriában pedig ezüst oklevelet. Nem „kispályás alkotóegység”, annyi szent, újító törekvéseiről is legalább annyira híres. Idén augusztusban, amint Mezőtárkányra hozzá a portájára vendégségbe megérkeztem, nagyvárosi ember lévén, nagy meglepetésben volt részem. Létezik ma ilyen? Szinte fáj mind testemnek, mind lelkemnek a városi zűrzavaros nyüzsgés után ez a nagy, nyugalmas falusi rend. A kapun belépve az udvaron a régi paraszti élet minden kelléke eleven valójában tárult elém. Hátul egy nagy szabad földterület – az ott már az Alföld, mutatta a határmesszeségben –, az ablakszemes kicsi ház tornáca előtt csúcsosan felkötegelve a napon száradó, begyűjtött gyékényszarak, odabenn a hagyományos paraszti építéssel tagoltsága, a vályogfalak kellemes hűvössége fogadott. Szekér híján autója, s táviró helyett mobilja azért akad, mégis tévé és rádió meg nem zavarta beszélgetésünket. Legfeljebb az örömben rohángáló kicsi „Vakarc” vakkantása törte meg a csendet... „A népi világ számomra érték, s lehetőségeim szerint az egykori paraszti kultúrát próbálom tovább éltetni.” Hitvallással felérő gondolatai, hogy ez mennyire így igaz, immár magam is tanúsíthatom. Tibor hellyel, rágsálnivalóval, itallal kínált, s közben nekem szegezte a felszólítást: kérdezz csak nyugodtan! Talán észre sem vette zavarodottságomat, beszéltem és beszéltem mindenfélét, de nem jött ki belőlem – hiába gyülekeztek régóta bennem – egyetlen egy értelmes kérdés sem. Elnézve őt, inkább próbáltam megfejteni titkát. A balatonendréd református templomban a közelmúltban emlékeztek meg az endrédi vertcsipke 100 éves jubileumáról. Az ünnepségen a Balatonendréd Református Egyházközség és a Kájel Csipkeház által meghirdetett pályázat eredményhirdetésére is sor került. A zsűri elnöke, Gervai Mária népi iparművész ismertette az értékelés szempontjait és adta át a díjakat. Kovács Tibor mezőtárkányi alkotó, „Nő a természetben” című munkája különdíjban részesült. Tibor, mint számos hozzá hasonló népi alkotó, a „kor követelményeihez” igazodva igyekszik megtartani az eredeti értékeket. A szépséges darab nem szokványos, és nem éppen hétköznapi csipke: tértexstil. De túl azon, hogy magán viseli (a nem túl régi múltra visszatekintő) műfaj jellegzetességeit és sajátosságait, a

technikai megoldások is merészen ötvöződnek rajta, mégis azt kell mondanom, a hagyományost, a népi ihletettséget magába ölelő kuriózumértékű alkotás. Miért kell a műről különös tekintettel beszélnem? Mert tükörében a népi iparművészet értékfogalmi talán átrendeződhetnek. „A nagy népművészet alakulása megállt, s elölépnek az egyéni alkotók, akik nem tagadják meg népi származásukat, de láthatóan más a mondanivalójuk tartalma, és ezzel együtt más a formanyelvük is. A legkulturálatlanabb parasztfestőben is megvannak a modern kultúra csirái. Nem díszítenek, nem stilizálnak, hanem közvetlenül megnyilatkoznak.” – írja az elődök idejéből Kassák Lajos. A népművészet elsősorban az által él, hogy vannak, akik műveljék. Szerencsére a népi művészet és az iparművészet mára már „egybefonódásban” vannak olyan jeles alkotók, akik éppen rendhagyó munkájuk révén – és kezük által igenis hiteles „vitapartnerökként” – sokkal többet tesznek a népművészetért, mint hinnénk. Az egyes munkákat készítő alkotók szempontjából lényeges különbség figyelhető meg a mintához jobban ragaszkodó kézműves és a szabadabb stílt követő

népművész között. Tibor alkotása nem ábrándos arabeszk, kifejező ereje abban áll, hogy eredeti módon szembesíti a népi hagyományt a modern váltással. Tárgykörében (más tárgyában is feltételezhetően) visszatérő téma az újragondolt, csipkébe légiesen beépített (népi) szakralitás, amely munkákon márpedig úgyszintén – mint a hagyományra általánosan és egyetemesen jellemzően – az „időtlenesség” jegyei tűnnek fel. Endrédre vitt szép munkáját tekintve a következők is legalább annyira fontosak: az „egészen más” funkciójú és megjelenésű síkbeli, de térelválasztóként is éppúgy lebegő csipkeszerű kelme (a csipke és háló ötvözete különös bájjal, szabad szálköteg rengeteggel tarkítva) a transzformáció megkapó példája. (Az a művelet, amelynek folyamán koordinátákat egyik koordináta-rendszerből egy másikba alakítanak át, áttolás, forgatás és méretarány-változtatás.) Munkáján a laza, barnás, földillatú fonalcsipke-gyökérzet képződményben, a természet szépséges ölében, mint egy (a mentéken lévő zsinór díszítmények vonalrendszeréből) áttűnt női sziluettforma, egy őszanya-örangyal-ősmáriai jelenység fénylik fel. „Égen menő szép madár, / De nem madár, szárnyas angyal, / Szárnya alatt szent oltár, / Szent oltárban igaz hit. / Igaz hitben Boldogasszony. / Kelet felől tekint a Nap, / Ott látta az ő Szent Fiát...” – a hálószerű rajzolatban, a csomópontok mentén a kép, a nőiség egy magasabb szintű szakrális jeleként Boldogasszony Máriává változik át... S mennyi mívség rejtezik benne! „Minden van rajta: műszál, pamut, szőnyeg, len, kender, arany, papír... Nem dobtam el a verőkéken lévő anyagokat, később felhasználtam őket... Ez egy háromrétegű munka...” – hallgatom a mű születésének történetét. Tibor csipkéje a test, a lélek, a szellem egységének, a múlt, a jelen, a jövő egymásból nyíló kapuinak szimbóluma, a kísérletezés kiérlelt, szép eredménye. Már reménykedem. Tibornak egyéni elemekből konstruált, geometrizáló szellemű, mégis ívelt szerkezetű, és főképpen népi töltetű tér-textil-alakzata láttán munkássága még azok szemében is netán feloldozást nyerhet, akik formai, tartalmi, anyagválasztásbeli újítását eddig bizalmatlanul szemlélték.

Borka Elly

KODÁLY ZOLTÁN, A NÉPZENEKUTATÓ – IV.

Fotó- és dokumentumkiállítás a Hagyományok Házában

Szakmai terv: Pávai István

„CIGÁNYZENE”, NÉPIES MŰDAL

»Magyar népdal« és »cigányzene«: sokak számára még ma is egy és ugyanaz; a népies műdal fogalma összekeveredik a népdaléval. Pedig mindannak a zenének, melyet cigányzenekari előadásban vagy más népszerű feldolgozásban »magyar népdal«-ként vagy (Sarasate óta) »cigány-dal«-ként tálalnak fel a rádióhallgatónak – idestova száz esztendeje ez az alapja a »magyar zené«-ről kialakult közfelfogásnak – kevés köze van vagy éppenséggel semmi köze sincs a tulajdonképpeni magyar népzenehez...

Szentirmay Elemér a *Namenlose Blätter* címlapján, Berlin, 1880. szeptember 30. • Németh János (Szentirmay) szerzeményének címlapja, 1859

Azoknak a dallamoknak, amelyeket egyebek közt Brahms a Magyar táncokban, Liszt a Magyar rapszódiaokban témául felhasznál, többnyire név szerint kimutatható a szerzője. E szerzők egytől-egyig a XIX. században éltek, a jelentősebbje magyar nemesi családok sarja. Ezek: marosvásárhelyi Simonffy Kálmán (1832–1889), Szentirmay Elemér (eredeti nevén zsidó és vadasfalvi Németh János, 1836–1908), Egressy Béni (eredetileg egresi Galambos Benjámin, 1814–1851).

Mások asszimilált polgári családokból származtak, mint a két cipster: Kéler Béla (1820–1882) és Thern Károly (1817–1886).

A sok cigányzenész között csak kevés zeneszerző akad: Farkas Miska (1829–1890), Rácz Pál (1837–1886). Többnyire ezek a leggyengébbek, talán az egy Dankó Pista (1858–1903) kivételével...

A dallam szerzője olykor maga írja a szöveget is, a kíséretet azonban többnyire valaki más... A népszerű magyar dalok szerzői ugyanis, kevés kivétellel, járatlanok a szakmában: dilettánsok. Dallamaik, amint megjelentek, tüstént gazdátlanokká váltak, senki sem kérdezte, hogy ki a szerzőjük...

A közismert magyar népies zene stílusa lényegében tehát a XIX. század közepén alakult ki. Ritmikai sajátosságai levezethetők a

beszédből és a táncból. Dallamanyaga új képződmény, mely bizonyos nyugat-európai hatások közrejátszásával régi gyökereken sarjadt ki. Egyetlen ismertetőjele van, mely déli-keleti (arab) eredetre utal: az úgynevezett cigány-hangsor, mely talán – de nem bizonyosan – cigány közvetítéssel került Magyarországra.

E hangsor bővített szekundjaival a cigányok »kiszínezik« az igazi népdalokat is (mert olykor ilyeneket is játszanak), ezeket azonban a nép mindig színező alteráció nélkül énekli. Ennyiben tehát a cigány előadás meghamisítja e dalokat...

Zeneszerzőként a cigány teljességgel egy úton halad a többi – született vagy asszimilált – magyarral. Sőt a legtermékenyebb cigány származású dalszerzőre, Dankó Pistára, erőteljesen hatott a tősgyökeres magyar parasztdal. Több mint négyszáz dalt írt korabeli versírók magyar szövegeire...

Létezik ugyan valódi »cigányzene«: rövid dalok cigány nyelven. Ezeket ma már jószerivel csak a vándor sátoros cigányok ismerik és éneklék, a megtelepült falusi cigányok kevésbé, a polgárusult városi cigányok pedig – tehát a cigány-zenészek – egyáltalán nem. Ezeknek a daloknak egyébként – melyek tudományos szempontból még felkutatásra várnak – nincs lényeges közös vonásuk sem a magyar népies műdallal, sem a tulajdonképpeni népdallal...

Teljesen hamis tehát a nagyjából 1850 óta és napjainkban is cigányok által játszott zenét egyszerűen »cigányzené«-nek hívni. A legtöbb ilyen darab szerzője bizonyíthatóan nem cigány, hanem magyar; a kisszámú cigány zeneszerző pedig tökéletesen alkalmazkodott a magyarok által teremtett stílushoz. Ez a nyomtatott művekben fennmaradt muzsika, eredete és jellege szerint, városi műzenének bizonyul, melynek az »ősi hagyomány«-hoz és effélékhez semmi köze nincs. Kétségtelen azonban, hogy terjesztője a

Vékony Buri Rudolf miskolci cimbalmos játékát hallgatva, 1961. április (Kertész Gyula felvétele)

szájhagyomány volt: kotta nélkül játszó cigányok játéka, kottaolvasásban járatlan tömegek éneke az átlagmagyar közkinccsévé tette. Különösen a városon – bár nagyrésze utat talált a faluba is. Felületes megfigyelők tehát könnyen összetéveszthették a népdallal.” (Kodály Z.: *A magyar népzene német nyelvű kiadása elé*, 1956)

„Nagy tévedés azt hinni, hogy mi a cigányoknak elvi ellenségei vagyunk. A cigányok között éppúgy, mint mások között, akadnak jó és rossz zenészek. S köztük a legjobbak, például Magyarai meg Banda Márton, mindig ízléssel és kitűnő technikával játszottak...”

Buri Rudolf is nagyszerű előadó, legfőbb erénye, hogy a cimbalmon szólót játszik, akár régi elődei, még zongorakíséretre sem szorul, hangszerén egymaga teljes harmóniát produkál.” (Kodály Z.: *A cigányzenéről*, 1961)

„Ezt a zenét még senki sem vizsgálta alaposan. Mellesleg: szövegének vizsgálatával is adós az irodalomtudomány. Pedig ha valami, ez az akkori magyar társadalom tükörképe. Sokkal inkább, mint az egykorú magasabbrendű költészet. Nélküle a XIX. század második felének a története sem érthető teljesen. Az akkori magyar társadalom lelkébe, gondolat- és érzésvilágába semmi sem világít bele jobban, mint e szövegek. Mindenki szívében és szájában voltak, sokat idéztek belőlük a mindennapi beszédben, töredékeik közmondásokká lettek. Zenéjük meg éppen egyetlen zenéje volt a magyarság zömének. Élő zene volt, a magyar élet szerves része. Minden emberöltő meghozta a maga új dalait.” (Kodály Z.: *Szen-tírmaytól Bartókig*, 1955)

„Kodály meg volt elégedve népdalismeretemmel. A következője ennek az lett, hogy óráról órára szerepelnem kellett... A füzetemből megjelölt példát könnyen elénekelttem, de arra a kérdésre, hogy miért nem tekinthető ez népdalnak, nagyon zavarba jöttem, mert eddig népdalnak sejtettem, és mert ez ideig nem

foglalkoztam a falusi és a városi eredetű dalok közötti különbségek tudatosításával. Zavaromat látván, másokat is kérdezett, de eredménytelenül. Nagy sokára aztán kinyögtem, hogy talán a szextek miatt. A megjegyzése ennyi volt: »na látja!«” (Jagamas János: *A szőlőhegy kincse*, 1982)

DALLAMDÍSZÍTÉS A NÉPZENÉBEN

„Még 1850 táján az igazi népdalokban is közölnek itt-ott melizmát. (»Hehentések«, »hajlítások«.) A század első felének műdalai is gyakran élnek vele... Későbbi műdalaink egyre szótagolósabbak, népdalgűjteményeinkből eltűnik a díszítés (Bartalus!). Egyre többet szidják a cigány cifrázatát, a kántorok, öregasszonyok cikornyás énekét. A kor egyszerűsítő ízlése, mely például a Szózat »megtisztításában« érte el egyik tetőpontját, az újabb népdalból is kiirtotta a melizmát...”

Még egy különbség: vesztett az előadás érzelmi tartalma, lírai hőfoka is. Egy mai, józan, szótagoló, a közönséges beszédmódtól alig eltérő énekben sokkal kevesebb a lírai hév, mint egy öreg székely melizmákkal ékesen ömlő »keserves« nótájában. Az öregek, különösen Erdélyben, egészen más gégebeállítással, a közönséges beszédtől elütő, megilletődött, ünnepi vagy derűs: egyszerűen sokféle hangszínnel énekeltek.” (Kodály Z.: *A magyar népzene, 1937–1960*)

„A lassú »keserves« nótának feltűnő sajátja a gazdag ornamentika. Tévedés ezt akár kántori modorosságnak, akár románosságnak tartani – hogy a két legtöbbször hallott véleményt említsem. Tudjuk, hogy az ornamentika a XVI. század végétől szinte a XIX. elejéig Európa-szerte uralkodott a műzenében, az előadóművészet egyik külön, bonyolult ága volt. Hogy mennyiben ennek a stílusnak maradványa a székely és általában a régi magyar ornamentika (mert az idősebbek országsszerte több-kevesebb cifrázattal énekelnek máig), vagy mennyiben van köze a keleti zenék hasonló jelenségeihez: ma nem tudjuk. Akármi az eredete: bizonyos, hogy érdekes régiség, minden hangja figyelmet érdemel, annál inkább, mert sokáig már nem halljuk. A mai 20–30 évesek már nem tudnak, nem is akarnak úgy énekelni. Az ízlésváltozás folyamatát szinte kézzel foghatjuk, szemünk láttára megy végbe. Az előadásmóddal együtt többnyire a dallamok is letűnnek.

Nagy értéket veszít ezzel az élő népzene. Ez a stílus annak, aki beletanul, aki meg tud szabadulni a nyugati (főképp német) zenében való elfogultságtól: a legnagyobb művészi gyönyörűséget szerzi, még az iskolázatlan énekesek előadásában is nagy leszűrttség, érettség és tökéletesség, egyszerűen: zárt stílus benyomását kelti.” (Kodály Z.: *Ötfokú hangsor a magyar népzeneben, 1917–1929*)

„A cigányok sokat szidott cifrázása is részben ennek a régi díszítő művészetnek maradványa. Többet ért volna a sok szidás vagy régebben lelkesedés helyett pontosan leírni egy-egy dallamot a kiváló cigányok előadása szerint.” (Kodály Zoltán: *A magyar népzene*, 1925)

„...a legjobb nyomtatott forrás sem tárja fel a dallam igazi életét. Tudjuk a népénekből is, az európai zenetörténetből is, hogy a dallam élő előadásában díszítő hangokkal bővült. Ezek jelzését még a legpontosabb nyomtatványokban sem találjuk. Csak néhány kézirat tesz rá kísérletet a XVIII. század végén. A dallamdíszítés európai módjáról bő teoretikus irodalom és számos, írásban is kidolgozott példa tájékoztat. Cigányaink díszítőmódjában is sok érdekes régiség élhetett tovább. Az a kár, hogy míg virágában volt, senki sem tanulmányozta. Amíg pontosabban meg nem vizsgáltuk, mennyiben érvényesült nálunk az európai szokás, a néphagyományban megfigyelhető díszítőmódot kell feltételeznünk régibb emlékeink kivételében is.” (Kodály Zoltán: *Néprajz és zenetörténet*, 1933)

A teveli „lakadalom”

Péter László képriortja

A teveli „lakadalom”

A Bukovinai Székelyek Országos Szövetsége 2008. június 20-21-én immár tizenegyedik alkalommal szervezte meg, ezúttal a völgyégi Tevelen a Bukovinai Székely Találkozó és Lakodalmast. A rendezvény lebonyolítója a Teveli Fiatlok Egyesülete, fővédnöke pedig Dr. Andrásfalvy Bertalan volt.

Kísérőrendezvények is tarkították az eseményt, a népművészeti kirakodóvásár (a székelységgel kapcsolatos kiadványok árusítása) mellett, a helyi iskolában megnyílt „Ifjúság, gyöngykoszorú” – Ifjúkor, szerelem és házasság a bukovinai székelyek körében c. kiállítás, melyet Lőrincz Etel néprajzos nyitott meg. A bemutatott fényképanyag a Bukovinai székely néprajzi tábor több évi munkájának keresztmetszete.

Egy másik fotó- és dokumentumkiállítás megnyitására is sor került ugyanakkor, 10 éves a Teveli Fiatlok Egyesülete címmel. Erre az alkalomra készült el Nagy Antalné Ferencz Regina Bukovinai székely ételek c. hagyományos recepteket tartalmazó könyve is.

A két napos program rendezői nagyszerű munkát végeztek, közülük kiemelhetjük Csibi Krisztinát, a Teveli Fiatlok Egyesületének művészeti vezetőjét, aki a Völgyégi Múzeum néprajzosa és Erős Pál teveli szervezőt.

A lakodalmas műsor szombaton reggel kilenc órakor immár rekkenő hőségben kezdődött, egyidejűleg a Völegényes és a Hazai (menyasszonyos) háznál, a vendégek fogadásával. A *hazait* (így nevezték Bukovinában a menyasszonyt) Illés Tamara teveli főiskolai hallgató, a völegényt pedig Asztalos Zoltán teveli német szakos tanár alakította. Minthogy a szerepek kiterjedtsége miatt célszerűtlen minden aktív résztvevőt név szerint megemlíteni, s írásunk célja is más, ezért ezzel a lehetőséggel csak részben élünk. Tolna, Baranya, Bács-Kiskun megyéből, de még Délvidékről is érkeztek vendégek. A rendező jóvoltából közölhetjük az utcai felvonulás sorrendjét, így nagyjából pontos képet alkothatunk a vendégsereg összetételéről is.

A Völegényes násznépe: Aparhanti Hagyományőrző Táncsoport, Bátaszéki Székely Népdalkör, Zelke Néptáncgyűttes (Bonyhád), Kakasdi Saroglya Népdalkör, Palotabozsoki Magyar Dalkör, Sombereki Székely Népdalkör, Csátaljai Székely Népdalkör, Véméndi Székely Népdalkör, Izményi Székely Népi Együttes, Vaskúti Székelyek Baráti Köre, Garai Székelyek, Teveli utánpótlás csoport.

A Hazai násznépe: Bonyhádi Székely Kör, Völgyeség Néptánc Egyesület (Bonyhád), Bonyhádvarasdi Székely Népdalkör, Kétyi Székely Népdalkör, Zombai Hagyományőrző Táncsoport, Kisdorogi Székely

*Nézd csak pajtás,
mit mutatok,
Be szép lejánt táncoltatok.
Lóg a csicse, jár a fara,
Elhullott a göndör haja,
Trállá, lálá, lálá, lálá, lá!*

Népdalkör, Kakasdi Sebestyén Ádám Székely Társulat, Lengyeli Székely Népdalkör, Tolna és Mőzsi Székelyek táncsoportja, Érdi Bukovinai Székely Népdalkör, Hidas Néptáncgyűttes, Csernakeresztúri Hagyományőrző Egyesület, Dévai Segesvári Miklós Pál Egyet, Pancsovai Petőfi Sándor Magyar Egyesület, Hertelendyfalvi Tamási Áron Művelődési Egyesület.

Gyakorlatilag a mintegy 1500 fős vendégsereggel a völgyeség minden faluja ott volt. Azonban a résztvevők sorát lehetetlen teljes pontossággal idézni. Folytatjuk tehát a leglényegesebbel, magával a lakodalmal.

A vendégek gyülekezése után látványosan megkomponált Hazai felrakása (a menyasszony öltöztetése) a helyi Művelődési Ház nyitott színpadán nagyszámú közönség jelenlétében jól követhetően, a szülők és hozzátartozók, valamint a Hazai vőfélyei és nyoszolyói háttéri szereplésével zajlott. Egyik fő erénye is a szakaszosan, stilizáltan és eléggé hangsúlyosan, a laikus számára is érthető módon előadott lakodalmi események sora volt: a rátermett szereplők minden mesterkéltséget, kimódoltságot nélkülözve adták magukat, láthatóan ők is élvezték a műsort. A völegény gazdáját megelőző teveli Dimén Gáspár és a Hazai gazdáját alakító al-dunai, hertelendyfalvi Lőcsei Antal tökéletesen megformáltan ritka összhangban voltak. Valószínű, hogy nem csak a határozott rendezésnek köszönhetően, hanem rátermettségükből adódóan is.

A Hazai ünnepélyes felrakása (menyasszony öltöztetése) után, a völegényes háztól megérkeztek a kérők seregével. A kikérés során régi szokás szerint elrejtették a menyasszonyt a völegény szeme elől. Helyette álmenyasszonyt ajánlottak fel. Egyikünk (Fehér Attila) aktív részese volt ennek a játéknak: az egyik csumát, bűvöst (illetve bankust) alakította.

Ezt követően a (régi szokás szerint lovakkal felvezetett) nászmenet elindulhatott a teveli katolikus templomba, melynek során rendhagyó mise mellett zajlott le a jelképes esketés. A templomból kivonulás során a völegény násznagya frissiben meg is táncoltatta a menyasszonyt, majd átadta őt a völegényének. A templom előtti táncot a „Hazai táncának” nevezik. Ekkor mindenki táncol és azt éneklük, hogy: *Nézd csak pajtás, mit mutatok...*

A völegényes háztól pálinkát hozó perecnyerő lovasok kínálgatással vetettek véget a rövid mulatozásnak, majd a két gazda vezetésével a nászmenet megérkezett a völegényes házhoz, azaz a helyi iskola udvarán felállított hatalmas lakodalmi sátorhoz. Kezdetét vette az igazi lakodalom, melynek során a Bukovinában régen szokásos jelenségeknek lehettünk részesei.

A mulatozás a menyasszony gúnyjának székéren meghozatalával, és annak nyíltszíni felrakásával (a bukovinai vetett ág felrakása), a későbbiek során az ugyancsak elmaradhatatlan menyasszony kontyolása mellett folytatódott. A kontyoláson a völegény nem lehetett jelen, mert hagyomány szerint ilyenkor újra megtréfálták, ugyanis csak azután engedték a menyasszonyhoz, amint letakarták két vénasszonnyal együtt. A völegény feladata volt kiválasztani az igazit. A vendégek szórakoztatása és a mulatozás tehát ilyen körülmények között zajlott tovább, a lakodalom befejeztéig. A tizenegy tagú, csupán erre a különleges alkalomra összeállított rezesbanda vezetője Ömböli Mihály volt, akinek irányításával a népszokásokhoz kötődő legjellemzőbb dallamokat a vendégzenészek is gyorsan elsajátították. (A mulatságban aztán a szélesebb körben elterjedt, nagyközönség számára is ismert „lagzis zenét” szolgáltatottak.)

A rendezvényről sok jót mondhatunk el. A régi lakodalmi szokásokat nagyszerűen életre keltették: igen nagy élményben volt részünk. Egymástól távolra szakadt bukovinai székely csoportok találkozhattak a rendezvényen, s ez csak emelte a rendezvény színvonalát: akik nem jöttek el, sajnálhatják.

Végezetül idézhetjük Dr. Andrásfalvy Bertalannak a rendezvényen elhangzott gondolatát: *„Nem mi tartottuk meg a hagyományainkat, hanem a hagyományok tartottak meg bennünket...”*

Fehér Attila (Hertelendyfalva)
Péter László (Székelykeve)

Unicális hungaricumok táncfesztiválon

A XXIII. Zalai Kamaratánc Fesztivál

Mint gyakorló táncfesztivál-látogató – Leibniz után szabadon – bátran kijelentem: a Zalai Kamaratánc Fesztivál a lehetséges fesztiválok legjobbika. Nem könnyű ezt a rangot kivívni (és főleg megtartani), már csak azért sem, mert egy ideje a nagy magyar fesztiválkínálat éveit éljük. Ha az ember kettőt-hármat fordul az országban, komoly eséllyel valamilyen fesztiválba botlik. Ebben a helyzetben fesztiválszervező legyen a talpán, aki unicális hungaricummal tud szolgálni, különösen akkor, ha a fő cél – az öröm- és élményszerzés mellett – egy művészeti ág színvonalas megjelenítése. Csak az idei tavaszi és kora nyári hónapokban, s csak a tánc területén ez utóbbival próbálkoztak az alábbi rendezvényeken: az Országos Táncháztalálkozón, a budapesti nemzetközi Táncfórumon, a (kortárs) TÁNC Fesztiválján Veszprémben, az idén Dunaújvárosból a fővárosba kiránduló Monotánc Fesztiválon, a Győri Országos Táncfesztiválon, és még említendő lenne számos figyelemre méltó helyi kezdeményezés, valamint a jelentős táncprogramokat is kínáló Budapesti Tavaszi Fesztivál és annak vidéki mutánsai. Hogy ezek közül miért a Zalai Kamaratánc a legjobb? Ennek sok oka lehet, de közülük kettő igen határozottan megmutatkozik. A zalai fesztivál legjelentősebb, igazi unicuma az, hogy csakis új műalkotások létrehozásával lehet benevezni rá. Az előbbieken említett rendezvényeken például a valódi, arra az alkalomra készült premier olyan ritka, mint a fehér holló. A másik zalai erény a közvetlen, jó hangulat. A legtöbb sikeres fesztivál egy idő után elproccosodik, ám a

Zalai Kamaratánc Fesztivál ennek egyelőre sikeresen ellenáll.

Idén valamivel több mint ötven koreográfia szerepelt a versenyprogramban. Meg is fogalmazódott a zsűritagokban és a szervezőkben, hogy a fesztivál talán már kinőtte a Keresztúry Dezső ÁMK épületét. Kétségtelenül megérdemelné a rendezvény helyszínül a Hevesi Sándor Színházat (vagy a polgármester-helyettes által a megnyitón félhivatalosan megígért, a közeljövőben felépítendő új, korszerűbb és nagyobb művelődési központot), de ha tényleg máshova költözik a fesztivál, én már jó előre aggodalmaskodom: nehogy a spontaneitás igazi örömét a professzionális szervezés ridegsége váltsa fel. Másik, vagy új épületet csak akkor szabad elfogadni, ha igazán otthonosan belakható. A mostani helyszínen teljesen normális és megszokott, hogy a versenyprogramok után (és a szünetekben is) alig lehet végigmenni a folyosókon, mert minden négyzetméteren muzsikálnak és táncolnak. Aki még fellépés előtt van, gyakorol, aki már utána, örömeiben perdül tánkra, és gyűjt nótára. Amikor pedig (jóval éjfél után) hivatalosan „véget vetnek a zenének”, s bezárják az épületet, a spontán táncház (és persze a dumaparti) a hátsó kiskapu előtti parkolóban folytatódik hajnalig. Ott aztán nagybetűvel írandó Unicum is előkerül, de – személyes tapasztalatok alapján mondhatom – a megmérettetésben kevés esélye van az olyan, szintén hungarikumokkal szemben, mint a szolnoki körte-, a szatmári szilva- és az erdélyi ágyas pálinka.

Az új művek bemutatása, tehát a valódi koreográfusverseny teszi dinamikussá a

zalai táncfesztivált. A legtöbb fesztiválon, ahol ismert darabokkal lépnek fel a meghívottak, a helyi közönség minden bizonnyal színvonalas és számára új előadások tanúja lehet, de a szakma, a táncosok, a koreográfusok, mivel jórészt már ismerik egymás munkáit, nem nézik egymás előadásait. Egyéb (például anyagi) okok miatt sokszor a fellépés után rögtön haza is utaznak. A zalaegerszegi versenyen a színházteremben állandó a cirkulálás: aki befejezte a produkcióját, igyekszik kijutni a nézőtérre, sokan pedig a kulisszák mögött figyelik egymást. A zsűri által fordulóként tartott szakmai értékelések is fontos eseményei a programnak, speciális cirkulálás azokon is zajlik, ugyanis mindig akad kivonuló, megsértődött alkotó, aki nem bírja a markánsan megfogalmazott kritikát, dacára annak, hogy néptáncos berkekben sohasem volt divat a köntörfalazás.

A fesztivál negatív jelenségei közül a legijesztőbb az, hogy több alkotó képtelen észrevenni, hogy táncszínházi kategóriába nevezett, „újító szellemű” alkotása nem egyéb, mint elmozdulás a felszínes, silány minőségű szórakoztatóipari termékek irányába. Vannak, akik azt gondolják, hogy egy produkció attól rögtön kortárs vagy alternatív „táncszínházzá” válik, hogy valahogyan, valamennyire eltér az autentikus néptánc-koreográfiák rendjétől és „tisztá” mozgásanyagától. Olyan koreográfus is akadt, aki néptánc kategóriában kitűnő összeállítással jelentkezett, táncszínházi alkotása pedig ggyi közeli fércműre sikeredett. Az invenciózus, tartalmas, értékes műveket létrehozó újítóknak komoly elismerés jár, mert ne-

Néptáncosok kellékboltja
„Cipőt, kalapot, gyöngyöt, szalagot!”

MÁRCIUSBAN MEGNYITJUK MÁSODIK ÜZLETÜNKET MISKOLCON
CÍM: SZÉCHENYI U 52. FSZ/A.

BUDAPEST, XIII. KATONA JÓZSEF U. 22.

Telefon: 1-239-1199 Mobil: 70-592-5955 Fax: 1-278-0339

Email: info@neptanckellek.hu Honlap: www.neptanckellek.hu

AMIT KÍNÁLUNK:

karaktercipők széles választéka, csizmakészítés méretre, szegedi papucs, bársony- és brokátcipők, szatén- és hímzett szalagok, harisnyák, keszkenő, kendő, műanyag- és üveggyöngyök, gyöngysorok, táncpalack, posztó, nyúlszőr és szalmakalapok, sarkantyú, próbaruhák, dresszek, méteráru, CD-k, oktatási segédanyagok, szakkönyvek

Rendelését e-mailben és faxon is elküldheti. Vásárlás postai utánvétellel lehetséges.

hezebb és kockázatosabb feladatot vállalnak, mint a bevált sémák alapján, gyűjtött anyagból koreografáló hagyományörzők. Persze a kísérletezés igénye és a hagyományörzés felvállalása egy alkotó személyben is békésen megférhet. Példa erre Ónodi Béla, aki a Kincső Együttesnek igen kiváló autentikus számot készített, a Levél anyámnak című táncszínházi szólójával pedig elnyerte a kategória első díját.

A jelenet elején az előadó magasból lógó bitókötél földön elterülő óriási huokjában áll. A kötél konkrét, a körforma elvont, ősi szimbólum; együttesen, a felhangzó súlyos férfikórus kíséretében pillanatok alatt meg-rázó hangulatot teremtenek. A halálra ítélt szegénylegény sorsa – külön „magyarázkodás” nélkül is – egyetemes emberi sors-sá terebélyesedik ki. A téma nem idegen a népművészetben, fel is hangzik Ónodi élő előadásában egy szegénylegény-népdal, és a koreográfus-előadó mozgása is népi motívumokat idéz, mindamelllett, hogy megjelenésében konkrétan alig hasonlít a néptánra. Ez a megújulás termékeny, sikerrel kecsegtető útja: elvont, átértelmezett, következetesen kezelt formák és motívumok zenében, mozgásban, hozzá adekvát, átgondolt tartalom átérzhető, esztétikailag de-kódolható megjelenítésben. Ez utóbbi (az érthetőség) azért is különösen hangsúlyozandó, mert kortárs táncszínházi alkotások között igen gyakori jelenség a tartalmatlan

formális kísérletezés, vagy a jelentésszerű elemek kaotikus túlbujánzása.

A kategória második helyezette a Donáczi Károly–Hágen Zsuzsa szerzőpáros „A párna nem” című koreográfiája, amelyet az alkotók a pécsi „A Hetedik” Kortárs Táncműhely képviselőjében mutattak be. Az öttételes (kicsit hosszúra is nyúlt) táncmű mozgásvilágában már nagyon eltávolodott a néptánctól, de egyes motívumaiban ihlető forrásként egyértelműen felismerhető a folklorisztikus alap. Örök témáról szól „A párna nem”: nő és férfi kapcsolatáról – érzékeny, egyéni megfogalmazásban. A táncos-koreográfusok ügyesen, táncosan használják ki a berendezés (asztal és két szék) jelenlétét, expresszív mozgással és gesztusokkal drámai hangulatot teremtenek. Az opus viselhetné a Jelenetek egy házasságból bergmani alcímet, s a mű megállná a helyét az ország bármelyik alternatív játszóhelyén.

Sas Roland és a Jászság Táncegyüttes merészsége, kreativitása és nem kevésbé arany torkú énekművészei miatt nyerte el a táncszínházi kategória harmadik díját. Az Egy asszony ... című zenés-táncos-dalos „filmes” nosztalgia-egyveleg azt bizonyítja, hogy a stilizált, de értékes, autentikus alapanyagból készült népzene és néptánc-koreográfia arra is alkalmas, hogy a múlt század harmincas éveinek „tangós-Karády Katalinos” életérzését illusztrálja, felelevenítse. A „mixelt” kísérőzenében a magyar népi motívumok kellemmel ölelkeznek a kávéházi stílusban felhangzó korabeli tánczene dallamaival. Hasonló zenei találkozások tették világhírűvé a flamencót, a klezmer és a balkáni muzsikát. Az énekeseket – sokszor egy tologatható, forgatható ágyon premier plán hatású csoportképekben elrendezve – filmszerűen mozgatják, míg a táncosok mozgó alakzatokban rövid kis etűdöket mutatnak be. A látványt mozgóképszerűen szerkesztették meg, a múltidézés játékos, önironikus idézőjelek közé helyezték.

Hasonlóan, de máshogy merész Csurák Ildikó Alef című alkotása, amelyet a nyíregyházi EGY (MÁS) ÉRT Társulás mutatott be. (Nép) táncszínházi előadáson még nem láttam holokauszt témáról szóló koreográfiát. Az Alef drámai, érzékeny, megdöbbentő, és – eléggé nem hangsúlyozható erényeként – korszerű művészetszemléletet tükröz. Egészen mást tükröz Szappanos Tamás Sár című munkája (budapesti Bartók Táncegyüttes): a sárba ragadt, de onnan vitalitással, kreatív ügyességgel felemelkedni képes vidéket ábrázolja „szociós” stílusban – prózai dialógusokkal, táncsal, zenével és sok-sok eredeti humorral. E két versenyszám alkotói koreográfusi különdíjat kaptak.

Az autentikus néptánc-kategória díjazottjait – mivel nem vagyok a téma szakértője – nem tudom szakmai igényességgel elemezni. Félig laikusként (aktív táncos pályámon klasszikus baletet táncoltam, kritikusként leginkább kortárs táncsal foglalkozom) úgy teszteltem magam, hogy az engem ért műlélményeket összevettem a zsűri szakavatott tagjainak értékelésével. Büszkén jelenthetem: a jó benyomásaim kivétel nélkül elismerő szakmai véleményekkel találkoztam, s a halványabb produkciók esetében is érzékelt tudtam az alacsonyabb színvonalat. Ez utóbbi egyáltalán nem könnyű dolog, mert ha mosolygó lányok besétálnak a színpadra, és dalra fakadnak, vagy ha jókedvű fiúk sűrű tempóban elkezdik csapkodni a csizmaszárukat, számomra megszűnik a világ, és fülig érő szájjal mű élvezek. A néptánc újító próbálkozásaira nem is azért van szükség, hogy az alternatív produkciók eltűnjenek a színpadról a tiszta forrásból származó, hagyományörző, autentikus anyagokat. Ellenkezőleg! Az újító próbálkozások élővé, dinamikusává, maivá teszik a népművészetet, ezáltal segítik, támogatják a tradíciók továbbélését.

Néptánc kategóriában első díjat kapott a Nógrád Táncegyüttes versenyszáma, Paluch Norbert koreográfiája, a Nógrádi ízek. Jómagam is úgy láttam: zene, ének, tánc és viselet igen gyönyörködtető, szinte tökéletes harmóniája jelent meg az előadáson. Második helyezett lett Varga János Vesszősiek című alkotása, amelyet a Zalai Táncegyüttes mutatott be. Ebben a számban a lehangoló, fiatalos erő, a rakoncátlan élet- és táncöröm fogott meg. A harmadik helyezett, Kádár Ignác „A víz szalad” című opusa a múlt nagy alakjainak emlékét ébresztgeti, előttük tiszteleg. Nagyon élveztem a koreográfusi különdíjban részesített Farkas László Bottörténetét is.

A zsűri még több mint egy tucat különdíjat adott ki, jelezve, hogy igen népes volt a fellépők élmezőnye. Megállapítható, hogy a zalai táncfesztivál sikertörténete az idén is folytatódott, és remélhető, hogy ez még hosszú évtizedekig így lesz.

Ha már német filozófussal kezdem a beszámolót, azzal is fejezem be. Kant egy aforizmáját idézem: „Ha a tömeg tapsol, a filozófus elpirul.” Ebből az állításból rögtön megállapítható az, amit eleve tudunk: hogy tudniillik a híres königsbergi filozófus soha nem járt Zalai Kamaratánc Fesztiválon. Ha ugyanis járt volna, látta volna tételét megdőlni. Mert Zalaegerszegen az elgondolkodtató, filozófáló művek alkotóit is tömeg ünnepli tapssal, s a szerzőknek emiatt eszük ágában sincs pironkodni.

Kutszegi Csaba

folkMAGazin

LELŐHELYEK

TÁNC HÁZ ALAPÍTVÁNY
FOLK MAGAZIN SZERKESZTŐSÉG
1011 Budapest,
Szilágyi Dezső tér 6. I. em.
Tel.: (1)-214-3521

Interneten megrendelhető a
www.folkmagazin.hu oldalon

NÉPTÁNCOSOK KELLÉKBOLTJA
1130 Budapest, Katona József u. 22.
Tel.: (1)-239-1199

MESTERPORTA
1011 Budapest, Corvin tér 7.
Tel.: (1)-202-3859

KALÁKA ZENEBOLT
V. kerület Bárczy István utca 10.
Tel.: (1)-267-5331

PRO FOLK
1074 Budapest, Dohány u. 84.
Tel.: (1)-351-3341

Fesztiválról fesztiválra...

EUROFOLK FESTIVAL

A Bartina Néptánc Közhasznú Egyesület 16-18 év közötti korcsoportja 33 fővel a lengyelországi Zamosć városában – melynek óvárosa a Világörökség része – vendégszerepelt. A fesztivál hét esztendeje működik. A rendezvényen Mexikó, Puerto Rico, Macedónia, Szerbia, Olaszország, Spanyolország, Törökország, Magyarország, valamint a házigazda Lengyelország csoportjai vettek részt.

Az együttesek diákszállókban voltak elszállásolva, több nemzet lakott egy helyen, így lehetőség nyílt az ismerkedésre, közös bulizásra. Az ételek mennyisége bőséges, minősége a lengyel ízeknek megfelelő volt. A vacsorák többségét az esti fellépések színhelyén dobozban kaptuk.

A fellépések többnyire az óváros főterén felállított szabadtéri színpadon zajlottak, valamint a helyi kulturális központban, szupermarketben. Napi egy bemutatkozásra nyílt lehetőség általában kétszer tizenöt percben. A színpad a nagyságát tekintve megfelelő volt (10x10 méter), a hang- és fénytechnika nem volt tökéletes, de igyekeztek a technikusok mindig a csoportok igényeit kielégíteni. A fesztiválról elmondható, hogy egy nagyon precíz, alaposan megszervezett programja volt a városnak. Az átöltözési lehetőséget, frissítő folyadékot mindig biztosították. A csoportok mellett két fő kísérő állt, akik nagyon készségesek, vendégszeretőek, kiváló tolmácsok voltak, mindemellett szoros barátságot alakítottak ki a táncosokkal.

A fesztivál minden este lehetőséget nyújtott táncok, diszkók keretében a megismerkedésre, közös szórakozásra. A vezetőknek ezalatt külön fogadásokat szerveztek a város neves éttermeiben.

*

A SOMOGY TÁNCGYÜTTES BITBURGBAN

A Somogy Táncgyűttes 2008. július 10-től 15-ig vett részt a németországi Bitburgban a 44. Európai Folklór Fesztiválon. 14 nemzet találkozott a rendezvényen: Szlovákia, Csehország, Dánia, Kína, Bulgária, Görögország, Ausztria, Franciaország, Észtország, Venezuela, Anglia, Magyarország, valamint kisebb művészeti közösségek a környező régiókból.

A város területén egyszerre több helyszínen zajlottak a bemutatók. Voltak rövid utcai szereplések, szabadtéri színpaddal, hang- és fénytechnikával ellátott helyek és sima térburkolatos megoldások egyaránt. Természetesen a főműsorok a fesztiválsátorban zajlottak. A 3000-4000 főt befo-

gadó sátorban teljes technikai felszerelés, öltözőhelyiségek és frissítő italok egyaránt rendelkezésre álltak a fellépők részére. Bemutatók időtartamok együttesenként több alkalommal: 10, 15 és 30 perc. Mellettáncra egy alkalommal került sor. Nem volt hosszú a megtett út, nagyon lassan haladtak a csoportok, így nem volt megterhelő a kétórás program. Több ezer néző volt kíváncsi a felvonulókra.

Külön ki kell emelnünk a rendezők és kísérőink figyelmességét. A nap bármely időpontjában számítani lehetett segítségükre. Pontos információkkal rendelkeztek a fesztivál összes programjával kapcsolatban, melyről minden esetben időben tájékoztattak bennünket is. Szállásunk 3-4 ágyas kollégiumban volt a város külterületén. Étkezés pedig közös helyen a város központjában, a többi résztvevő nemzettel. Ez lehetőséget biztosított az ismerkedésekre, a közös „bulikra”, ami persze a szálláson is folytatódott.

Csikvár Gábor

*

CIOFF Fesztivál ISZTAMBULBAN

Van mit ellesni a törököktől. Jó volt magyarnak lenni Isztambulban.

A Gencsapáti Hagyományörző Néptáncgyűttes július 12. és 17. között Isztambulban (Küçükçekmece, Kis Isztambul) nemzetközi néptáncfesztiválon vendégszerepelt.

Már az ország és a város is kellemes meglepetés volt számunkra. Egy pörgő, fejlődő metropolisz a 15 milliós Isztambul, autópályákkal, ipari parkokkal és a saját kultúrájára adó városlakókkal. A fogadtatás, a szállás, az ellátás is magas színvonalú volt. Egyetemi kollégiumban szállásolták el a tíz országból érkező együtteseket, ahol minden este két-két együttes ún. „Special Night” programban adott ízelítőt saját országának gasztronómiájából, táncaiból. Mi lángost készítettünk (mire megtaláltuk az élesztőt törökül...), és vasi táncokat tanítottunk nagy sikerrel. (Nem is maradt nekünk lángos a 140 darabból sem.)

A megnyitón és a fesztiválzárón kb. 10 000 néző, futballmérkőzéseken szokásos hangulat fogadta az együtteseket. Nagyon sokan nem fértek be az aréna, a polgármester úr szavai szerint 100 000 ember látta a helyszínen és kivetítőkön az eseményt. A televízió élőben közvetítette a nyitó- és zárórendezvényt, a felvonulásról és a többi helyszínről pedig bemutatófilmeket láthattak a nézők, amelyet a tévében folyamatosan vetítettek. (Micsoda marketing!)

Így az utca embere is megismerte a résztvevőket, s civilben is megkérdezték, hogyan érezzük magunkat náluk. A néptáncgyüttesek műsorát összekapcsolták török könnyűzenei, világzenei sztárok fellépésével, amely valóban jó „árukapcsolásnak” bizonyult.

Meghívták a CIOFF elnökét, a kormány képviselőjét, sok-sok protokollvendéget a „3. Küçükçekmece LAKE fesztiválra”, amely első ízben volt nemzetközi, de terveik szerint jövőre húsz országból invitálnak csoportokat.

Nagy élmény volt számunkra és megtiszteltetés, hogy hazánkat egy ilyen színvonalas fesztiválon képviselhettük, valóban van mit ellesni és tanulni a törököktől.

*

A SIÓAGÁRDI HAGYOMÁNYÖRZŐ

EGYESÜLET LITVÁNIÁBAN

Július 1. és 6. között rendezték meg a Baltica 2008 elnevezésű fesztivált a litván fővárosban, Vilniusban.

A fesztiválon idén a Sióagárdi Hagyományörző Egyesület képviselte hazánkat. A fesztivál központi helyszínül szolgáló Serekiskés Parkba betérő látogató nemzetközi kavalkád kellős közepébe csöppent; litván, görög, román, lett, észt, portugál, örmény, egyiptomi és ukrán együttesek adtak ízelítőt sajátos kultúrájukból. Együttesünknek is alkalma nyílt a nagyközönség előtt való bemutatkozásra a fesztiválparkban, a főváros terein, illetve Jurbarkas városában. Fergeteges örömtáncot roptunk litván barátainkkal egy litván-magyar est keretein belül. Emellett alkalmunk nyílt betekintést adni a magyar gasztronómiába, a fesztivál alkalmából ugyanis valamennyi nemzet egy, a hazájára jellemző ételt készített el, s kínálta a vendégeknek.

A magyar stand előtt, ahol bográcsban rotyogott a gulyásleves, már kora délután gyülekeztek a kóstolásra vágyó vendégek. Addig is, hogy ne tűnjének olyan hosszúnak a várakozás percei, rögtönzött tánc házzal a közönséget is bevonva múltattuk az időt. Várakozáson felüli volt az eredmény, ugyanis miután elkészült a gulyás, rekordidő alatt el is fogyott, a későn érkezőknek csupán a folyékony kenyér maradt. A mulatozás aztán tovább folyt a színpadon, ahol az esti fellépést követően zsúfolásig megtelt táncszínpaddal a Baltica fesztivált.

„Félbevágott pipafüst”

Berecz András és barátai

2008. október 9. csütörtök 19.30

Művészetek Palotája

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A HARGITA ZARAGOZÁBAN

A világ szeme idén többek között két nagy rangos eseményre összpontosított: a pekingi olimpiára és a zaragozai szak-világkiállításra. Mindkét esemény előkészítése évekkal ezelőtt megkezdődött, hogy minél színvonalasabb és színesebb bemutatkozást tegyen lehetővé a bemutatkozni kívánó országok számára.

A világkiállítás szervezői immár másodszorra szavaztak bizalmat a Székely Népi Együttesnek, akik elfogadva meghívásukat, a közönség szórakoztatása mellett szülőföldünk népi kultúrájából is nyújtottak ízelítőt. A hargitások először 2000-ben, a hannoveri világkiállításon léptek fel, ahol színvonalas műsorukkal belopták magukat a szervezők szívébe, így idén visszabívták őket a Zaragoza Expo 2008 szak-világkiállításra.

A világkiállításon való fellépés egy újabb megmérettetést és kihívást jelentett a hargitásoknak, s nagy lelkesedéssel, hivatástudattal készültek kivívni a látogatók elismerését. A Székely Népi Együttest augusztus 24. és szeptember 4. között láthatták a román pavilon színpadán, naponta több alkalommal is, műsorukban pedig magyar, román, szász és cigánytáncokat mutattak be. Augusztus 20-án hajnalban indultak húsnapios turnéjukra, és Zaragoza felé tartó útjukon előadást adtak Magyarországon, majd innen indultak tovább Olaszországba, Franciaországba, s végül Zaragozába.

A spanyolországi Zaragoza Expo 2008 szak-világkiállítás június 14. és szeptember 14. között több mint 100 ország mutatkozott be. A „Víz és a fenntartható fejlődés” nevet viselő rangos esemény tematikája szorosan kapcsolódik az ENSZ döntéséhez, amelynek értelmében 2005 és 2015 között tartják „A víz az életért” évtizedet. Az Expo alatt az országokat bemutató pavilonok mellett több különböző kulturális (zene, tánc, színház) események sora várta a látogatókat.

Külön köszönetet mondanak a környezetvédelmi minisztérium részéről Korodi Attila miniszter és Demeter Attila államtitkár uraknak, amiért szorgalmazták a kisebbségi népi kultúra bemutatkozásának fontosságát, továbbá a Székely Népi Együttes művészeti vezetőjének, igazgatójának, András Mihálynak és Füleki Zoltán igazgatójának, hogy ott lehettek. Így adódott meg a lehetőség a Székely Népi Együttes számára, hogy részt vegyen a Zaragozai világkiállításon. Az eddigi adatok szerint a román pavilont naponta tízezren látogatták, így több tízezer ember láthatta és élvezhette a Székely Népi Együttes műsorát.

Csibi Réka

Hagyományos táncok és ételek

A Kecskemét Táncegyüttes sikere Veliko Tarnovoban

Idén tizenegyedik alkalommal rendezték meg a bulgáriai Veliko Tarnovoban a nemzetközi folklorfesztivált, mely 17 ország együttesét fogadta. A fesztivál ebben az évben július 19-től augusztus 2-ig tartott. A második héten (július 26-tól augusztus 2-ig) kilenc ország vett részt: Bulgária, Costa Rica, Ecuador, Grúzia, Magyarország, Mexikó, Törökország, Ukrajna és Venezuela. Országunkat az Erdei Ferenc Kulturális és Konferencia Központ fenntartásában működő Kecskemét Táncegyüttes képviselte a Nemzetközi Folklorfesztiválok Szövetsége magyarországi irodája és a hazai néptánc-szakmai szervezetek javaslata alapján.

A világörökségi listán méltán szereplő Veliko Tarnovo, egy gyönyörű fekvésű városka, mely a Második Bolgár Birodalom fővárosa volt. A Jantra folyó kettős U-nyart vet, így számtalan dombra tagolja a várost, a település felett pedig citadella őrzi a cárok emlékét.

Tarnovo a középkori Bulgária legfelségebbi erődjét, a cári palotát, a püspöki palotát és számtalan XII-XIV. századi templomot mondhat a magáénak. Veliko Tarnovoban Kr. e. 5500 és 4500 között újkőkori emberek éltek, majd Kr. e. 2000 körül trákok telepedtek le. A rómaiak építették meg először az erődöt, majd az V. században a bizánci Jusztiniánusz császár emeltetett citadellát. Később Tarnovgrad lett a bizánci uralkodók elleni lázadások középpontja, itt alakult meg a Második Bolgár Birodalom és lett Tarnovgrad Konstaninápoly után, a régió második legfontosabb városa, kereskedelmi és kulturális központ a következő kétszáz évben. A város egyik híres temploma, a Szent Dimitar templom, jellegzetes Tarnovo-stílusban épült.

A fesztivál szerveztségének köszönhetően több helyszínen is bemutatkozhattak az együttesek. A Kecskemét Táncegyüttes három alkalommal lépett fel Veliko Tarnovoban: a fesztivál nyitó- és záróünnepségén, valamint az utolsó közös felvonuláson, melyen a közönség nagy lelkesedéssel fogadta a magyar csikósok ostormutatványát és a lányok lenyűgöző üveges táncát.

Nemcsak a helyi közönségnek, hanem a közeli falvak lakóinak is bemutathattuk műsorunkat. Július 30-án a chilei Renacer Együttessel közösen egyórás műsort adtunk Djulunitsaban. A lelkes közönség meg-

ismerhette dinamikusan táncainkat és színes viseleteinket is. Az előadás során magyarországi páros- és erdélyi férfitáncokból adtunk ízelítőt.

Július 31-én a Veliko Tarnovótól 50 kilométerre eső Gorna Lipnizaban léptünk fel. Az egész estés műsor első felében kecskeméti és kiskunsági táncokat mutattunk be, majd magyarbódi, bagi, somogyi üveges és botos, tyukodi és kalotaszegi táncok következtek.

Második alkalommal rendezték meg a Hagyományos ételek estjét, amely egy igazi ünnepi lakoma műértőknek, számtalan finom étellel, itallal és táncokkal fűszerezve. Így került sor július 29-én a magyar-török estre. Csapatunk nemzeti ételekkel kápráztatta el a szervezőket. Házi pálinkákkal fogadtuk vendégeinket, előételként hidegtalakat kínáltunk – főként a speciális magyar fűszerezésű szalámit és kolbászt –, majd gulyásleves és hortobágyi húsos palacsinta szerepelt az étlapon. Finom ételeinken kívül táncunkkal és a magyar virtusunkkal is lenyűgöztük a közönséget. Az est és az egész fesztivál fantasztikus érdeme, hogy a résztvevő önkéntelenül egy határok nélküli kulturális fergetegbe csöppen. Mindenki van valami közös: a tánc és a zene szeretete. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint a számtalan közös élmény, fotó és a sok ajándék, amit a többi ország résztvevőitől kaptunk.

A fesztivál záró ünnepségén a közönségdíjat Grúzia gyermekcsoportja kapta, de a fesztivál célja nem a versengés volt, hiszen mindenki élményekkel gazdagodva tért haza.

Köszönjük mindazon támogatóknak, akik anyagi hozzájárulásukkal segítettek minket: Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata, a Kecskemét Kultúrájáért Alapítvány, a Termostar Kft., a Dr. M&RZ Egészségügyi és Szolgáltató Kft.

Dóbiás Andrea és Adler Írisz

fotó: Kulcsár István

A svájci Martignyban vendégszerepelt a Nyírség

Fifo – Château de Chillon – Morgens – Chamonix Mont Blanc – Rheinfall

„Mint a Montblanc csúcán a jég, Minek nem árt se nap, se szél, Csöndes szívem, többé nem ég; Nem bántja újabb szenvedély.” – írta Vajda János Hűs év múlva című versében (Gina emlékkönyvébe), s nem volt igaz. A Mont Blanc csúcsát közelről megpillantva a nyírséges csapatban inkább újra föltámadt a szenvedély, hogy hódítsuk meg a hegyet, ezt a csodálatos képződményt, menjünk közös sítúrákra, kirándulásokra!

No, de ne szaladjunk ennyire előre a múlt időben! Lássuk, miként is került a Nyírség Táncegyüttes táncos és zenész társulata Svájc legnagyobb nemzetközi folklórfesztiváljára, s onnan pedig a nagy hegy közelébe és sok más varázslatos helyre.

A Folklórfesztiválok Nemzetközi Szövetségének (CIOFF) tagjaként a meghívás egy újabb CIOFF-fesztiválra érkezett, ezúttal Svájcba. Az ország francia ajkú lakossággal benépesült területén lévő Martigny egy csodálatos kis város egy hosszú-hosszú völgyben, mely körül majd' kétezer méteres hegyek tornyosulnak, s érdekes módon egészen olyan hely, mintha a mindennapos esők övében lettünk volna: pársz meleg volt és minden nap esett az eső. Ez azonban senkit sem zavart, a fesztivál a tereken és az utcákon, valamint egy hatalmas kiállítási és vásárcsarnokban (CERM) zajlott, így végül egyetlen program sem maradt el, s egyszer sem sikerült megáznunk!

A címben említett FIFO a fesztivál francia nevének rövidítése, s az idén 12. alkalommal rendezték meg, Argentína, Mexikó, Oroszország, a Burját Köztársaság, az Udmurt Köztársaság, Benin, Dél-Korea, (a török) Észak-Ciprus, Magyarország és a vendéglátó Svájc egy-egy táncegyüttese vett részt a fesztiválon, valamint Bulgáriából egy fűvös cigányzenekar...

Július 29-én a 12 perces megnyitó műsorunkkal letettük a névjegyünket a fesztiválon: az erdélyi Orza Călin Kalapos című tánca (örköi romános cigánytánc) és a Kácsor házaspár Köszönöm, hogy imádozt című alkotása (kisszekeresi táncok) hatalmas sikert aratott a sokat látott, és mindig telt házzal működő CERM óriási színpadán. A másnapi és az augusztus 4-i helyi lap is fotót közölt a levegőbe emelkedő táncosok virtuóz láb munkájáról.

Szintén nagy elismerést aratott az a tánckurzus is, amelyet 40 svájci táncpedagógusnak tartottak a Nyírség vezetői – Kácsor-Ignác Gabriella, Kácsor István és Demarcsek György – a Szikes Zenekar közreműködésével. A fesztivál tájékoztató szervezett Morgins-ban, ahol egy feledhetetlen libegős kiránduláson repítettek bennünket vagy 1000 méterrel a nyáron hegyikerékpáros-paradicsom, télen pedig sítáncparadicsom jellegű kisváros fölé, majd este bemutatkozhattunk az ország – másnapi – nemzeti ünnepe alkalmából rendezett műsoron.

Meglátogattuk Château de Chillon-t, ezt a Montreux mellett a Genfi tó partján fekvő ékszerdoboz-szerű kastélyt is, ahol az angol romantikus költészet legendás alakja, Lord Byron is járt és alkotott, s ahol a tó hűs

vízében végre mi is megmártózhattunk! (Hűs vízből egyébként gyakorta kijutott nekünk ezen az úton: a szállást biztosító iskola melegvízellátó-rendszere nem bírta a táncosok fokozott fürdőzési igényét, s rendszeresen felmondta a szolgálatot – így aztán maradt a hideg víz és a Genfi tó...)

Hideg persze másutt is akadt, de ez jóleső és borzongatóan izgalmas volt! A szombat esti (augusztus 2-án zajlott) fő gálaműsorban bemutatott 30 perces előadásunk előtt tettünk ugyanis egy kis kirándulást a közeli franciaországi, buszpróbáló, félelmetes szerpentineknek megközelíthető Chamonix-ban! Az esti gálán aratott „vastapos” siker mellett minden bizonnyal ez az utazás jelentette a legnagyobb élményt a csoport tagjai számára. A Mont Blanc lábánál fekvő várost általában az Alpok fővárosának tartják, s minden bizonnyal ez a világ egyik legszebb síterepe is! A város legnagyobb nevezetessége az Aiguille du Midi 3842 m-es csúcsára vivő felvonó, ahonnan csodálatos körpanoráma nyílik, s innen indulnak a Mont Blanc-ra vezető túrák. Az induláskor mért 25-26 C° viharos gyorsasággal csökkent, s a felhők és a hóhatár fölé érve mínusz 1-2 C°-ra változott. (Átszálláskor alighanem megdöntöttük a gyorsított táncosok számára is nehezen elérhető világrekordját!) A Mont Blanc és a Midi mellett a környék másik nevezetessége a Mer de Glace, azaz Jégtegyer nevű gleccser, amelyen „csúcsódító” élményekre kevésbé vágyó táncosaink és zenészeink szereztek hasonló, emlékezetes élményeket... (Az esti gálán egyébként Demarcsek Zsuzsa – D. György Kalotaszegi táncait, Zsuráf-szki Zoltán Szigetközi-rábaközi férfitáncait és Kácsor István – Kácsor I. Gabriella Somogyi táncait mutattuk be Belévetem magamat egy rózsának... címmel.)

Az utolsó napon volt még egy – a nyugati fesztiválokon megszokott – kedves és békességet hirdető, igazán ökumenikus és nemzetközi egyházi ceremónia, majd egy utcai felvonulás következett a szomszéd kisváros nevezetes barackfesztiválján, s végül Martigny-ban a CERM-ben következett az újabb 12 perces műsorokból szerkesztett záró gála...

Természetesen a hazafelé vezető útra is maradt még némi látnivaló: a svájci Schaffhausen város mellett található a Rajna vízesés (Rheinfall), ahol szintén eltöltöttünk egy emlékezetes órácskát. A Rajna vízesése Európa legnagyobb vízhozamú vízesése. Másodpercenként 700 köbméter víz bukik le a sziklákon 150 méter szélességben 23 méter magasról. A vízesés gyalog és hajóval teljesen körbejárható, a közepén álló sziklára is be lehet hajózni, s fel is lehet rá mászni! Nekünk erre ugyan már nem maradt időnk, de így is óriási élmény volt látni, s közelről érezni a lezúduló víztömeg mindent elsöprő erejét!

Svájcban, a hegyek között járni önmagában is nagy élmény! A világot járt társulat ebben az országban még sohasem járt, így a számtalan egzotikus utazás után könnyű szívvel fogadtuk el a részvételi lehetőséget a Martigny FIFO Fesztiválra. Az itt-ott franciás nagyvonalúsággal szervezett fesztivál méltán illik bele az európai ismert, nagy fesztiválok sorába – ahová egyébként lassan a Nyírség Nemzetközi Néptáncfesztivál is felzárkózik –, így nem bántuk meg, hogy részesei lehetünk kicsit a francia nyelvű Svájc kulturális kínálatának, valamint betekinthtünk a francia Alpok csodás világába és pillantást vethettünk a német nyelvű Svájc egyik földrajzi csodájára. Némi hiányérzetet csak a valami miatt meg nem szervezett nemzetközi táncházak, közös programok elmaradása jelentett, s az a szervezési baki, hogy nem igazán biztosították lehetőséget a csoportok számára a többi táncegyüttes műsorának megtekintésére!

Így aztán a hazaérkezés mindig mámoros érzése és pihentető első napja után mi máris azon törtük a fejünket, hogy miként is tudjuk majd hasznosítani újonnan szerzett jó és kevésbé jó tapasztalatainkat a jövő évi VII. Nyírség Fesztiválon – de ez már szakmai ártalom, s egy következő fejezet a jövőre 35 éves Nyírség Táncegyüttes történetében...!

Demarcsek György

A Hagyományok Háza bérleti ajánlatai

„Szárzafának muzsikája”

Népzenei bérlet 7-10 éves gyerekeknek

Vajon mi lehet az a „szárzafa”, ami muzsikát szolgáltat? Hegedű, brácsa, bőgő, citera, tekerőlant? Esetleg furulya, tilinkó, tárogató? A négy előadásból álló bérlet célja, hogy a gyerekek hiteles előadók tolmácsolásában ismerkedjenek zenei anyanyelvünkkel. A 7-10 éves gyerekek életkori sajátosságainak megfelelően, sokoldalúan, élményszerűen közelítünk a népzenehez. Az előadások alkalmával segítségével hívjuk hagyományos kultúránk más területeit is: a néptáncot, a népmesét, a népszokásokat, kézműveskedést, hangszerkészítést.

2008. október 2.: *Budavár tövében, A Hunyadiak emlékezete a folklórban – Népzenei koncert; Carmina Danubiana Együttes*

2008. november 27.: *„Adventtől-Karácsonyig”- Népzenei koncert 2008-ban PRÍMA-díjra jelölt Óbudai Népzenei Iskola, Fábíán Éva*
2009. január 29., február 5., február 12.: *„Sippal, dobbal, nádihegedűvel...”- Kézműves foglalkozás; zajkeltők, gyerekjáték-hangszerek készítése, közös éneklés-muzsikálás a farsang jegyében*

2009. április 16.: *„Hej duda, szörös duda” – Ismeretterjesztő előadás a dudáról; Agócs Gergely és zenésztársai*

Helyszín: Hagyományok Háza, Budapest, Corvin tér 8.

Kezdési idő: 14.30

Bérletváltás ideje: 2008. augusztus 25 – szeptember 26.

Bérlet ára: 3.000,-Ft

Információ: Németh Nóra,

nemeth.nora@hagyomanyokhaza.hu, 1-225-6086

„Figurás”

Néptáncos bérlet 7-10 éves gyerekeknek

„Ide nézz a figurára!” A négy előadásból álló bérlet során végigjárjuk – „végigtáncoljuk”- a négy nagy néprajzi tájegységet –Dunántúl, Felvidék, Alföld, Erdély-Moldva- és megismerkedünk ezen területek gazdag, zenés-táncos hagyományával, szokásaival, viseletével, gyermekjátékaival. A bérlet érdekessége, hogy az előadóink olyan gyerek táncegyüttesek, akik évek óta magas színvonalon tevékenykednek egy-egy nagy múltú együttes, vagy művészeti iskola keretein belül.

2008. október 16.: *Dunántúl - Rábaköz; Csobolyó Táncegyüttes - Győrújbarát; Petőfi S. Isk. és Pendelyes Táncegyüttes - Sopron; Etalon AMI Rábca Táncegyüttes - Győr*

2008. november 20.: *Felföld - Vág-Garam mente; Kincső Együttes - Zselíz*

2009. február 19.: *Alföld - Kiskunság; Kecskemét Táncegyüttes „Kisbetyárok” csoportja; KMI Kodály Zoltán Iskola néptánc tagozatos növendékei*

2009. április 23.: *Erdély - Szék; Tordasi Pillikék Néptánc csoport -Tordas*

Helyszín: Hagyományok Háza, Budapest, Corvin tér 8.

Kezdési idő: 14.30

Bérletváltás ideje: 2008. augusztus 25 – október 3.

Bérlet ára: 3.000,-Ft

Információ: Németh Nóra

nemeth.nora@hagyomanyokhaza.hu, 1-225-6086

Népművészet Ifjú Mestere-díjasok

Balatoniné Rózsa Edit - tojásfestő

Balogh Katalin - előadóművész

Csongrádiné Szuper Viktória - viseletkészítő

Győri Tünde - gyapjúszövő

Kelényi Andrea - viseletkészítő

Kéki Zsolt - kovács

Kollár Szabolcs - fazekas

ifj. Mihalkó Gyula - nemezkalap-készítő

Mogyoró Hedvig - vászonszövő

Paluch Norbert - előadóművész

Rónai Lajos - előadóművész

Sikentáncz Szilveszter - előadóművész

Sipos Tamás - bőrművész

Soós Melitta - mézeskalács-készítő

Trungel Aranka - szalmafonó

„A reneszánsz virágoskertjében”

Ifjúsági bérlet 11-18 éves diákoknak

2008 őszén egy új, ifjúsági bérletet indítottunk újtárra, melynek előadásaira a 11-18 éves diákokat várjuk. Az első előadássorozat tematikáját a „Reneszánsz Év” jegyében alakítottuk ki. Népi kultúránk számos - ma is jellegzetességként számon tartott - értékének eredete a reneszánsz idejére nyúlik vissza. A három előadás során a magyar folklór és a reneszánsz kapcsolatát, egymásra gyakorolt hatását szeretnénk bemutatni.

2008. október 1.: *Budavár tövében, A Hunyadiak emlékezete a folklórban – Népzenei koncert; Carmina Danubiana Együttes*

2008. november 5.: *Reneszánsz zene és költészet – Koncert és táncbázis; Musica Historica Együttes*

2008. december 3.: *„Egy szép táncot jókedvemből” – Néptánc-előadás*

Helyszín: Hagyományok Háza Budapest, Corvin tér 8.

Kezdési idő: 19.00

Bérletváltás ideje: 2008. augusztus 25 – szeptember 26.

Bérlet ára: 2.900,-Ft

Információ: Németh Nóra

nemeth.nora@hagyomanyokhaza.hu, 1-225-6086

„Találkozás a néphagyománnyal”

Komplex ismeretterjesztő foglalkozás 7-14 éves gyerekeknek

„Néptánc, népzene, népviselet, népi hangszerek, népmese, kézművesség, táncbázis – Találkozás a néphagyománnyal”! A délelőtti foglalkozás első részében a Magyar Állami Népi Együttes műsorát láthatják a gyerekek. Ezt követően a bukovinai székely származású énekes és mesemondó, Fábíán Éva mesél a gyerekeknek. A nap hátralevő részében alkotómunka vár a gyerekekre: kézműveskednek, táncbázis foglalkozáson vesznek részt és megismerkednek a népi hangszerekkel a Magyar Állami Népi Együttes zenekara segítségével.

Ajánlott csoportlétszám: 90-100 fő

Részvételi díj: 700,-Ft/fő, kísérőknek ingyenes.

Jelentkezés: Előzetes egyeztetés alapján.

Információ: Németh Nóra

nemeth.nora@hagyomanyokhaza.hu, 1-225-6086

JUHOS-KISS JÁNOS

A LÉLEK ÖRÖK

Isten látja a lelket, ami a szívemen, az a számon. Leírom, amit tudni vélek, szeretni szeretnék ebben az április eleji fagyos időben: a lélek halhatatlanságáról.

Mi az, hogy lélek? A szellem és a hit az emberiség legnagyobb feltáratlan drámája! Mivel nem ismerjük annak pontos eredetét, hatását és kiteljesedését.

Most két hete temettük el Hatházy Jenő barátomat. Barátom, csak nyolc évig ismerhettem. Ismeretségünk először a végtelen felé ívelt, amikor azt mondta a társaskör elnökének, aki szerette volna bemutatni új könyvem, hogy várjunk még vagy hat hónapot ezzel ... Akkori kijelentése rossz esett, de a következő társasköri összejöveteleken egyre inkább megbocsátottam fölényeskedését, mert volt mondanivalónk egymásnak: történelmi és irodalmi színtereken szagdozva.

Sajnos, eltemettük Hatházy Jenőt, apám is lehetett volna, hisz nálam 24 évvel volt idősebb. Én két kicsi széken kuporgok, 44 éves vagyok.

Hatházy Jenő a halála után is képes mélyebb nyomokat vésni belém, hisz míg élek, magam előtt fogom látni a keze által megformált Esztergom és Diós várának kicsinyített, finom tornyait, felvonóhidjait, amivel a Kézműves Ipartestület Országos díját nyerte el.

Elevenen él bennem az a kép, amikor utoljára láttam a társaskörben. Könyvbemutatóm volt. Dedikáció után, már csak egy megvásárolható könyv volt az asztalon, elkapta, és lelkesen kijelentette, hogy neki még egy könyv kell, s máris lepengetett az asztalra kétezer forintot. Egy dedikáció után a matematika szakos, ismerős tanárnő bemutatott egy földimnek, akit az én kedvemért hozott el, s könyvet szeretne venni, mondta. Jenőre pillantottam, s mondtam neki, hogy ő úgyszólván két könyvet akar, most csak egy van, adja ezt oda a hölgynek. Legközelebb két könyvet viszek neki, a pénzt a markába nyomtam, hogy utólag fizet. Nem válaszolt, de a keserves pillantása fölött, szerényen, de mégis meglepődve, sőt némi büszkeséggel töltött el, hogy a könyvem hosszasan szorongatta, lapozgatta, újra a borítóját nézegette. Az erdélyire néztem, vágakozó pillantásaiból kiolvastam, hogy esetleg sohasem találkozunk, éppen ezért e róluk és értük szóló könyvem, hirtelen eldöntöttem, hogy Jenő kezéből földim kezébe varázsolom.

– Jenő, kérlek, neked úgyszólván két könyv kell, megígérem, hogy még egyet dedikálok neked, arra mit írok, de ezt az egyet adjuk a hölgynek.

– Csak annyit, hogy szeretettel, de írd alá – mondta.
– Akkor neked két könyvet adok, de ezt adjuk a hölgynek – mondtam nyomatékosan, mivel továbbra is a kezében volt. Az a pillanat örökre emlékezetembe vésődött, olyan kihívóan, aztán keservesen nézett rám, közben görcsösen szorította könyvem. Azt a pillanatot nem lehet elfelejteni! Jenő nyolc nap múlva már halott volt. A lelkifurdalást nem lehet gyógyítani. Halála előtt két nappal adtam át Jenőnek és az ismeretlen legjobb barátjának dedikált két könyvem a Társaskör elnökének, hogy vigye el neki. Másnap a társaskör elnöke felhívott telefonon, hogy hallottam, Jenő visszaadta lelkét teremtőjének. Hétfőn saját lábán ment be a kórházba, csütörtökön már halott volt, a mája felmondta a szolgálatot.

Sosem ivott s nem cigarettázott. Teológiát hallgatott, de a Rákosi-korszakban nem szentelték pappá, sőt áldozata lett az ún. „kispapok perének”, és majdnem egy évet fegyintézetben húzott le. 1956-ban eltávolították a papi szeminaryumból és az egyetemről is. Megházasodott és a családjának élt. Mint mesterlevéllel rendelkező kézműves kisiparos, a Kádár-korszakban továbbra is szálla volt a hatalom szemében. Két fia és lánya után a rendszerváltást követően unokája is megszületett. De a legbüszkébb Gellért fiára volt, akit pappá szenteltek. Alapítója a Kispesti Társaskörnek, a Kézműves Kamara elnökségi tagja, s többek között Kispest díszpolgára volt, míg a rák le nem gyűrte. Látszott az arcán, mennyire szenved, de nem sajnáltatta magát, az összekovácsolódó közösség reményében tevékenykedet, előadásokat szervezett. Tavaly, amikor a kórházban meglátogattam, egész teste fel volt puffadva, meg volt telve vízzel. Jenőt akkor is olvasmányai foglalkoztatták. Kezembe nyomta Anthony de Mello S.J. Szárnyalás című könyvet: „A csend szava – Egy perc bölcsességek, legyen a tied” – mondta. „A Szárnyalás könyv örömteli, földöntúli élményt nyújt” – lapoztam bele (De Mello a bombayi jezsuita rendtartomány tagja, az angol és spanyol nyelvterületen széles körben ismert volt lelkigyakorlatai, imaszemináriumai és terápiakurzusai révén,

JUHOS KISS SÁNDOR: A KÖLTŐ ÉS A MÚZSA

1959-ben születtem, a mezőségi Széken. Szamosújváron érettségiztem 30 évvel ez előtt. 20 éve már Magyarországon élek. Szegeden végeztem történelem szakon, jelenleg is tanítok. Megjelent két verseskötetem, két prózakötetem. Harmadik prózakötetem megjelenés előtt áll.

János - Mihály János

melyeket tizenhét éven keresztül tartott világszerte). 1987-ben hirtelen elhunyt, de leírt és magnóra vett szavai, lelki tanításai e könyvben megtalálhatóak. Gazdag élete jelszava volt: „Mindkettő – amitől menekülsz, és ami után vágyódsz – benned van.”

Ezt a könyvet, akkor közömbösen fogadtam, most fájón forgatom, s még keservesebben peregnék belőle az egyperces bölcsességek ... Talán később értettem meg, hogy mennyire lelki ember volt, de a világiakban is talpraesett, jó katolikus fajta, nem farizeus. Sohasem éreztem, hogy reformátusként ellenszenves lennék számára, sőt, sokszor bátrabb tisztelettel nyilatkozott irányomba. Történelmi és irodalmi eszmecsereinkben a társaskör rendezvényein: a lélek által egy hullámhosszon voltunk.

Április hatodikán mínusz négy Celsius fok hidegre, hóharmatra ébredtem. Délután északi hófúvás separt végig Kispesten s a Duna mentén lefelé. Hogyan és milyen megnyilvánulási formában szállhat a lélek? Biztosan, már rég kidobta magából zörgő csontjait. A merevítés, húzás, a fizikai léten túl nem számít! Nincs kiesés, beesés, mondvcsinált zörgés! A lélek, mindenféleképpen csak isteni csoda lehet, mert a hitvány emberiség legnagyobb és legvégzetesebb drámája fölé emelkedik. Felfoghatatlan emberi értelemmel, hogy kegyelemmel képes irányítani, ég és föld között szépet és jót sugallni.

A lélek már az őskorban megvált minden rothadó húscatfajától, a mumifikálást nevetségesnek tartja, immár ötezer éve, elhagyott minden értéktelent, talmít, bűzöst: a piszkos anyagi világot!

A lélek örök.

Láthatatlan, de végtelen jóságban létező! Hit! Szent Titok! Lélekvándorlás is, nem is.

Vajon Hatházy Jenő lelke hogy érzi magát, mióta elköltözött e földi létből? Azóta egy csepp eső sem esett, semmi égi áldás. Keleti táltosokat hívjunk? Várat magára a kikelet, ahogyan mindannyian tapasztalhattuk, ma csak hófúvás vert, ostorozott. Szomjúhozik a föld, kertemben a nyolc féle tulipán, az öt féle nárcisz, de leginkább az egyfajta emberi szellem-lélek. Hisz a legmodernebb háborús fegyverekkel is csak test ellen törhetnek! Az enyhén radioaktív bombák szórása után is, a lélek örök marad!

Székely atyámfiak tegnap fejezték be a tetőtér-beépítést. Pontosan azon a csütörtökön kezdték a munkát, amikor Hatházy Jenő temetése volt. Amikor a tanítást befejeztem, betoppantam a kapun, a szívemhez kapva, szinte ordítottam. A kerti márványsztalom telis-tele volt a házról ledobált régi cserépdarabokkal és feketés lécekkel. Csapkodva, s morogva lesepartem, majd kartonpapírral takartam be Hatházy Jenő legszebb munkáját. Az Isten is megver, ha né tán baja esik. Az asztal közepe felé piros és fehér márványcsíkókból kialakított tizenhat ágú csillag tündököl – ehhez

hasonló, aranysugaras jelképe, csak a világhódító makedón Nagy Sándor címere volt –, én csak nyolcágú csillagot akartam, de Hatházy annyira belejött a sugarak sugarztatásába, hogy minden vörös márványcsík után betett egy-egy hófehér márványcsíkot is.

A jelképrendszer közepe felé hat fekete márványkővet illesztett, s a közepén egy nagyobb hajnalpír márványt csiszolt. Odavonza a szemet!

Az ablakból nézem a kőasztalt. Kinn cudar idő van. A lélek didereghet ennyire? Szellemi szemeim előtt felillan Hatházy Jenő szenvedő arca, ahogyan szorítja, s lapozgatja könyvemet. Éltre-halálra a címe. Amikor a Társaskör elnöke elvitte volna neki, már csak a könyv címének második része volt érvényes: a halálra. Mennyit ér egy emberi élet? A lélek hová száll?

Szolgabíró nagyapámtól sokat hallottam a „lúdérc”-ről mesélni. (Édesanyám is írt három néprajzi jellegű könyvet.) Széken a temetődomb alatt laktak. A nagyvakációt náluk töltöttem. Késő éjjel, mentem haza a táncszobából, a sírokból többször is láttam felcsapni fehér fénycsóvát. Akkor lidérc volt, manapság azt mondják, a foszfor szabadul ki a csontokból.

Hatházy Jenő lelki üdvösségéért (a központi templomban) az engesztelő szentmise-áldozatot harminc pap mutatta be. Imádkoztak, hogy a szentek közé jusson!

A lélek örök!

A kék ég alatt, kertemben, úgy látom várat magára az áprilisi rügyakadás. Úgy érzem, Hatházy Jenő sosem fogja elereszteni Éltre-halálra könyvemet. Már én sem tudom kikunyerálni, szinte kicsavarni a kezéből, hogy aztán a lelkifurdalás eposszen mindhalálig. A könyv színes borítóján (olajfestményről készült fotó) aranyszőke búzatábla ringatózik: bele a végek végtelenébe. Az előtérben egy piros pipacsos táj: idillikus boldogság. Háttérben a Kis-Szamos csendesen folydogál, fűzfák sötét ágai integetnek, mint töredezett karok (tiszelt rendek és karok?) lengenek, átellenben egy Árpád-kori település piros cserepes házai látszanak. Széplak volt a neve. Ma Bunesti-nek hívják. Teljesen elrománosodott falu. A magyarok térben és időben: nagyon messzire költözhettek.

A lélek örök.

De hol lakik a lélek? Sehol sem, tanítja a hinduizmus, mert egyfolytában „boldogan vándorol, kikapcsolódik a körforgásból”. A muzulmánok azt mondják, hogy a lélek a hetedik mennyországban lakozik.

Hatházy katolikus lelke vajon megtalálta-e az üdvösség örök honát? A református eleve elrendelés tanában, Isten élő lelke jön: születési és további tervekkel. Barátom megtalálta-e a néplélek tiszta forrását, őszinte mélységét és magasságát, amit látható és nehezen élhető világunkban annyit keresett?

A lélek örök.

Amatőr táncosok 45. európai ünnepe

Idén nyáron, július 23. és 27. között rendezték az Europeade immár 45. nemzetközi seregszemléjét

A HELYSZÍN

Az elmúlt 45 évben immár harmadszor, a svájci Martigny települése volt.

A városka igazán festői völgyben búvik meg a központi Alpok gleccseréből eredő Rhone folyó partján. Különleges földrajzi elhelyezkedése okán a település sok ezer év óta útvonalak, hadseregek és kultúrák találkozási pontja.

Martigny könnyen megtalálható a térképen: csak a Rhône folyót kell követni ujjunkkal, s amikor az égbolt felé törő Alpok meredek csúcsai éles jobb kanyarra készítetik a folyót, ott van a völgy, amelyben elterül a városka. A völgytől délkeletre mindössze 40 kilométerre pompázik a Mont Blanc, s délnyugatra, csupán 60 kilométerre található Itália északi kapuja, a Szent-Bernát hágó, a bronzkor óta használt természetes út Észak- és Dél-Európa között. Ez az elhelyezkedés határozta meg Martigny történelmét is. Ezen a hágón ment keresztül seregével a pun hadvezér, Hannibál, mikor Róma ellen indult, de Julius Caesar is ezen az útvonalon hódította meg az északi tartományokat. A történetírók szerint Napóleon serege 21 724 üveg bort fogyasztott a hágón való átkelés folyamán, melyet a környékbeli szerzetesek pincéiből rekrutáltak.

Egyébként meglepő módon Martigny környékén rendkívül fejlett szőlőtermesztési és borkészítési kultúra virágzik. A fesztivál öt napja alatt igyekeztünk a rendelkezésre álló választék lehető legszélesebb keresztmetszetét áttekinteni, csakhogy személyes tapasztalatok alapján mondhatnánk véleményt. Határozottan állíthatom, a vörösboruk minősége kiváló, s csak azért nincs nagyobb nemzetközi ismertsége, mert nem exportálnak belőle (értsd: jóízűen megisszák az összeset).

A RENDEZVÉNY

Bámulatos olajozottsággal működik. A forgatókönyv kiforrott az elmúlt négy évtizedben, a fesztivál váza adott. Így a több mint 5000 (!) résztvevő megérkezése, fogadása, a nyitó- és záró-cerémónia levezénylése, az ünnepi felvonulás megszervezése és a napi

fellépések kilenc helyszínen történő koordinálása igazán flottul zajlott. Természetesen ennyi résztvevőnél mindig vannak kérdések, kérdőjelek, megoldandó napi kihívások, melyet a vendéglátó város több száz önkéntese igyekezett orvosolni (pl. minden csoport „kapott” egy helyi vezetőt is, aki reggeltől estig a csoport rendelkezésére állt).

Egyébként a szervezők előtt álló legnagyobb kihívás az volt, hogy mely csoportok jelentkezését utasítsák vissza. Az eredetileg tervezett 4000-4500 résztvevő számát közel 5500-ra emelték, de még így is majdnem 1500 jelentkezőnek – közöttük magyar csoportoknak is – kellett azzal szembesülnie, hogy a fizikai korlátokat nem lehet túllépni (a szállás és étkeztetési lehetőségek természetesen végesek voltak), s ezért nem fogadták el a jelentkezésüket.

A napi kavalkád adott volt. A kilenc helyszínen délelőtt 11 órától délután 5-ig történő folyamatos fellépések, az esti szervezett bálók és az éjszakai spontán megmozdulások lüktetővé és felejthetlenné tették ezt a hetet. Képzeld el a kedves olvasó, amikor egy kimért svájci kisvárosban hajnali egy óraker temperamentumos spanyol élőzene szól a főtéren, miközben egy 120 kg-os, vélhetően az egész napi dudálástól elfáradt ifjú skót hölgy félig verbálisan, félig jelbeszéddel próbál kommunikálni azzal a – napközben főkabórós népviseletbe öltözött – lapp nénivel, aki már az Europeade megalapításakor sem volt iskolás korú. Ennek azért van egy különleges bája!

Szerintem ez a rendezvény erről (is) szól. Itt nem profi táncosokról van szó, hanem amatőrökről. Olyanokról, akik év közben a munkájuk, családjuk mellett szabadidejükben kedvtelésből táncolnak, énekelnek. Majd egy évben egyszer elmennek egy olyan fesztiválra – ahol még valamennyit fizetni is kell a szállásért és a teljes ellátásért –, hogy jól érezzék magukat, hogy bulizzanak, hogy megmutassák őseik viseletét és táncát Európa másik 30 országából érkezett 200 csoportjának. Ez igazán nagy érték az Europeadében! Ez a sokszínűség egysége! A helyi közösségépítő csoportok nagy nemzetközi seregszemléje!

Ungarndeutscher Trachtenverein, Dunaharaszti

EUROPEADE 2008 – fotó: Kárpáti Zsuzsanna

Kelet-Magyarországi Táncsoport, Debrecen és Békéscsaba • Monterroso, Galicia, Spanyolország
EUROPEADE 2008 – fotó: Kárpáti Zsuzsanna

Borgosesia, Piemonte, Olaszország • Frankenberg Eder, Hessen, Németország
EUROPEADE 2008 – fotó: Kárpáti Zsuzsanna

L'Escandihado Prouvençau de Cavaion, Isle sur Sorgue, Franciaország • Litván muzsikusk
EUROPEADE 2008 – fotó: Kárpáti Zsuzsanna

Cseh táncosok Plzeňből • A dániai Horsens városának táncosai
EUROPEADE 2008 – fotó: Kárpáti Zsuzsanna

Nem mellesleg a rendezvény jelentőségét az is jól mutatja, hogy a megnyitó ünnepségen Pascal Couchepin úr, Svájc elnöke is beszédet mondott.

Szerencsére Magyarországról évről évre egyre több csoport jelentkezik a fesztiválra. Svájcban a leányvári sváb táncosok és zenészek, a debreceni-békéscsabai közös, ún. Kelet-Magyarországi Táncegyüttes, a mányi, szári, zsámbéki, dunaharaszti és solymári sváb néptáncegyüttesek, zenekarok, valamint a salgótarjáni Tücsök zenekar mutatta meg tudását, felkészültségét a nagyrőmű közönségnek. Mondanom sem kell, mindegyik fellépést nagy taps kísérte.

AZ EUROPEADE TÖRTÉNETE

1964-ben, Antwerpenben kezdődött. A flamand népművészeti mozgalom alapítója, Mon De Clopper úr ötlete nyomán öt országból összesereglett néhány flamand, holland, francia, angol és német néptánccsoport, kiegészülve ukrán, lengyel, valamint jugoszláviai kivándorlókkal, akik hagyományörző ruhákban saját népdalaikat énekelték és néptáncaikat táncolták.

Abban az időben az Egyesült Európai Államok ötlete kezdett népszerűvé válni. Clopper úr úgy gondolta, hogy ez az esemény is részévé válhat a jó ötletnek. Néhány hónappal később néhány résztvevővel együtt megalapította az Europeade szervezetét. Az Európai Unió magjának kialakulásakor a gazdasági, politikai és pénzügyi szempontok kerültek fókuszba, az emberi és kulturális szempontok háttérbe szorultak. Így a hatvanas években a kulturális találkozók – mint például az Europeade – segítette „lelket” vinni a hideg gazdasági megközelítésbe. Ez az igény a sokszínűen gazdag népzene, néptáncot a figyelem középpontjába helyezte. A végző cél az volt, hogy az országok megismerjék egymás hihetetlenül gazdag folklórművészetét.

Az Europeade bebizonyította, hogy a népzene és néptánc lehet összekötő erő az egységessé váló, de sokszínű Európában azáltal is, hogy fenn hirdeti a „sokszínűség egységét”.

A jövő

Az Europeade ismertsége évről évre nő. Az elmúlt 45 évben mintegy 200 000 fő vett részt a fesztiválon, a nézők száma sok-sok millióra tehető. A józan ész azt diktálná, hogy a rendezvény helyszíne kihat a jelentkezők számának alakulására. Ha Európa „szélén” folyik a multság, akkor kevesebb, ha Európa „közepén” áll a bál, akkor több a résztvevő. Csak a mihez tartás végett: Marbella (Spanyolország – ahol már volt Europeade) és Tallin (Észtország – ahol három év múlva lesz Europeade) távolsága 4200 km! Dehát az Europeade-t nem a józan ész mozgatja, hanem a tánc és zene szeretete. Ezért nem az a kérdés, hogy hányan vannak ott, hanem hányan szerettek volna még ott lenni.

A tervezés több évre előre történik. A következő három helyszínt már eldöntötte a „vezérkar”. 2009-ben Klaipeda (Litvánia), 2010-ben Dachau (Németország), 2011-ben Tallin (Észtország) lesz a vendéglátó.

A 2012-es rendezvényre is már két olasz és egy spanyol város jelentette be, hogy ezer örömmel adna otthont a zene és tánc ezen ünnepének.

És most egy titkot hadd osszak meg a kedves olvasóval! Az ünnepi záróvacsorán Bruno Peeters úr, az Europeade elnöke azt mondta: Közép-Kelet-Európában még nem volt Europeade. Ha innen is kapnának versenyképes ajánlatot a 2012-es fesztivál lebonyolításra, az lépéselőnyt jelentene a többi jelentkezővel szemben.

A lehetőség adott – aki hallja adja át!

Mikulai Csaba

fotó: Kárpáti Zsuzsanna (www.karpatiart.hu)

„Tiszta szívvel” Gondolatok Zerkula János halálára

– Szoktál gardonyozni?

– Főleg Zerkulának, de ő mostmár meghalt.

„Meghalt”, ezt mondtam? Pedig nem is érzem így, mint ahogy a többi szeretteim „halálakor” sem.

Egész héten hideg, borongós idő volt. Fáztunk. Aznap gyönyörűen sütött a nap, hegyek felől bevilágítva az udvart a sok színes virággal és a ravattal, ahol pihent a test, a Zerkula Jánosé.

– Meggyónt?

– Meg. Meg es áldoztam.

– Akkor mostmá tiszta szívvel megy a Jó Isten elé. S a teste?

– Az oda bé, a gödörbe! – legyintett.

Nem szeretem a temetést. Nem csak azért, mert mindenki feketében van, szomorú, de hivatalos ünnepélynek érzem, ahol nem mindig a halottal való őszinte búcsúzás miatt jelennek meg.

– Na, és kik voltak a temetésen? Hányan voltak? Ez s ez volt-e? Vitt-e koszorút? Mekkora vitt? – ilyen, és ehhez hasonló kérdések hangzanak el, de akad olyan is, aki azt kérdi: – Hogy halt meg? Szenvedett-e sokat?... De kár érte, mert olyan jó ember volt!

Igazi mély fájdalommal, remegő kézzel fogta a zászlót a fejénél Pisti, a szomszéd... mennyire búsult érte Piroska, a közeli rokona, s a sírjánál Eszter, akire hogy vigyázott fent a Várban, amikor jött a „nagy üdö”, mert várandós volt, s nehogy „megfájjon”.

– Jaj, lelkem, társam, ne hagyjál itt, vigy el magaddal! Mit csinállok nélküled? Köszönöm mindannyiuknak, akik megjelentek a temetésen! – a koporsó már elhaladt, csak Regina állott még a kapuban.

Sára Feri, s fiatal legények vitték a vállukon a mestert.

– Kerényi Robi nem jött?

– De, kell hogy érkezzenek, este még zenélnie kellett Budapesten. Szerintem sokkal fontosabb, hogy a betegségében látogatta meg őt. – Vízet! Vízet adjatok! Égek porig! Jaj, vigyetek el valahova, hogy ne szenvedjek! Drága doktornő, legyenek olyan szívesek, vigyenek haza, kell tanítsam a gyermekeket moszkálni!

Magatehetetlenül feküdt az ágyban, fél karja, lába élettelenül. A szomszéd ágyhoz látogatók érkeztek, a család apraja-nagyja. A kislány elszavalta nagyapjának a legújabb verset.

– Nagyot nőjj, lelkem! – fordult hozzá Zerkula.

– Vízet! Vízet adjatok! Égek porig! Jaj, vigyetek el valahova, hogy ne kelljen többet szenvedjek! – verte az ablakot, amit aztán ki is kellett, hogy vegyenek Máriaék, Pulika Robi, s a felesége, akik olyan szépen ápolták, hogy be ne törjön.

– Tanító vót – beszélte a gödörásó, miközben lapátolták rá a földet.

– Nagy tanító. Ott fenn, Felsőlokon es tanított. Eszes ember vót... „Az Atya, a Fiú, a Szentlélek nevében. Ámen. Az Úr Angyala köszönté...” – szólt a déli harangzó. „...Ámen”. Én ilyenkor elmondom az „Úrangyalát”, édesanyám így tanított vót valamikor, s bárhol, ahol vagyok, elmondom.

Már majdnem feltelt a gödör, elkezdte énekelni: „Elmenyek, elmenyek / Hosszú útra menyek / Hosszú út porából / Köpönyeget veszek // Búval és bánattal / Kizsinórozatom / Sűrű könnyeimmel / Kigomboztattatom // Hulljatok levelek / Rejtsetek el engem / Mer’, akit szerettem / Mást szeret, nem engem.”

– Hallod a madarakat? – hallgatózott az ajtóba kiállva Zerula.

– Ez a nőstény rigó, s ott, ne, odébbacska, a him: hívja a párját. Én éneket es tanoltam tölilik! Gyere, kedvesem, adj egy pohár vizet, úgy megszomjultam.

Ábrahám Judit (Budapest, 2008. június 26.)

Napló helyett

...1967-ben kezdtem az első osztályt, addig nem fogtam tollat, ceruzát a kezemben. Anyám hiába vásárolt nekem cifra óvodás táskát, ami vékony bádoglemezből készült és fedelére sok vidám gyerek volt festve, akik napsütötte tengerparti főnyenyén élvezték a nyarat. A nyikorgó, festékszagú pléhdobozba csupán egy alkalommal volt szerencséje belegyömöszölni a két szelet egymásra borított zsíroskenyeret, nevezetesen 1966 szeptemberének egyik reggelén, amikor először indított óvodába, haad csiszolódjam össze majdani osztálytársaimmal, s csak előnyöm származhat abból, ha az óvónéni ösztökélésére már az iskolakezdés előtt fogékony leszek a betűk és számok titokzatos világának megismerésére, gondolhatta, miközben a kapuig kísért és a kerítésre támaszkodva még sokáig nézett utánam.

Néhány házzal odébb három kis pajtásom várt rám, őket is óvodába küldték. Amint el-érkeztünk az Utca-kúthoz, rögtön kísértésbe estünk, ugyanis az addig egyenesen vezető út ott háromfelé ágazott, két ága az óvoda irányába, harmadik pedig a román temetőkert alá vezetett, ahonnan csak pár lépésre volt a Szőlőhegy és az Árnyas erdő rejtélyes birodalma. Az utóbbit választottuk... Érett a szőlő, a másodjára vetett sárgadinnye, szomjan sem haltunk, hiszen a hús forrásvizek helyét is mind ismertük.

Amikor a merőlegesen leszúrt botunk nap után mért árnyékcskéja is delet mutatott, abbahagytuk a mindig újabb felfedezésekkel járó bókászásunkat, és hazafelé vettük az irányt, jól vigyázva arra, hogy mezőpásztorral, ismerőssel ne találkozzunk. A Szőlőhegy egyik része a falu elejére rúgott, ott léptünk ki a nagyútra, lássák az arra járók, mi az óvoda irányából jövet kanyarodtunk a görbe Csibisikátorba, hogy azon tovább kigyózva széles utcánkba érjünk.

Anyám a küszöb előtti kögrádicson ülve várt és azonnal faggatni kezdett az óvodás élet első napjának élményeiről, de szeme egyből megakadt kantáros ünneplónadrágomon, amin ott virítottak a mezőről hozott ragadájkok, szúrós számartövis és bogáncs alakjában. A makogva elkezdett üres mondatom felénél járhattam, amikor anyám ültéből felpattant és egy becsületes pofonnal nyomatékositotta gyors megállapítását, mely szerint ne hazudjam neki, hogy óvodában voltam, inkább az mondjam meg, hol csavarogtam?! Attól kezdve többet nem erőltette az óvodába menést, de gondoskodott arról, hogy többé ne unatkozzam... Megszámlálhatatlan kacst, csirkét, pulykát vásárolt, azokat kellett etetnem és védelmeznem az életükre törő szarkáktól, vércséktől. Így hát iskolába jutásomig csak a felsorolt aprójóságok tollát forgattam ujjaim között...

A következő év szeptemberében már az én hátamon is ott zötykölődött a vastag papundekli iskolatáska, benne a ceruzáktól zörgő bükkfa tolltartómmal. Ahogy együtt vonultunk, mindannyian Ferkő bácsi háborút megjárt gépe által csikófrizurára nyírva, csúfságos táskáink erős csattogása az ortodox cinterem nagyböjti kereplőhangján is túltett...

Osztálytársaim, akik rendszeren jártak óvodába, már elég jól bántak az írószerszámokkal, büszkén mutogatták is nekem a „fogásokat”, de hiába, ujjaim kékre merevedtek a ceruzán, amit úgy szorítottam, mintha valaki el akarná tőlem venni! Hetek óta csak szántasz velem, jegyezte meg apám egy délután, aki gyöngybetűket tudott kanyarintani és hat polgárit járt.

Nővérem segítségével naponta több órán át gyakoroltam a betűk írását, de az eredmény nem változott, irkalapjaimon csak a tanító néni megkezdett sormintái voltak felismerhetőek. Ha nagy nehézségek árán is, de sikeresen befejeztem az első osztályt.

A nyári szünetben egyre több időt töltöttem a szomszédos Vitus-fiúkkal, akik mindketten építészetet tanultak a kolozsvári egyetemen. Halvány bizonyítványom láttán, az eddig magamhoz vett étkek kárba menésén sajnálkoztak, de ennek ellenére magukkal vittek disznót őrizni. Ők kényelmesen elheveredtek a magukkal hozott pokrócaikon és estig jóízűen olvastak, szinte falták a könyveket, én meg szaladgálhattam a kukoricásba csábult disznóik után.

Törökné Szabó Zsuzsa tanítónő másodikos diákjaival (Szék, 1968)

A déli hőség beálltával az állatok a legelőt szegélyező Tekenyös-patak kákával benőtt mocsarasába húzódtak. Amíg a bűdös iszapban dagonyáztak, én is szabaddá tehettem magam, hanyatt feküdtem a fűben, mindkét kezemet az égre emeltem, és mutató ujjaimmal a lustán vonuló báránnyal fölött folyton változó körvonalait követtem. Fél szemmel a Vitus-fiúkat is lestem, s furcsálltam, hogy hol rámosolyognak a könyvlapra, hol pedig komor tekintettel merednek rá, amitől még a homlokuk is ráncba szökött.

Második osztálytól egy frissen végzett széki tanítónőt rendelt nekünk a sors, akinek keze alatt én is megtálsodtam. Írás közben már nem izzadtak az ujjaim, tollszáram egyre finomabban harsogott a papíron, agyam is jobban vágott a kapa fokánál, és iskolába járni is szerettem...

Évekkel később tudtam meg, hogy tanító nénink egy híres énekes-táncos család sarja, nagypapja még Kodály Zoltánnak is énekelt, és testvére, Szabó István (Kicsi Józsi Pista), Szék máig első rangú táncosa. Amire e fontos tudnivalók birtokába jutottam, Törökne

Szabó Zsuzsa tanítónő már régen elköltözött szülőfalujából, és egy bánági szórványban tette a dolgát, én meg sohasem felejtettem el rá gondolni, ha valahol a tőle tanult széki nőtágra mulattam. Neki köszönhetem, hogy a második osztály végére a „szamarak hídjáról” a kitűnök soraiba küzdöttem magam. Példás teljesítményemért Páskándi Géza az évben megjelent Szébb a páva, mint a pulyka című gyermekvers kötetével jutalmazott meg. 1968. június 15-ét írtak a naptárak, amikor házunk asztalára először került irodalmi mű... Miután többször is végigolvastam a kemény-táblás, vidám illusztrációkkal ellátott könyvet, s még mindig fénylőnek, vakító fehérnek találtam, elhatároztam, hogy kicsit öregítek rajta, „megérlelem”, sárgábbá teszem lapjait, s eldicsekszem majd a Vitus-fiúknak, hogy nekem is van olyan régi könyvem, mint amilyeneket az ő könyvespolcaikon láttam. A tavalyi disznónk szalonnája is szép sárgára érett a padláson, könyvemnek is ott lesz a legjobb helye, gondoltam. Titkomról senkinek sem beszéltem. A hosszú nyári napok alatt bizony sokszor kézbe vettem volna első könyvemem, de

megfogadtam: csak a Vitus-fiúk visszautazása előtt hozom le a padlásról! Több mint két hónap elteltével, szeptember első napjaiban mentem fel érte. Rövidnadrágosan, felöltő nélkül egyensúlyoztam a mennyezeti gerendákon. Ahogy a szarufákba kapaszkodva lépkedtem, a cserepek alatt tanyázó, felzaklatott darazsak hada szállt felém. Nem csíptek, csak figyelmeztettek: egy lépést se tovább! Nem adtam fel, két nagyobb ugrással a vakolatlan kémény előtt álltam, ahová a könyvet rejtettem. Első pillantásra nem akadt a szemem elé, vadul rugdosni kezdtem az aszalásra kiterített szilvát, száradó diót, a tartalék lámpaüvegeket is összetörtem, de a könyv nem volt sehol. Ekkor két darázs a hátamba sülyesztette fullánkját, hogy lecsillapodjak és jusson eszembe az előbbi figyelmeztetésük, ne menjek tovább, nincs ott semmiféle könyv! Az izgalomtól, fájdalomtól térdre ereszkedve kotorásztam tovább. Kis idő elteltével a reményvesztett ember érzésétől sújtva, sokasodó könnyeimmel küszködve találtam rá elpusztított könyvem morzsáira egy büzlő egérfészekben...

Széki Soós János

„Nyitva látám mennyeknek kapuját...”

Istenes és világi énekek – Sebestyén Márta lemezbemutató koncertje

Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem, 2008. október 2. csütörtök, 19.30

A Kárpát-medence kulturális hagyományai Európa ezred-éves kultúrtörténetéhez vezetnek vissza a figyelmes kutatót. Minden fontos nyugati hatás megérkezett ide a századok folyamán, melyet a hazai szokásokkal elkeverve szinte a XX. századig fenntartott a népi emlékezet. Európa keleti régiójában a magyarok s a velük együtt élő más népek olyan régi (az Ókorba visszanyúló) európai hagyományokat őriztek meg, amelyek a kontinens nyugati felében talán már feledésbe is merültek. Európa a mai világ bölcsője. Hagyományai e modern világ gyökereit jelentik. Nagyon fontos, hogy mi európaiak felismerjük és bátran, anyanyelvi szinten használjuk – egyébként ezer szálon érintkező – kulturális örökségünket.

A színhagyomány szembesítése az írott hagyattal élvezetes és tanulságos kalandozásokat eredményez. A megőrzött régies előadásmód életre kelti a halott írásjeleket, a kötetlából kibomló többszólamú töredékeket, primitív kottákkal közreadott históriás énekeket. A lemezbemutató műsora az európai múlt azon töredékeit sorakoztatja egymás mellé, amelyeket egykor a magyar hagyomány őrzött meg és fejlesztett tovább.

Sebestyén Márta – ének, furulya, csörgődob
Szokolay Dongó Balázs – duda, furulyák, szaxofon
Bolya Mátyás – koboz, citerák

fotó: Falus Krisztina (Nők Lapja)

Márka, a tábornoak unokája

Kedves vendégek látogattak meg a nyáron, Ludányi András és felesége, Márka. 2003-ban, Amerikában ismertem meg őket, a Reménység tavánál, az ITT-OTT találkozón. András akkor egy számomra feljethetetlen kirándulást szervezett a Congo nevű, egykor magyarok lakta, elhagyott bányászfaluba. A XIX. és a XX. század fordulóján kivándorolt, többnyire fiatalon elhunyt szénbányászok szépen gondozott temetőjében beszédes síremlékek vallanak a „kitántorgottak” életéről.

Barátaimmal felidéztek a Reménység-tavi szép napokat, tudakoztunk a közös ismerősök hogyléte felől. Rendre elbeszéltek, hogy ki mivel foglalatokodik mostanában. Már éppen elmenőben voltak, amikor András azt mondta Márkának:

– Még meséljük el, hogy miként találtuk meg Nyuszikát!

El is beszéltek mindjárt, hogyan kutatták fel hat évtized után Virginiában Márka gyermekkori levelező társát. A fiú mindig úgy írta alá a leveleit, hogy Bunny Baldwin, vagyis Baldwin Nyuszika. A szülei az 50-es években minden karácsonyra küldtek Márkának egy csomagot. Derűsen hallgattam a történetke fordulatait, aztán egy furcsa mondat megütötte a fületem: „Egyszer, amikor ki voltunk telepítve, nem tudtuk kiváltani a csomagot.”

– Ki voltatok telepítve? – kaptam fel a fejemet.

– Ki – mondta Márka száraz hangon, szép kék szeme megkönnyesedett.

– Miért?

– Valahogy úgy volt a kitelepítési határozatban, hogy a tábornoak özvegye, a lánya és az unokája...

– Tábornoak volt a nagyapád?

– Igen.

– Miként történt a kitelepítés?

– Akkor Tolcsván laktunk, a nagymamám, anyukám és én. Hat éves voltam. Apukám akkor már nem élt, őt elvitték „malenkij robotra”, sohasé jött haza többé, anyukám két évig exhumálta...

Így, exhumálta! Nem értettem. Nem is kérdeztem meg, hogy miként is kellene értenem. A derű pillangói elszálltak közülünk. A vendégek hamarosan elmentek. Néhány nap múlva telefonáltam nekik, hogy szeretném megírni Márka családjának történetét a folkMAGazinba, s beleegyeztek. A beszélgetésre Márka egy szatyornyi fényképpel érkezett. Előkerültek az évtizedek óta őrizgetett, elsárgult iratok is, amelyek a család számára a végzetet hordozták. Előtem megelevenedtek egy hatalmas történelmi dráma képei, amelyek többszázézer, elfeledett és elfeledtetett honfitársunk tragédiájáról szólnak. Amelyekről évtizedekig nem volt szabad beszélni, és nem is beszéltek.

Nevem Dr. Ludányi Andrásné, Gaál Annamária. Édesapám Márkának becézett. Anyai ágon a Felvidékről, Sáros megyéből származom. Nagymamám Eperjessről, a nagyapám Lőcséről való volt. Édesapám részéről meg kisújszállási kun vagyok. Ezerkilencszáznyvenkettőben ismerkedtek össze a szüleim. Édesapám katona volt, betegen jött haza Oroszországból. A gyomorfekélyét a budaitiszi kórházban kezelték, édesanyám ott volt önkéntes ápolónő. 1942. november 19-én, Erzsébet napkor, a Kárpátia étteremben kérte meg apám édesanyám kezét. Az esküvőjüket 1943. június 19-én tartották.

Apai részről minden felmenőm polgármester volt Kisújszálláson. A szépapám, a dédapám, a nagyapám is. Apám jogi doktor volt, Szolnokon, a megyeházán dolgozott, mint vármegyei aljegyző. Születésem előtt Szolnokon laktak a szüleim, volt egy nagyon szép lakásuk, de azt mondták nagyapámék, hogy ott nem biztonságos az élet, menjenek hozzájuk, legyen együtt a család. Édesapám nővére is éppen várandós volt, és hogy hát szüljenek együtt a sógornők Kisújszálláson. Őt nap különbséggel születtünk az unokatestvéremmel. Én 1944. május 29-én jöttem a világra. A keresztelőm légitámadások közepette zajlott. Amikor a keresztanyámék jöttek, többször le kellett állniuk a kocsival, mert rettenetesen bombáztak.

A háborút Budapesten vészeltük át az anyai nagyanyámnál, a Böszörményi út 3/a alatt. Azért költöztünk hozzá, mert apukám

Gaal Annamaria, 5 évesen

nem akarta, hogy ezekben a zavaros időkben az özvegy nagymamám egyedül legyen. A nagyapám tábornoak volt, az első világháborút végigharcolta, 1920-ban nyugdíjazták, 1940-ben halt meg rákban. A fiúk, anyukám testvére, nyugatra menekült.

Amikor '44 telén jöttek azok a szörnyű bombázások, hat hétig a légópincében húzódtunk meg. 1945. február 11-én felszólítottak bennünket, hogy hagyjuk el a házat, mert az Istenhegyi útról jönnek lefelé az oroszok, és valószínű itt, a Déli pályaudvarnál és a Moszkva téren lesz az összecsapás a németekkel. A Budakeszi út 44-ben voltak ismerőseink, oda akartunk menekülni.

Anyukám és apukám egy ruháskosárban vitt engem, velünk jött a nagymamám is. A Mese lépcsőnél megállítottak bennünket az orosz katonák. Ez a lépcső ott van, ahol a Budakeszi út és a Vöröshadsereg útja találkozik. Apukámat elhurcolták. Azt mondták, hogy elviszik egy kis robotra. Anyukám borzasztóan sírt. Talán érezte, hogy soha többé nem látják egymást. Két év múlva jött egy férfi, hozta az én tejjegyeimet, az anyukám fényképét és egy-két hivatalos iratot, ami apukámnál volt, amikor elvitték. Azt állította ez az ember, hogy ő temette el édesapámat. A nagymamám meg akarta vesztegetni, hogy mondja el mi történt, hol van édesapám eltemetve. Azt felelte, hogy az állásával játszik, ha elárulja. Csak annyit tudtak meg tőle, hogy Zugligetben van, jel-telen sírban.

Anyukám kislány korában az angolkisszonyoknál tanult, a Váci utcában. Nekik Zugligetben volt a nyári rezidenciájuk, ott, ahol most Kozma Imre atya szolgál. Megengedték édesanyámnak, hogy a nagynénimmal átkutassák a kertet. Két nyáron keresztül ástak, borzasztó dolgok kerültek elő a földből, de édesapámat nem találták meg. Anyukám úgy vélte, hogy ha le is vetköztették, mielőtt eltemették, ő megismerne a fogsoráról. Édesapámnak gyönyörű, hibátlan fogsora volt.

1992-ben Kisújszálláson egy nagyon szép emlékművet állított a város azok emlékére, akik a háborúban elpusztultak, arra fel van írva édesapám neve is.

Körtvélyessy Aranka, anyai nagymamám
(Eperjes, 1910-es évek)

A háború után újra a Böszörményi úton laktunk. A házmesterék feljelentették anyukámékat. Többször volt nálunk házkutatás, elvitték a nagypám összes kitüntetését és egyéb dolgokat is. Lefoglalták egyik szekrényünket, lepecsételték, anyukámat megfenyegették, hogy ha felnyitja, akkor börtönbe kerül. A házmesterné vállalta, hogy megőrzi a szekrényt. Jól megőrizte. Anyukám szőtt és ágyneműt varrt, hogy valamiből tudjunk élni. Később valaki felismerte a kórházban a házmesteren az édesanyám anyagából varrt pizsamát. Végül 1950-ben felhagytuk az otthonunkat, és a Németvölgyi út 29-be, a nagymamám egyik barátjának házába költöztünk társbérletbe. A helyzet tovább rosszabbodott. Ekkor a holminkat szétszortottuk tizenkét felé, elvittük olyanokhoz, akikről azt gondoltuk, hogy nem fogják őket kitelepíteni, és elköltöztünk Tolcsvára. Azt hittük, hogy ha ilyen kis településre megyünk, akkor megmenekülünk a kitelepítéstől. Hat éves voltam ekkor, már be is írtak a tolcsvai iskolába.

Augusztusban jött egy rendőri felszólítás, hogy anyukám és a nagymamám Sárospatakon jelentkezzen a rendőrségen. Közölték velük, hogy 48 órán belül, saját költségünkre, el kell utaznunk Tiszaföldvárra. Ma is megvan a „Véghatározat”, ez áll benne:

„Lupkovics Istvánné, eredeti foglalkozása: tábornok özvegye, Budapest XII. ker., Németvölgyi út 29. alatti lakost és vele egy háztartásban élő leánya, Gaál Jánosné, unokája Annamária a 8130/1939. M. E. számú rendelet, és a 760/1939. B. M. számú rendelet alapján, Budapest területéről azonnali ha-

tállyal kitiltom és lakhelyeül Szolnok megye, Tiszaföldvár, Mártírok u. 22. községet jelölöm ki. [...] E véghatározat ellen a budapesti rendőrkapitányságnál benyújtandó panasz-nak van helye. E panasz a végrehajtás szempontjából halasztó hatállyal nem bír. [...]”

Egy asztalt, két széket, fekhelyeket és egy kevés ruhát vihettünk magunkkal. Vonattal mentünk, este kilenc órára értünk oda. Az állomástól még három kilométerre volt az a ház, amit kijelöltek számunkra. Egy özvegy malmosnéhoz szállásoltak be, az egyik szobáját át kellett adnia. Nem fogadott valami kedvesen, de aztán nagy-nagy barátságba kerültünk.

Háromszáz kitelepített család élt Tiszaföldváron. Az ország minden részéből jöttek ide, de legtöbben Budapestről. Állandóan rendőrök voltak velünk. Kihajtották az embereket mezei munkára. Hetven-nyolcvan éves férfiakat, asszonyokat dolgoztattak. Aratniuk kellett vagy a rizsföldeken kínlódtak. Hétfőn elmentek, és csak szombaton jöhettek haza. Rettenetesen nehéz volt ez azok számára, akik soha nem végeztek ilyen munkát. Egy csomó gróf is volt a kitelepítettek között. Ezek a mágnások gyönyörűen dolgoztak. Sokkal jobban, mint akármelyik polgár. Beletörődtek a sorsukba, ha most ezt kell tenniük, ezt teszik, nem zúgolódtak. Egy alkalommal a rendőrök behívták

Szüleimmel Kisújszálláson, 1944 nyarán

az öreg asszonyokat és férfiakat a rendőrségre, és rettenetesen összeverték szegényeket, főleg a férfiakat. Borzasztó volt!

Emlékszem Matyasovszky-Zsolnay Porci nénire. A lánya, a veje és a fia is börtönben voltak. A férje a Zsolnay gyár tulajdonosainak volt rokona. Őt nem vitték ki mezei munkára, mert nagyon idős volt már, több nyelven beszélt, angol és német órákat adott.

Nekünk óriási szerencsénk volt. Sokszor elgondolkodtam rajta, hogy milyen érdekes is az élet! Édesapám Debrecenben tanult jogot, ügyvédbojtárként Tiszaföldvárra helyezték. Amikor minket kitelepítettek oda,

vitéz Lupkovics István tábornok,
anyai nagypám (1894)

a tanácselnök szintén Gál volt. Ő nem úgy írta a nevét, mint mi, mi Gaálnak írjuk. Ott, az előjárásnál emlékeztek édesapámra, ezért anyámat soha nem vitték el mezei munkára. Anyukámnak volt egy kis gépe, azon szőtt és kötött a helybelieknek. Egy nap kijöttek hozzánk a rendőrök és házkutatást tartottak, mert megtudták valahogy, hogy anyukám köt. Hála Istennek, a gépet nem találták meg! Kihallgatták először a nagymamám, aztán anyukámat, végül engem is. Azt kérdezték, hogy kik járnak hozzánk? Mondtam nekik, hogy hozzánk nem jár senki, csak az osztálytársam, mert én sokszor vagyok beteg, és akkor a tanító néni elküldi nekem a leckét. Emlékszem, hogy éppen rakott krumplit főztünk, az volt a kedvencem. Láttam, hogy a tűz ki akar aludni a tűzhelyben. Mondtam a rendőrnek:

– Kedves rendőr bácsi! A kedvenc ételemet főzi a nagymamám, tessék megengedni, hogy rakjak a tűzre!
– Na, jól van, te gyerek!

Az ottani emberek nagyon szerettek bennünket, a tanító nénim éjszaka hozott tüzelőt, hogy ne fázzunk. A nagymamám, szegény, sokszor sírva jött haza a piacról, mert az árusok telerakták a kosarát zöldségekkel, gyümölcscsel. Nagyon rendes ember volt az orvosunk is, dr. Pető Mihálynak hívták. A nagymamám is, anyukám is sokat betegeskedett. Ugye, ez a szörnyű háború, akkor anyukám elvesztette a férjét, hozzá a kitelepítés!

Tiszaföldváron voltunk több mint négy évig. Augusztusban szabadultunk. Szep-

Édesapám, ifjú dr. Gaal János (Kassa, 1942)

tember végén én fertőző agyhártyagyulladást kaptam. Hat hétig feküdtem Szolnokon a kórházban. Amikor a kitelepítetteket elengedték, mindenki Budapest környékére rohant, mert a nagyvárosokba nem lehetett beköltözni. Mi Budakeszire akartunk menni, mert anyukámék már laktak ott, de nem volt egy falatnyi hely se, minden ház tele volt kitelepítettekkel. Végül Dunaharasztin kaptunk egy szobát. Anyukám Csepelen egy gyárban helyezkedett el, magokat válogatott.

1956. január 12-én komoly, 5,6-es erősségű földrengés volt. A ház, amiben laktunk, súlyosan megrongálódott. Ezután sikerült Budakeszire költöznünk. Ott fejeztem be 1959-ben az általános iskolát. Arra, hogy továbbtanuljak, reményem se lehetett, mert x-es származású voltam. Nem is nagyon akartam középiskolába menni, mert édesanyám ekkor a János kórházban orvos írnok volt, nagyon-nagyon keveset keresett. Inkább munka után néztem. Találtam is. Pénteken befejeztem az iskolát, hétfőn már egy „maszek” fodrásznál dolgoztam a Váci utcában. Nagyon jól ment a munka, a mester fel is vett három évre fodrásztanulónak. Hamarosan többet kerestem borralalóval, mint anyukám. Sajnos, hamarosan nagyon megbetegedtem, ezért a mesterem a szerződést felbontotta. Miután felépültem, beiratkoztam egy csecsemőgondozói tanfolyamra. A Vass utcában volt ez az iskolánk. Gyakorlatra a „lelencekhez” jártunk, én mindennap sírva mentem haza, mert nagyon sajnáltam a gyerekeket, akiket eldobtak a szüleik vagy árvák voltak. A lelkem nem bírta. Ezután a János kórházban találtam munkát. Még nem voltam 18 éves, ezért csak hatórásnak vettek fel az I-es belosztályára. Két órát a

laborban töltöttem, két órát a betegekkel voltam az EKG-n, két órát az irodában tevékenykedtem. Nagyon szerettem ott lenni, de a 600 forintos fizetés túl kevés volt. Nekifogtam és megtanultam a gyors- és gépirást.

A keresztapám elhelyezett az Országos Üvegipari Vállalathoz gépirónőnek. Közben Budakesziről beköltöztünk Budapestre. Ez úgy sikerült, hogy eltartási szerződést kötöttünk egy idős, szélütött nénivel, akinek a fél oldala béna volt. Szerencsére mindháromunkat elfogadott. A lakás társbérlet volt, összesen heten laktunk a 110 négyzetméteren, de nekünk azok után, amiket átéltünk, csodálatos volt. Volt fürdőszoba, konyha! Igaz, hogy minden mellékhelyiség közös volt, de ez nem számított. Miután a néni meghalt, lett még egy szobánk. Én a mai napig is ott lakom.

Később bekerültem a HungarHotels-központba, szintén gépirónőnek vettek fel, azután esti tagozaton elvégeztem a közgazdasági tanfolyamot, majd az üzletvezetőit is. Ezt követően a Gellért Szálló presszó-jában vezető lettem. Két év után Balatonfüreden, a Kedves cukrászdában felszolgálóként dolgoztam. Onnan a Margitsziget régi szállójába, a híres, többszörös olimpiai bajnok mesterszakács, Lukács István mellé

Édesanyámmal, Tiszaföldváron

kerültem titkárnőnek. Még a Hilton Szálló nem állt, mi már egy évvel azelőtt felvertük a hadiszállásunkat a Halászbástyán. Miután felépült, a Hiltonban voltam nyolc évig. Onnan mentem ki Ausztriába gazdaasszonyoknak a bécsi Mátyás-pincébe. Dolgoztam a Tavernában, majd a Lídóban, azután a Jégbüfében voltam vezető tizenegy évig. Hozzánk tartozott a Gourmand cukrászda is, a Semmelweis utca sarkán. Nyugdíjaztatásom előtt, hogy jobb legyen a fizetésem, elmentem a Hyatt-ba, ismét Lukács István mellé.

A Gourmand cukrászdában ismertem meg a férjemet 1995. november 21-én. Kimentem hozzá Amerikába, háztűznézőbe,

Apai nagyapám, dr. Gaal János (1940)

hogy lássam, ki ő, hogy s mint él? Megállapítottam, hogy minden rendben van. Úgy véltem, semmi értelme annak, hogy ő az óceán egyik partján, én meg a másikon legyek. Visszajöttem és kértem a nyugdíjaztatásomat. 1997. december 16-án, 53 éves koromban mentem nyugdíjba, akkor már 38 év munkaviszonyom volt. A következő évben összeházasodtunk Andrissal. Én addig azért nem mentem férjhez, mert ki vesz el egy olyan leányt, akinek van egy beteg édesanyja és egy öreg nagymamája? Hát ilyen fiú nincs! Anyukáék is mindenben hibát találtak. Ez nem volt katolikus, a másik szőke volt, a harmadiknak más baja volt.

Én már 1971-ben voltam Amerikában, édesanyám testvérénél. A nagybátyám meghívott két hónapra, de előtte ismerősökkel megüzente, hogy csak akkor menjek, hogy ha kinn is maradok. Ő úgy gondolta, hogy utána majd anyukám is meg a nagymamám is kijön, és a család újra együtt lesz. Amikor megmondtam neki, hogy nem akarok kinn maradni, nagyon megneheztelt rám. San Franciscóban elmentem régi ismerősökhöz, fodrászkodtam, takarítottam, hogy egy kis zsebpénzem legyen.

Milyen a sors fintora? A nagybátyám 1989-ben, a rendszerváltozás idején hazatelepült. Édesanyámmal mindent megtettünk, hogy otthon érezze magát, és hogy minden jó legyen. Készültünk az első közös karácsonyra. Ekkor tört ki Erdélyben a forradalom. A nagybátyám máltai lovag volt, Kozma Imre atyával kimentek Erdélybe, éjt nappallá téve dolgoztak. Karácsonykor se volt itthon. Azt mondta, hogy inkább ő haljon meg, mint egy fiatal. Két évig mostam, főztem neki. Akkor édesanyám megkérte, hogy fogadjon maga mellé egy

Bunny Baldwin egykor...

házvezetőnöt – hiszen volt elég pénze, és engem tovább ne dolgoztasson. [Márka küzdelmes életútja lassan kibontakozott előttem. Megrendülten hallgattam a szinte balladaszerű elbeszélését. Csodálattal állapítottam meg, hogy minden esemény időpontját évre, hónapra, napra, olykor órára is tudja, akkor is, ha azok születése előtt történtek. Végül nem állhattam meg, hogy ne meséltessem el vele újra Nyuszika történetét.]

Amikor kislány koromban a Böszörményi úton laktunk, szemben, a katonai kórháznál volt egy kis kápolna, oda jártunk templomba. A tisztelendő nagyon szeretett bennünket. Egyszer szólt a nagymamának, hogy van itt egy levél Amerikából, az volt benne, hogy a levél küldői szeretnének segíteni egy magyar családot. Azt is írták, hogy a tizenegy éves fiuk szeretne levelezni egy szőke, kékszemű, öt éves kislánnyal. Én pont olyan voltam. Írtunk nekik. Azután ez a család minden évben küldött egy ruha-csomagot, amiben főként használt gyerekruhák voltak, de mindig volt benne egy-két új is. Volt benne egy baba is vagy egy játék. A csomag általában mindig karácsony előtt érkezett. Amikor ki voltunk telepítve, akkor nem tudtuk kiváltani a csomagot, mert nagy vámot kellett fizetni. Egy kis ideig tartották a postán, de mi nem tudtuk összeszedni a pénzt, és így visszaküldték. Akkor ismét elküldték. Ad-digra összegyűjtöttük a szükséges összeget és kiváltottuk.

Amikor '56-ban kitört a forradalom, táviratoztak, hogy a házuk nyitva áll előttünk és menjünk. Anyukám akkor a János kórházban dolgozott, a kórház előtt teherautók álltak, mindenkit elvittek, aki menni akart. A nagymamám és anyukám akkor se akart külföldre menni. A forradalom

kitörése előtt egy héttel költöztünk Dunaharaszti-ból Budakeszire. Ami kis értékünk még maradt, minden a zaciban volt. Azért imádkoztunk, hogy a zacit ne hogy bombatalálat vagy valami más baj érje, mert akkor semmink nem marad.

'71-ben, amikor én először jártam Amerikában, akkor a nagybátyám írt nekik, hogy nem akarok ott maradni, küldtek 10 vagy 20 dollárt. Akkor az még nagy pénz volt. Írták, hogy szeretettel várnak. San Francisco meg Virginia egymástól nagyon messze van, nem mentem el hozzájuk. Azután megszakadt valahogy a levelezés.

Mióta férjhez mentem és kinn élek Amerikában, mindig mondogattam a férjemnek, hogy ezt a Bunnyt meg kellene keresni. Az idén tavasszal volt a férjemnek egy hét szabadsága az egyetemen. Kértem, hogy látogassuk meg azt a farmot, ahová 1949-ben, mint menekültek érkeztek öt gyerekkel a szülei. Nagyon szeretném látni. El is mentünk. Megtaláltuk a farmot, a farmer még él, nagy volt a boldogság. Andris nem sok mindenre emlékezett, mert ő még nagyon kicsi volt, amikor ott éltek.

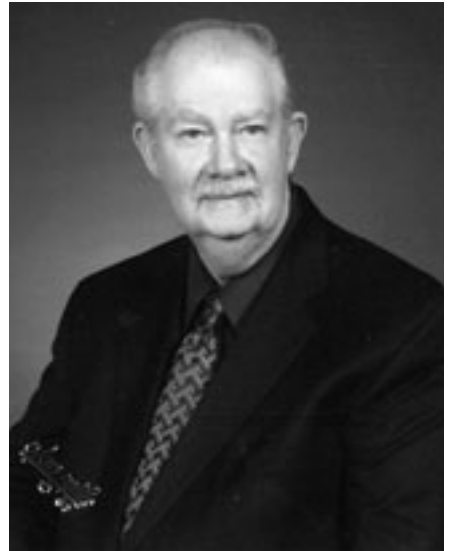
Hogy ha már itt vagyunk Virginiában, akkor keressük meg Bunnyt is. A farm, ahol a férjemék voltak Améliában, kb. 100 mérföldre, 160 kilométerre van Bunnyéktól.

Férjemmel, Ludányi Andrással

Pontos címünk nem volt, csak annyi, hogy Bunny Baldwin, a helységnév és hogy Virginia. Voltak nálam fényképek, az esküvői képén rajta volt a dátum. Gondoltuk, hogy az önkormányzatnál meg tudjuk találni az anyakönyvben. Egy McDonald's-nál megálltunk és egy rokonszenves hölgyet megszólítottunk. Azt mondta, hogy az a helység, Madison Heights, amit keresünk, már megszűnt, most a megyeközpontban vannak az anyakönyvek. Az kb. 15 mérföldre van innen.

Az anyakönyvekben nem találtuk meg a nevét. A jegyzőnek megmutattuk a fényképeket, megsajnálta minket. Azt mondta, hogy ő ismer ilyen nevű embereket, de a

...és ma

Baldwin olyan gyakori név Amerikában, mint nálunk a Kis vagy a Horvát. A Bunny pedig Nyuszikát jelent, valami becenév. Föl-ütötte a telefonkönyvet, kiírt két számot, és azt mondta, hogy próbálkozzunk a telefonálással. Andris felhívta az első számot, elmondta, hogy ő Gaal Annamáriának a férje és Bunny Baldwint keresi. A vonal másik végén kicsit elcsukló hangon megszólalt egy hölgy. Azt mondta, hogy ő úgy gondolja, a férjének az öccséről van szó. Megadta a sógora telefonszámát. A férjem felhívta, és újra elmondta, hogy Ludányi András vagyok, Gaal Annamáriának vagyok a férje, és hogy Bunny Baldwint keresem. A vonal másik végén hosszú csönd, azután megszólalt egy férfi: – Talán én vagyok az.

Elmondtuk, hogy szeretnénk találkozni vele, hogy megköszönjük a sok segítséget. Kiderült, hogy ott lakik, ahol először érdeklődtünk, a McDonald's-tól két háztömbnyire. Felkerestük az otthonában. Egymás nyakába borultunk. Bunny most hetvenéves, én hatvannégy vagyok. Nagyon megörültünk egymásnak.

Bunny elmondta, hogy mindig az édesanyja írt az ő nevében, és a nagybátyja vitte a postára a csomagot. Nagyon egyszerű, jószívű, segítőkész emberek voltak a szülei. Nagy szeretetben élt mindig a családjuk. Elmesélte röviden az életét. Két éve halt meg a felesége, most egyedül él. Kértem, hogy mutassa meg azt a templomot, ahová jártak, és ahonnan küldték azt a levelet a mi plébániánkra. Akkor tudtam meg, hogy Bunnyék nem katolikusok, hanem babilisták. Bunny gyönyörűen énekel, adott nekem egy CD-t, azt sokat hallgatom. Azóta is nagy levelezésben vagyunk. Most már könnyű, e-mailen!

Kóka Rozália

Mátyás király Moldvában

Mi magyarok ebben az esztendőben emlékezünk nagy királyunk, a Hunyadinak született *Corvin Mátyás* királlyá választásának 550. évfordulójára. Az esemény jelentőségét talán Dümmerth Dezső fogalmazta meg legmarkánsabban „A két Hunyadi” című munkájában: „...fejlődés az – írja –, ami itt megindult, a reneszánsz stílusváltás kora, amely Itália kis városállamaiban, polgári környezetben kelte életre, most hirtelen egy feudális monarchiában és Közép-Európában ad első példát arra, hogy a humanizmus, a szellem értékei egyenrangú módon jelennek meg az egyoldalúan lovagi-katonai magatartású emberek között.” Ebből megérthetjük, miért a reneszánsz volt az utolsó nagy történelmi – sőt világnézeti – kor, amit a magyarság még ereje teljében, egyenjogúan és egyenrangúan tudott befogadni, magáévá, vagyis magyarrá tenni. Azért, mert Mátyás volt a középkori Magyar Birodalom utolsó nagy, szuverén uralkodója, akiben a magyar mentalitás, a magyar virtus, a magyar tehetség úgy tudott megnyilvánulni, hogy az utóbb nem bizonyult rövid fellobbanásnak, gyorsan elhamvadó rőzsetűznek, hanem biztos alapokra emelt, 32 esztendeig épülő és fennálló politikai erődítménynek bizonyult. Mátyás után melyik jelentős magyar államférfinak adatott meg, hogy egy emberöltőn át uralkodhasson, s utóbb még ez is milyen kevésnek bizonyult! De ha belegondolunk, hogy a mindössze 47 esztendőt élt Mátyás és apja, a 49 esztendőt kapott Hunyadi János, milyen külső és belső ellenségeskedés és értetlenség mellett valósította meg világraszóló tetteit, vagy szenvedte el megalázó, árulásokkal és háttámadásokkal súlyosbított vereségeit; s ha elgondoljuk, hogy Mátyásnak mennyi bogáncsként ráakaszkodó nyűgöt kellett magáról folyamatosan letépnie, hogy erejét időnként a fő ellenség, a Magyarországot s egész Európát fenyegető török ellen fordíthassa, akkor érzékelhetjük igazi teljességükben ezeket az erőfeszítéseket.

Az évforduló alkalmából sok ismert és kevésbé ismert emléket és adatot hallunk a nagy reneszánsz uralkodó koráról és életéről. Hiszen tudjuk, hogy Mátyás raboskodott és győzedelmeskedett Prágában, diadalmaskodott a Balkánon és – mint Himnuszunk írja – „nyögte Mátyás bús hadát Bécsnek büszke vára”; hagyományaink számon tartják, hogyan leckéztette meg a kegyetlen bírót Kolozsváron, vagy ejtette rabul „szép szem sugaránál” a Vértes rejtékében Szép Ilonkát, és hogyan kapáltatta meg a gögös urakat Gömörben. Keveset, vagy talán semmit sem tudunk azonban arról, hogy Mátyás király járt volna az egykori Etelközben, a keleti Kárpátok és a Dnyeszter közé eső tartományban, vagyis Moldvában.

Pedig járt, képletesen és valóságosan is, testileg és szellemileg is, és él ezeknek a látogatásoknak az emléke a kotnári szőlőhegyen, a klézsei népballadában és a moldvabányai várromok között. Ezeknek felidézésével emlékezünk a nagy magyar uralkodó trónralépésének évfordulójára.

„A KOTNÁRI HEGYEKEND...”

Lakatos Demeter, a szabófalvi csángó költő verseiben többször is megénekelte a kotnári borok kiválóságát:

*Itt teremnek a jó borok
A kotnári hegyekend...¹*

Avagy:

*Itt a híres szőlőkertek Kotnárbra,
Nincsen párja a borának országba...²*

De talán még Lakatos Demeter sem ismerte azt a hagyományt, hogy a híres kotnári bort adó szőlők vesszei annak idején Mátyás király ajándékként kerültek Moldovába. Pedig hát így van!

Kotnárt (románul Cotnari) a XV. század elején, valószínűleg német (szász) husziták létesítették. Jelentős település volt, a moldvai vajdák írnokaikat előszeretettel választották a kotnáriak közül, mert az itteni iskolákban a latin, a német és a magyar nyelvet is tanították. A település lakosai a XVII. században tértek katolikus hitre, de ez jó ideig csak formális dolog volt, mert a misszionárius jelentések szerint a kotnáriak még sokáig „lutheránus módon éltek, papjaik Magyarországról jöttek és házások voltak”.³ Ezekből a jelentésekből azonban egyebeket is megtudunk. 1643-ban Kotnár Szűzmaria mennybemenetelének emlékére szentelt temploma kőből épült, de a városon kívül, a szőlők között még van egy *Szent Orbánnak*, a szőlősök oltalmazójának tiszteletére szentelt templomuk és ugyancsak a szőlősökben egy *Szent Lénárdnak* szentelt kőtemplom is.⁴ További jelentésekből megtudjuk, hogy „Kotnár plébániája az összes többinél gazdagabb, mert igen sok és bőséges szőlői vannak, s ebből a papot bőséggel élelmezni lehet”.⁵ Hasonló értelemben tudósít a településről Auner Károly is: „A csinos és boráról híres Kontnár falut a XVI. szd. végén kizárólag magyarok és németek lakták.”⁶ Nem meglepő tehát, hogy a kotnári szőlőhegyek között magyar nevek is voltak: *Laslo, Szamar, Kevély*.⁷ A kotnári magyar szőlőművesekről az utolsó híradás 1957-ből való: Gunda Béla szerint néhány hetven éven felüli öreg nő és férfi törve még beszélt magyarul sziszegő tájszólásban, szerintük a régi kádármes-terek magyarok voltak.⁸

Mindezek ismeretében méltányolni tudjuk Marcus Bandinus, a nehéz életű moldvai püspök leírását, aki híres „*Codex Bandinus*”-ában *Kuthnárról* is megemlékezik. Az Úrnak 1646. évében, december 13-án érkezett a „két hegy között, eldugott völgyben” lévő városba. „*Amint mondják – írja – nevét a moldvai szőlők első ültetőjétől kapta. Régenye ugyanis e tartomány Magyarország királyának adót fizetett. Történt egy időben, hogy e tartomány vajdája Budára utazott a királyhoz, ahol a kiváló magyar borokat megízlelve, fájjalta, hogy az ő egyébként nagyon termékeny tartományában bor nem terem.*” (Más forrásokból tudjuk, hogy „a tartomány vajdája” nem volt más, mint Ștefan cel Mare, akit a moldvai csángók egyszerűen csak Nagy Estánnak hívnak, s Budán Mátyás király udvarában vendégeskedett.) „*Azért a királytól egy embert kért, aki a szőlőültetést kiválóan értette. Meg is kapta egy Gutnar nevű német személyében, aki a vajda meghagyására bejárta az egész tartományt, melyben szőlőültetésre eléggé alkalmas hegyeket és dombokat talált. De mindeniknek elébe helyezte ezt a helyet, azzal a kifogással azonban, hogy városalapításra alkalmatlan a hely, mert sem patak, sem folyó közelben nem folyik. Erre nem tekintve, a jó bor reményében szőlővesszőket ültettek, kunyhókat építettek, és a hely megtalálójáról Gutnarnak nevezték el – ami azt jelenti: jó bolond, vagy amint némelyek magyarázzák: Gut nor = jó szél. Azután a g-t k-vá változtatva közönségesen Kutnar vagy Kothnarnak írták, és a kisszerű kunyhóból híres város fejlődött ki, ahol a szőlőre való tekintetből nemcsak a fejedelem, hanem Moldva összes előkelői, sőt a szomszéd Lengyelországból is sokak szőlős házakat vettek és szőlőt művelnek.*”⁹

Gutnar vincellérmester jól kiválasztotta a helyet, ahol a Mátyástól Moldvába küldött, s azóta Himnuszunkban is megénekelte „*tokaj szőlővesszei*”-t elültette. De vajon hányan ismerik ma Mold-

vában a kotnári szőlővesszők eredetének történetét, vagy akár csak meséjét? Vajon hányan emelik poharukat, és kiáltják egy-egy korty jó kotnári bor elfogyasztásakor, hogy: *Éljen Mátyás király!*

IFJÚ MÁTYÁS KIRÁLY KLÉZSÉN

A magyar balladakincs hatalmas tárházában van egy, amit sehonnan nem ismer a folklórkutatás, csakis a Szeret mentén fekvő Klézsé faluból. Itt, a tragikus életű Petrás Incze János plébános úr parókiájának tövében azonban már sokan rátaláltak erre a Mátyás királyról szóló énekekre. Közölte a XX. szd. elején az akkori forrófalvi kántor, Róka Márton nyomán Rubinyi Mózes¹⁰, gyűjtötte és közzétette Faragó József és Jagamas János¹¹, Kallós Zoltán¹², majd Pozsony Ferenc¹³. A legteljesebb változatot a klézsei Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa 1956-ban énekelte Kallós Zoltánnak:¹⁴

Parlando ♩ 80

*Éfjú Mátyás kérés ulyan álmod látott,
Évegablak alatt nagy hosszú almafa,
Nagy hosszú almának tizenkét szép ága,
Háromszáz levelén hatvanhat virágja.*

*Ifjú Mátyás király fennszóval kiáltá:
„Ha ezt fel nem fejtéd, neked fejed veszem.”
Ő es elfordula, sírdogálni fogá.
„Mét sírc, mét keseregsz, lelkem, édes lányom?”*

*„Hogyne keseregnél, hogyne sírjak, hogyne!
Ifjú Mátyás király ulyan álmod látott:
Ivegablak alatt nagy hosszú almafa,
Nagy hosszú almának tizenkét szép ága,*

*Háromszáz levelén hatvanhat virágja,
Ha ezt meg nem fejtem, fejemet leveszi.
„Ne sírj, ne keseregi, lelkem édes lányom,
Lelkem édes lányom, menj el, mond meg neki:*

*Nagy hosszú almafa nagy hosszú esztendő,
Tizenkét szép ága tizenkét szép hónap,
Háromszáz levele háromszáz mies nap,
Hatvanhat virágja hatvanhat vasárnap.”*

Aztán a király azt kívánja a lánytól, hogy szöjjön neki „három kenderfejből egy kenderő-kendőt, egy sátorborítót, egy ebédelő ruhát!” De a lány apja tanácsára azt mondja a királynak, hogy „csánnyon ő neked két hollyagforgácsból esztévatát s vetőt.” S „ifjú Mátyás király nem lön mit feleljen”, ezért „fennszóval kiáltá”:

*„Nem kell nekem, nem kell, e kenderő-kendő,
E kenderő-kendő, sem sátorborító,
Sem ebédelő ruha, csak kellesz te nekem.”*

Vargyas Lajos szerint középkori eredetű balladáról van szó, amit csak Klézséről ismerünk,¹⁵ máshonnan nem került elő. Kriza

Ildikó részletesen foglalkozik a talányfejtő lány balladájával,¹⁶ angol talányfejtő balladákából idéz párhuzamokat, és hasonló magyar mesetípusokra is utal (Okos lány, Cinkotai kántor), és azt gondolja, hogy a ballada „a középkori európai talányfejtő balladának távoli rokona”.¹⁷ Minket azonban most elsősorban Mátyás király érdek: hogyan került éppen Moldvában a talányfejtő lány balladájába, és miért kizárólag Klézséről került elő ez a ballada?

Természetesen elképzelhető, hogy Mátyás csak „vendégségben jár” ebben a balladában, tehát a nevét kölcsönözték a ballada formálói, akik egy korábbi, ismert ballada szövegébe vagy dallamába szőtték, toldták az ifjú Mátyás király történetét, vagy „hozták össze” a talányfejtő lányt – ezúttal – Mátyás királlyal. Ez a kérdés, nevezetesen, hogy miként került Mátyás a talányfejtő lánnyal Moldvába, s ott is éppen Klézsére, már másokat is foglalkoztatott, nevezetesen a Balladák könyve első szerkesztőjét, Szabó T. Attilát. Az első kiadás jegyzetei között írja: „Feltűnő volna, hogy éppen a moldvai csángóság körében maradt fenn egy ilyen, Mátyás király személyéhez fűződő történetet magába foglaló ballada, ha nem tudnók, hogy a folklórdarab eddig ismert változatainak lejegyzési helye, Klézsé, hihetőleg a XVIII. század végétől Moldvába irányuló székely átvándorlók egyik legjelentősebb településhelye.”¹⁸

Mátyás és a talányfejtő leány mesealakja tehát Erdélyből kerülhetett századokkal ezelőtt Moldvába, s éppen Klézsén hullhatott rá a balladák fájának az a gyantacseppje, ami megőrizte számunkra, Szályka Rózsa és Hodorog Luca hagyományos balladatudásának borostyánkővébe zárva.

„RAGYOGÓ KATONAI PÁLYAFUTÁSÁNAK LEGVÁLSÁGOSABB ÜTKÖZETE”

Uralkodásának kilencedik esztendejében Mátyásnak meggyűlt a baja az országán belüli elégedetlenkedőkkel. Türelmetlen és sokszor erőszakos belpolitikája miatt sokan ellene fordultak. A kitörőben lévő felkelésnek Erdély volt a fő központja, de a Szepességben és a Délvidéken is mozgolódtak az elégedetlenkedő urak. Mátyás azonban gyorsan és habozás nélkül cselekszik: 1467 őszén hadai élén megjelenik szűkebb pátriájában, éppen szülővárosa, Kolozsvár közelében, ahol gróf Szentgyörgyi János mintegy ötvenezer emberrel gyülekezett. Hirtelen támadással szétverte a gyülekező sereget, a pártütő főúr azonnal lemondott a további ellenállásról, a királyhoz sietett bocsánatért, amit meg is kapott. Tisztségét azonban nem kapja vissza, a király a lázadók közül többeket száműz, némelyeket kegyetlenül ki is végeztet.

Közben azonban kiderült, hogy az erdélyi felkelésben István moldvai vajda keze is benne volt. Jól mutatja Mátyás haragját, hogy szinte azonnal, hadviselésre a legrosszabb időszakban, még 1467. november végén elindult a gyimesi és az ojtózi szoroson át a moldvai büntetőhadjáratra. István bevágatta a szorost, kidöntette az erdőt, így akarván feltartóztatni Mátyás seregét. Ő azonban nem sokat tétovázott, hanem egyszerűen felgyújtatta a torlaszokat, s így nyitott utat Moldva felé. November 19-én Mátyás beveszi Tattos és Bákó városát. November 29-én föllegeti Románvásárt, majd Moldva akkori fővárosa, Szucsáva felé fordult. Útközben, „hogy egyetlen zugot se hagyjon érintetlen”, feldúlja Németvárat (Neamt) és megszáll Moldvabányán, Moldva egykori székhelyén. Itt István béketárgyalást ajánlott, de december 14. éjjelén rátört Mátyás alvó seregére.

A vajda emberei három oldalról támadtak, a várost felgyújtották, s az őrséget áttörve a piacig nyomultak. Itt tört ki az elkeseredett kézitusája, amire Mátyás későbbi adománylevelei is utalnak, s melyben ő maga is súlyos sebet kapott. Mátyás azonban erőt vett magán, és sebesülését eltitkolva a moldvaiakat visszaszorította. Nehéz sebével kedve sem volt folytatni a harcot,¹⁹ sportnyelven szólva

Moldvabánya várának romjai

döntetlennek mondhatjuk tehát a moldvabányai összecsapást, amit a magyar és a román történészek természetesen eltérően értékelték. De a magyar történelemtudósok is joggal állapították meg, hogy

ez volt „Mátyás ragyogó katonai pályafutásának legválságosabb, kevés híján szerencsétlenül végződő ütközete”.²⁰

Tehát mindkét uralkodó sikerként könyvelte el magának Moldvabányát, és tulajdonképpen igazuk is volt, ha távlatokban és következményeikben szemléljük az eseményt. Talán azt is mondhatjuk, hogy *István szempontjából döntőbb a siker*, mert végül is sikerült uralmát megtartani és leváltását elkerülni. Ezzel szemben Mátyás csak annyiban volt sikeres, hogy elvette a vajda kedvét Mátyás elégedetlenkedő alattvalóinak lázításától, s a lengyeleknek bizonyította Moldva iránti igényét. Így Mátyásnak Moldva többé nem jelentett veszélyt, nyugati hadakozásai során innen nem kellett hátbatámadástól tartania. Hamarosan ki is békült Istvánnal, aki 1468. július 28-án Szucsávában *hűségnyilatkozatot* tett Mátyás mellett, majd 1474. július 12-én Jászvásáron nyilatkozatot adott ki, amely szerint elődei a magyar királyoknak és a Szentkoronának örök hűséggel tartoztak, s bár közte és a király között voltak ellentétek, most ismét kegyelmébe fogadta, ennél fogva elődei mintájára ő is hűséget fogad. Mátyás tehát joggal tekintette Istvánt (és Moldvát) alattvalójának, és segítette törökellenes harcában.

Mátyásnak továbbra is szüksége volt, hogy Moldva felől biztosítva legyen. Nem véletlen tehát, hogy 1489. júniusban István vajda fiának, Sándornak a lakodalmán Mátyás „rendezte a vendégséget”, hiszen a nagybeteg király ekkor már fia, Corvin János utódlásához gyűjti a híveket. Nemsokára bekövetkezett halála után a Moldvai vajda is másfelé kezdett tekintetni. Elena lánya 1490. évi házasságával István elkezdte az oroszokkal való barátkozást, aminek volt lengyelelles íze is. Hiszen a törökökön kívül elsősorban a lengyelek fenyegették Moldva viszonylagos önállóságát, amivel szemben Mátyás halála után Magyarországra már nem támaszkodhatott a moldvai fejedelem.

Nagy reneszánsz uralkodónk halálával ugyanis a középkori Magyar Birodalom elindult az összeomlás felé vezető úton, ami a rá támaszkodó kis, hűbéres országok bukását is jelentette.

Halász Péter

JEGYZETEK

- 1 Lakatos Demeter: Csángú országba I. Budapest 2003. 31.
- 2 Uo. 42.
- 3 Halász Péter: A protestáns vallások szerepe a moldvai magyarok életében. Ráday gyűjtemény Évkönyve IX. Budapest 165–178.
- 4 Benda Moldvai csángó-magyar okmánytár. Budapest 2003. 237–41.
- 5 Ugyanott 469.
- 6 Auner Károly: A romániai magyar telepek történeti vázlata. Temesvár 1908. 20.
- 7 Kiss Lajos: Magyar helynevek a Keleti-Kárpátokon túl. Magyar Nyelvőr. Budapest 1987. 222.
- 8 Gunda Béla: A moldvai magyarok eredete. Magyar Nyelv. Budapest 1988. 1. 14.
- 9 BANDINUS. Bibliotheca Moldaviensis. Hargita Kiadóhivatal. Csíkszereda 2004. 104–106.
- 10 Rubinyi Mózes: Újabb adalékok a csángók nyelvjárásához. Magyar Nyelvőr 1902. 206.; Domokos Pál Péter – Rajeczky Benjámint: Csángó népzene I Budapest . 1956. 104.
- 11 Faragó József – Jagamas János – Szegő Júlia: Moldvai csángó népdalok és népballadák. Bukarest 1954. 134.
- 12 Kallós Zoltán: Ismeretlen balladák Moldvából. Néprajzi Közlemények 1958. 1-2. 52-53.
- 13 Pozsony Ferenc: Szeret vize martján. Kolozsvár 1994. 68-69.
- 14 Kallós Zoltán: Balladák könyve. Élő népballadák Szabó T. Attila gondozásában. Bukarest 1970. 350.
- 15 Vargyas Lajos: A magyar népballada és Európa II. 1976. 528–529.
- 16 Kriza Ildikó: Egy moldvai balladáról. Néprajzi Látóhatár 1994. 1-2. 245–252.
- 17 Ugyanott 251.
- 18 Szabó T.: In.: Kallós i.m. 1970. 635.
- 19 Elekes i. m. 28.
- 20 Elekes i. m. 28.

KELETI NÉPZENEI KUTATÁSOK – V.

Népdalok a kazak steppe két végéről – A két kazak terület zenéjének összehasonlítása

Sorozatunk első részében (*folkMAGazin* 2007/2) a keleti népzenei kutatások általános előzményeit és a korábbi gyűjtéseket taglaltuk, a második és a harmadik részben (2007/3, 2007/5) a kazak kutatás előzményeit és a délnyugat-kazak dallamtípusokat ismertük meg. A negyedik részben (2008/1) a mongóliai kazakok népzenejével foglalkoztunk.

A népzene-kutatásban a XIX. és a XX. század elején az univerzalista módszer uralkodott, mely mindennek az eredetét és fejlődését kutatta. Ebből fejlődött ki az összehasonlító népzene-tudomány, mely a XX. század közepéig virágzott, ekkor azonban az összeomló gyarmatosítás beszűkítette a horizontot.

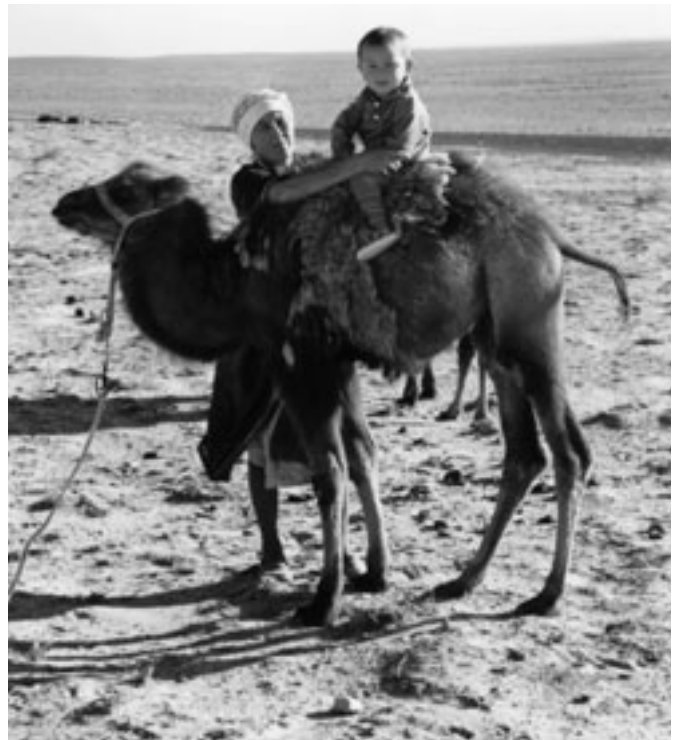
A összehasonlító szemlélettel szemben alakult ki a világszerte ma leginkább uralkodó amerikai eredetű etnomuzikológia, melynek kérdései és néha módszerei is megegyeznek a szociális antropológia fő kérdéseivel és módszereivel: *hogyan működnek az egyes kultúrák?* Bár manapság a „mainstream” gyakran tekinti régimódinak az elemző és összehasonlító népzene-kutatást, világosan látszanak a jelei, hogy ez az ág újult erőre kap, sőt sok helyen, pl. nálunk vagy szomszédainknál meg sem történt az összehasonlító népzene-kutatás–etnomuzikológia paradigmaváltás.

Az összehasonlító kutatás nagy hátrányban van. Egy gombnyomásra élénk tárul a világ, egy pillanat alatt távoli kultúrákról szerezhetünk benyomást. Csökken a türelem az elemző könyvek, tanulmányok olvasásához. És az is igaz, hogy a zenei elemzés nem tárja fel a zene minden aspektusát. Amikor dallamvonalakat hasonlítgatunk össze, nem felejthetjük, hogy kik énekelték őket, például a volt Szovjetunióban lakó török népek esetén nem felejthetjük el ezeknek az eredetileg nomád népeknek a gyors, sokszor brutális letelepítését, a szovjet emberré formálás keserveit, az éhínségeket, sokuknál a marhavagonokban történő évtizedes kitelepítést (melynek egyébként két kontinenssel arrébb a navahó indiánok is szenvedői voltak). Mindez meghozta „gyümölcsét”: a régi kultúrának ma már Belső-Ázsiában is főleg csak az emlékeit gyűjthetjük. A helyére lépő újnak pedig sajnos sokszor nincs meg a lehetősége a folyamatos szerves fejlődésre, nem ereszthet gyökereket, nem eshet át a gyakorlat évtizedes vagy évszázados csiszolásán és szűrőjén.

Mindenesetre a személyes tapasztalat és a terepmunka a hatékony és megbízható zenei elemzésnek lényeges előfeltétele. Erre hadd hozzak fel egy példát, most nem kazakok, hanem amerikai indiánok köréből.

Legutóbbi mexikói utam során kértem vendéglátóimat, a Guadalajarai Egyetem professzorait: hadd halljak legalább egy kicsit az ottani indiánok zenéjéből. A spanyol hódítók és főként az általuk behurcolt betegségek miatt az eredeti indián lakosság a töredékre fogyott, majd a bekövetkező keveredés folytán Mexikó mai lakóinak nagy hányada mesztic, vagyis ereiben fehér és indián vér is csörgedez. Ezzel együtt a legnagyobb sértés itt az, ha valakit indiánnak hívnak. Ugyanakkor kisebb csoportokban aztékok, mayák és más indián népek utódai is élnek még visszavonulva az esőerdőkben vagy éppen északabbra, az amerikai határ irányában.

Kérésemnek eleget tettek, először felutaztunk Colotlánba, ahol néhány napig helyi népzene-t gyűjtöttünk. Az utolsó nap felmentünk a Sierra Madre Occidental hegységbe, követve egy autót, mely a hegyekben lakó *huichol* (ejtsd: uicsol) indiánok városi szükségleteit vitte a falvakba. Célunk az első indián falu Tuxpan de Bolaños volt, ahonnan tovább ágaznak az utak a még eldugottabb kicsi indián települések felé. Amikor késő délután megérkeztünk, a következő látvány tárult a szemünk elé. A falu túloldalán, egy domb tetején, alacsony kőfallal körbevett szent helyen indián fér-

*Aday kazak nő a gyermekével a Kaszpi-tenger partján
(Sipos János felvétele)*

fiak, nők, gyerekek táncoltak. Épp egyhetes húsvéti szertartásukat tartották, melyben a keresztény rituálék keverednek az ősi vallás elemeivel, és mindez erős kábítószer használatával van fűszerezve. Közelebb mentünk, hogy engedélyt kérjünk felvétel készítésére. A törzsfőnök meg is adta, de a vének tanácsa vétót emelt. És persze igazuk is volt – mit szólnánk, ha beborozott állapotunkban élénk pattanna valaki, hogy minket és szeretetteinket videóra vegyen, hogy konferenciákon vagy az interneten mutogasson.

Mindenesetre a helyzet olyan volt, mintha egy vadász elé telne egy gyönyörű szarvasbikát, de megtiltanák, hogy lelője. (Amit egyébként én is megtiltanék.) Azt azonban megengedték, hogy békésen szemlélődjünk.

A látvány és a zene különös volt. Először a varázsló pattant fel egy kicsike (kb. a mi negyedesünknek megfelelő) hegedűvel, nyomában segédje egy ugyancsak pici gitárral, és elkezdtek első hallásra ír népzenei motívumoknak tűnő zenét játszani. Rögtön csatlakozott hozzájuk egy falka gyerek, szintén erősen bekábítószerezett állapotban, táncoltak körülöttük, majd ahogy a zenészek vonulni kezdtek, csigasorban tekeredve követték őket. Egyre több férfi és nő is csatlakozott, kezdődött a következő révülés, ami órákig is eltarthat. Tanulságos módon, mivel nem használhattam sem a fényképezőgépet, sem a videokamerámat, a jelenet a mai napig a fülemben és a szemem előtt van. Este visszaautóztunk Colotlánba.

Másnap kérdezősködésemre kiderült, hogy a huichol indiánok zenéjéről készült CD. Jellemző módon a CD-n levő zenét nem helybeliek, hanem egy ukrán hölgy, Henrietta Jurcsenko vette fel az 1940-es években, majd a Library of Congress-ben helyezte el. A zene megszólalásig ugyanaz volt, mint ami előző nap a hegyekben

is szólt. Ha nem hallottam volna saját fülemmel, erősen kételkedtem volna a felvétel hitelességében. De mi lesz a fotókkal és a videóval?

Hazatérve Magyarországra az első dolgom az volt, hogy a YouTube-on megkeressem, mi van feltöltve a huichol indiánokról. És láss csodát, ott volt a domb, sőt még ismerős arcok is feltűntek. Csak éppen nem zenéltek, de ez most, hogy hozzájutottam zenei anyagukhoz, már mindegy is volt.

Az internet hihetetlenül hasznos annak, aki tud tájékozódni a keresett anyagban, a terepmunka és az első kézből való tanulás azonban nem kerülhető meg, ha megalapozott tudásra akarunk szert tenni.

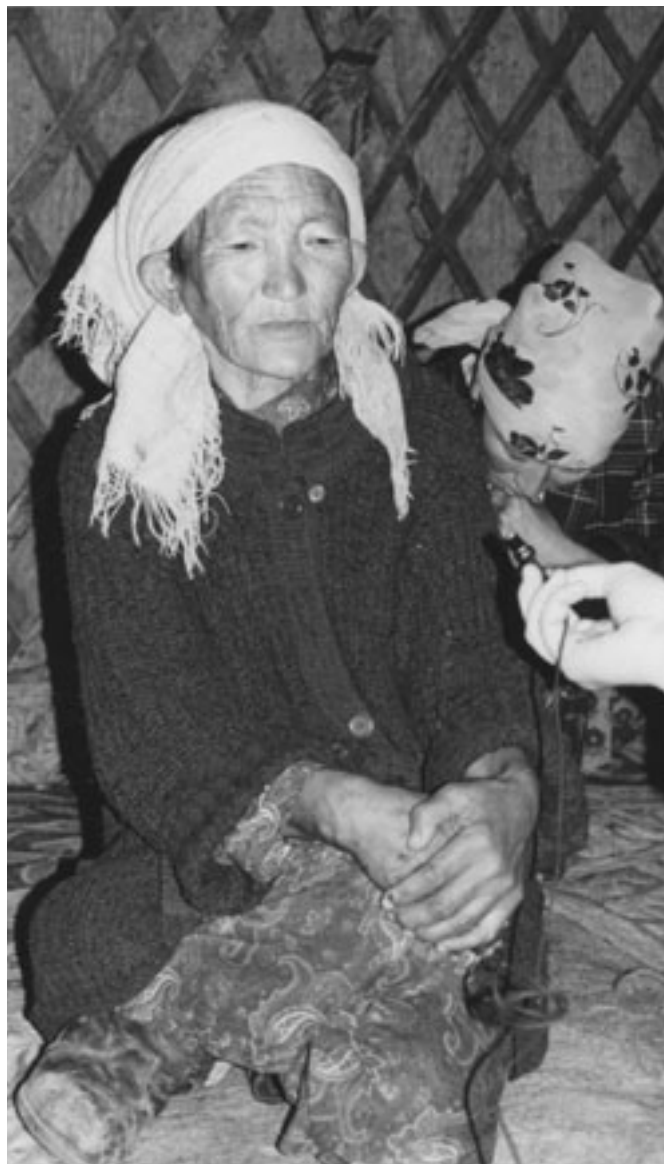
Persze sem az etnomuzikológiai–kulturális antropológiai megközelítés, sem az internet lehetőségei nem helyettesíthetik az elemző, összehasonlító szemléletet, mely képes az egyedi zenei anyagot szélesebb összefüggéseiben értelmezni.

A huichol indiánok zenéjével még nem dolgoztam komolyabban, bár végül meghívtak, hogy jöjjenek el jövő húsvétkor, és csatlakozzam a ceremóniához, de akkor a teljes hetet végig kell velük innom és táncolnom. A kazak népzenevel azonban sikerült a gyűjtőmunka után az elemzést és az összehasonlítást is elvégeznem.

Az előző cikkekben megismerkedtünk két kazak terület népzenejével, most hasonlítsuk össze az egymástól oly távoli délnyugat-kazakisztáni aday kazakok és a mongóliai kazakok népzenejét. 2001-ben Budapesten az Akadémiai Kiadónál megjelent *Kazakh Folksongs from the Two Ends of the Steppe* (Kazak népzene a sztyeppe két végéről) kötetemben a két kazak csoport népzenejét részletesen vettem össze. A lap olvasói nyilván (de nem joggal) elborzadnának a hosszas zenei elemzésektől, ezért most a zenei elemzéseket és az eredményeket igyekszem a lehető legrövidebbre fogni.

Figyelembe véve Kazakisztán Európányi területét és a kazak nép kialakulásának összetett voltát, könnyű volt akár előre is megsejteni, hogy a kazakok lakta területeken különféle zenei dialektusokkal fogunk találkozni. És valóban, míg a kazak nyelv a dialektusok ellenére is meglepően egységes, a zenei eltérések nagyoknak mutatkoztak.

Kazakisztánban három fő zenei dialektusterület van. A déli területek dallamait a formai egyszerűség és a ritmikai szabályosság jellemzi. A középső vidékeken speciális dallamgazdagság, fejlett dallamok és összetett versformák találhatók. Pentatónia legkoncentráltabban Kazakisztán óriási területének keleti vidékein bukkan elő, ahol nyilván nem lehet figyelmen kívül hagyni a tatárok,

Gyűjtés Mongóliai kazak asszonyoktól (Csáki Éva felvétele)

baskírok és mongolok erősen pentaton zenei kultúráival való kölcsönhatást. Nyugaton, például az általunk részletesebben vizsgált Kaszpi-tengeri partvidéken is egyrészt a lírai megoldások uralkodnak széles dallamokkal, másrészt a *terme* és a recitatív formák a

jellemzők. Ez utóbbi terület zenéit hasonlítjuk most össze a mongóliai kazakok dallamaival.

Azonnal szembeszökik, hogy a mongóliai kazakok jellemzően *do-* és *so-*pentaton dallamai a kínai–mongol–Volga-vidéki pentaton dallamstílusokhoz állnak közel, egy sajátos szint képviselve az igencsak sokszínű pentaton zenei világokon belül.

Ezzel szemben a nyugat-kazakisztáni adayok dallamainak többsége az Anatóliában és a magyar területeken is oly kedvelt eol-os diatonikus skálán mozog, és e népek dallamaihoz mutat nagyobb hasonlóságokat. Az aday népzeneének nincs sok köze a nagyobb

Mongóliai kazak dallam A_k A Refrén A sorszerkezettel (ütemszerkezet: a_ka | a_kb | xx | a_kb)

ambitusú, rendszerint pentaton skálakon mozgó dallamokhoz. Itt éppen a szerény formák uralkodnak, s gyakoriak a viszonylag kötetlen, strófa előtti megoldások. Szembetűnő az is, hogy igen kevés a giusto dallam, ami valószínűleg azzal a talán meglepő ténnyel van összefüggésben, hogy a kazakok nem táncolnak.

A fentiek, valamint a hozzáférhető azeri, türkmén és kirgiz zenék alapján úgy lehet sejteni, itt egy nagy areális eltéréstől lehet szó. A *pentaton zóna* Kínától Mongólián és Kazakisztánon át a Volga-vidékig tart – majd átcsap a magyarokhoz; ettől délre, Kirgizisztántól és Dél-Kazakisztántól a türkmének, azerik földjén Anatóliáig a pentatónia legfeljebb nyomokban vagy még úgy sem érződik.

Mint a világ sok népzenejében, mind a két kazak területen jellemzők a kétsoros, a négyesoros, illetve az ezekre visszavezethető formák. Mindkét csoportnál a *giusto* ritmusok közül dominál a 2/4, a többi dallam ritmusa *parlando* vagy *rubato*. Szinte csak valószínű dalokban találkozunk az Anatóliában talán az egykori görög hatást oly életerősen megőrző aszimmetrikus ritmusok közül néhányal, melyek elsősorban magyar területeken is fellelhetők.

A dallamozgás általában sokat elárul egy népzeneről, vessünk erre is egy pillantást. Az aday kazakoknál jellemző a domb alakú első sor, ami viszont mongóliai kazakoknál igen ritka. A határozottan emelkedő, illetve a völgy alakú (mongóliai kazak) első sorok nem csak itt, de általában is ritkák a különböző török népek (egyébiránt igen sokféle) zenéjében. *Mi-re-do* trichordon történő recitálás elsősorban az aday kazakok közkedvelt „pszalmodizáló” dallamaira jellemző. A mongóliai kazakoknál ennek legfeljebb az a formája él, melyben a dallam első sora magasabb régiókban mozog, és csak azután tér rá a *mi-re-do* trichordon történő recitálásra. (Ilyen karakterű dallamok nagy mennyiségben fordulnak elő az anatóliai és a magyar népzeneben is).

A mongóliai kazakoknál a dallamok első soraiban legtöbbször domború, homorú, illetve domború-homorú dallamíveket látunk. Noha e dallamok második fele rendszerint mélyebben van, mint az első rész, csak kivételesen látható a sorok között párhuzamos mozgás vagy éppen kvart- vagy kvintpárhuzam.

Lássunk egy példát a mongóliai kazak népzene kedvelt megoldására, a domb-völgy hullámforma alakú első sorra. Ez az aday kazakoknál is létezik, de igen ritka. Az itt közölt mongóliai kazak dallam kottája azt is szépen szemlélteti, hogy miként jöhet létre egy $a_k a$ ütempárból és egy záró b ütemből egy teljes négyesoros A_k *A refrén* A sorszerkezetű mongóliai kazak dallam (ütemszerkezete: $a_k a | a_k b | xx | a_k b$). Érdekességgéppen megjegyzem, hogy ilyen pl. Beethoven Örömdójának a szerkezete is.

Azzal azonban még várunk kell, hogy végleges összehasonlító megállapításokat tehesünk a törökségi népek népzenejéről. Mégis, az összkép egyre világosabb lesz, és a két kazak terület népzenejének összehasonlító elemzésével nemcsak a Volga-Káma vidék és Anatólia közötti török nyelvű népek népzenejének felderítésére történt egy újabb lépés, de a távoli mongóliai kazakok népzeneje is bekerült a népzenei elemzésbe.

Sipos János

2008. szeptember 20.
PETŐFI CSARNOK

17.00 Aprók tánca
20.00 Felnőtt táncház

Új élő népzene 2009

Ismét meghirdetjük lemezpályázatunkat népzenei és ének-együttesek, énekes és hangszeres szólisták részére. A pályázatra olyan műsorszámokkal lehet jelentkezni, amelyek eddig még CD-lemezen nem jelentek meg. A szakmai zsűri minden tagja a teljes anyagot meghallgatva teszi meg javaslatát. Szólistáktól legfeljebb hat-, együttesektől legfeljebb tízperces hangfelvételt várunk. Szerkesztési okokból kérjük, hogy egy blokk ne legyen hosszabb öt percnél! A zsűri tagjai arról döntenek, hogy mely műsorszámokat javasolják hangfelvétele; külön nem értékelnek, de a szavazati arányról minden pályázót tájékoztatunk.

A zenei szerkesztő-rendező (Havasréti Pál) a stúdióban rögzített felvételekből – szakmai és szerkesztési szempontok alapján – állítja össze a CD anyagát. A stúdiófelvételre 2009 elején kerül sor; a hangfelvételre érkezők előzetes egyeztetés alapján útiköltség-hozzájárulást kapnak.

A CD megjelenését 2009 tavaszára, a XXVIII. Országos Táncháztalálkozóra tervezzük, ahol az *Új élő népzene* CD élő lemezbemutatóját is megtartjuk. A válogatásra felkerülő előadók bruttó 1.500,- Ft/perc tiszteletdíjban és tiszteletpéldányban részesülnek, a megjelenést követően.

A pályázat határideje:
2008. október 31.

A pályázathoz egy minden szükséges információt tartalmazó mellékletet kérünk csatolni. Ebben szerepeljen a pályázó neve, levelezési címe, telefonszáma (fax-száma, e-mail-címe). Kérjük feltüntetni az egyes műsorszámok címét, időtartamát, a tájegységi hivatkozásokat (esetleg a gyűjtők nevével), számonként a közreműködők nevét és hangszerét, valamint az elhangzó dalok szövegét. Hiányosan dokumentált és késedelmesen benyújtott pályázatokat nem tudunk figyelembe venni.

postacím: Táncház Egyesület, 1255 Budapest, Pf. 153
cím: Budapest I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.
tel./fax: (36.1) 214-3521; e-mail: tanchaz@mail.datanet.hu

TÁNCHÁZAK, FOLK-KLUBOK

HÉTFŐ

GREENFIELDS ÍR TÁNCCHÁZ

Minden hónap páratlan hétfőin
19.00-22.00-ig
TEMI Fővárosi Művelődési Háza
1119. Bp, Fehérvári út 47.
Tel: 061-203-3868; 0620-356-9244
fmh@t-online.hu; www.fmhnet.hu

NÉPTÁNC TANFOLYAM

Minden hétfőn 19.00-22.00
Gyimesi táncok
Oktató: Redő Júlia és Bohus György
Aranytíz Kft.
1051 Budapest, Arany J. u. 10.
Tel.: 061-354-3400
www.aranytiz.hu
otvos.gyorgyi@aranytiz.hu

KEDD

REKONTRA

Magyar népzene új felfogásban
Minden kedden 21.00-órától
Budapest VI., Csengery u. 65/b (udvar)
Pótkulcs Klub
Tel.: 061-269-1050
potcoolcs@yahoo.hu; www.potkulcs.hu

MUZSIKÁS GYERMEK TÁNCCHÁZ

minden kedden 17.00-kor
TEMI Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 203-3868; www.fmhnet.hu

SZERDA

NÉPI ÉNEK TANFOLYAM

Minden szerdán 17.00-19.00 óráig
(október 1-től)
Küküllő menti népdalok
Tanít: Fábíán Éva
Aranytíz Kft.
1051 Budapest, Arany J. u. 10.
Tel.: 061-354-3400
www.aranytiz.hu
otvos.gyorgyi@aranytiz.hu

NÉPTÁNC TANFOLYAM

Minden szerdán 19.00-22.00 óráig
Mezőkeszűi táncok
Oktató: Redő Júlia és Tompa Attila
Aranytíz Kft.
1051 Budapest, Arany J. u. 10.
Tel.: 061-354-3400
www.aranytiz.hu; otvos.gyorgyi@aranytiz.hu

RS9 KLUB-ÉS TÁNCCHÁZ

Minden szerdán 21.00 órától
Belépés ingyenes
Zenél a Fondor és a Műhely zenekar heti
váltásban
RS9 Színház és Kávézó
1075 Budapest, Rumbach S. u. 9.
Tel.: 0670-337-6163
fondorband@gmail.com; www.fondor.hu

TÉKA TÁNCCHÁZ A FONÓBAN

20.00-órától
szept. 10-én Kalotaszeg - táncos: Fitos Dezső
nov. 5-én Mezőség - táncos: Busai Norbert
jan. 21-én Sárköz - táncos: Gémesi Zoltán
feb. 4. Bogyszló, Sárköz - táncos: Gémesi
Zoltán; máj. 4. Szilágyság - táncos: Patonai
Zsolt; ápr. 29. Nyárad mente, Maros mente
- táncos: Hajdú Flórián
1116 Budapest, Sztregova u. 3.
Tel.: 0630-9401242; www.fono.hu
tekageneral@gmail.com; www.tekazenekar.hu

CSÜTÖRTÖK

CSÜRRENTŐ MOLDAVI TÁNCCHÁZ

GÖDÖR KLUBBAN
Minden második hét csütörtökén
20.00-02.00 óra között
Oktató: Gyurka Fábíán
Tel.: 0630-740-8785
www.godorklub.hu; www.csurrento.hu

CSÁNGÓ TÁNCCHÁZ

Minden csütörtökön 20.00 órától
1116 Budapest, Sztregova utca 3.
a Fonó Budai Zeneházban
www.fono.hu; fono@fono.hu
Tel.: 0612065300

PÉNTEK

GAJDOS TÁNCCHÁZ

Havonta egyszer, péntekenként
19.00-24.00 óráig
Bartakovics Béla Közösségi Ház
Eger, Knézich K. u. 8.
Házigazda: Bécsi Gyula
Egri Kulturális és Művészeti Központ
lisztoczi.monika@ekmk.eu
Tel.: 0636-510-024; 0620-779-0380
Fax: 0636-510-029

GYERMEK TÁNCCHÁZ

Minden második pénteken
Szeptember 12-étől, 18.00 órától
Klebsberg Kultúr Kúria; Templom u. 8-10

ZURGÓ DIÓ GYERMEKTÁNCCHÁZ ÉS ZURGÓ FELNŐTT TÁNCCHÁZ

Minden páratlan hét pénteken
18.00 órától gyerek,
20.00 órától felnőtt tánccház
XII. kerületi Művelődési Központban
1124 Budapest, Csörsz u. 18.
Oktatók: Navratil Andrea, Fülöp Attila
Tel.: 061-319-9854 / 203
Tel.: 0630-976-8562
info@zurgo.hu; szekely.zoltan@csorsz.hu
www.csorsz.hu; www.zurgo.hu

CSÜRRENTŐ MOLDAVI TÁNCCHÁZ FMH

Minden páros hét pénteken
19.00-23.00 óra között
FMH-ban (XI. ker. Fehérvári út 47.)
Oktatók: Göcsején Zsuzsa és Gyurka Fábíán
Éneket tanít: Havay Viktória
Tel.: 0630-740-8785
Tel.: 0630-976-8562
www.csurrento.hu; www.fmhnet.hu
seculinescu@gmail.com

FALKAFOLK EGYÜTTES BALKÁNI TÁNCCHÁZA

Kéthetente pénteken 19.00 órakor
TEMI Fővárosi Művelődési Háza
1119. Bp, Fehérvári út 47.
Tel: 061-203-3868
fmh@t-online.hu; www.fmhnet.hu

CSÍK ZENEKAR NÉPZENEI KLUBJA

Minden hónap harmadik péntek 20.00-órától
Szentcsalád Plébánia Ifjúsági pinceszobája
Kecskemét
Tel.: 0630-974-3498
csikzene@gmail.com; www.csikband.hu

APRÓK TÁNCA

Kézműveskedéssel egybekötött
gyerektánccház a Hagyományok Házában
Minden pénteken 17.00 órától
1011 Budapest, Corvin tér 8.
Tel.: 061-225-6086
varkonyi.tekla@hagyomanyokhaza.hu
www.hagyomanyokhaza.hu

CSÍK ZENEKAR KONCERTJE ÉS TÁNCCHÁZ

Minden hónap második péntek 20.00
- hajnalig
Vendég: Lovasi András, (októbertől)
Rendező: Pécsi Ifjúsági Központ
Helyszín: Pécsi Ifjúsági Központ Ifjúsági háza
7622 Pécs, Nagy Lajos király u.13.
Tel: 0672-211-511
www.ihpecs.hu

GÖRÖG TÁNCCHÁZ

Minden hónap harmadik péntekén

19.00-23.00-ig

Zenél: a Pyrgosz zenekar

Oktató: Takács Katalin

Az októberi indulás október 24.

Rendező: Pécsi Ifjúsági Központ

Helyszín: Pécsi Ifjúsági Központ Ifjúsági háza

7622 Pécs, Nagy Lajos király u.13.

Tel: 0672-211-511

www.ihpecs.hu

TANAC TÁNCCHÁZ

minden hónap utolsó péntek 19.30- 22.30-ig

Zenél: a Vizin zenekar

Oktató: Vélin Veszna

Rendező: Pécsi Ifjúsági Központ

Helyszín: Pécsi Ifjúsági Központ Ifjúsági háza

7622 Pécs, Nagy Lajos király u.13.

Tel: 0672-211-511

www.ihpecs.hu

SENIOR TÁNCCHÁZ

Minden hónap utolsó péntekén 20.00 órától

Zenél: Sebő zenekar

Fonó Budai Zeneház

1116 Budapest, Sztregova u. 3.

Tel.: 0630-941242

www.fono.hu

ESZTENÁS TÁNCCHÁZ

Moldvai tánccház Miskolcon

Kéthetente pénteken gyermektánccház 18.00 órától

felnőtt tánccház 20.00 órától

Miskolc, Kossuth u. 15.

Nyilas Misi Ház - Református Ifjúsági Központ

Tel.: 0630-973-7654

info@esztenas.hu

www.esztenas.hu

MATOKABINDE TÁNCCHÁZ

Minden hónap első péntekén

Győrben a Vasutasban

Révai út 5.

OPÁNKE EGYÜTTES SZERB TÁNCCHÁZA

Minden második hónap utolsó péntekén 19.00 órától

Pomázi Művelődési Ház, Huszár u. 3.

Tel.: 0626-325-163

pmhkpomaz@freemail.hu

SZOMBAT

FAKUTYA KLUB

Minden hónap második szombatján

19.00-22.00 óra között

Nov. 15-én, 11.00 órakor gyermektánccház

Budavári Művelődési Házban

(I. ker. Bem rkp. 6.)

Tel.: 0630-976-8562

seculinescu@gmail.com

www.bem6.hu; www.fakutya.eu

JUNIOR TÁNCCHÁZ

Minden hónap első szombatján 19.00 órától

Zenél: Sebő zenekarral és az Akadémiai

tanítványokkal

Budavári Művelődési Házban

1011 Budapest, Bem rakpart 6.

Tel.: 201-7158; 201-0324;

zsomboki.norbert@bem6.hu

www.bem6.hu

TÉKA TÁNCCHÁZ

Minden hónap utolsó szombatján

Gyermekeknek 17.00-órától, felnőtteknek

19.00-órától

Budavári Művelődési Házban

1011 Budapest, Bem rakpart 6.

Tel.: 201-7158; 201-0324;

zsomboki.norbert@bem6.hu

www.bem6.hu

tekageneral@gmail.com

www.tekazenekar.hu

SÜLTÜ TÁNCCHÁZ

Csángó tánccház az FMH-ban

Kéthetente szombaton

19:00 órától 23:00 óráig

IX.13., 27.; X.11., 25.; XI.8., 22.; XII.6., 20.

Budapest XI. Fehérvári út 47.

Tel.: 0620-254-9616

info@sultu.hu

www.sultu.hu

APRÓK TÁNCA

Kéthetente szombaton 16.00-18.00-ig

Zenél: Mező együttes

XV. kerületi Csokonai Művelődési Ház

1153 Bp. Eötvös u. 64.

Tel.: 0620-356-9244

GUZSALYAS TÁNCCHÁZ

Minden hónap második szombatján 20.00

órától

Zenél: a Szigony, Somos és a Fanfara Complexa

Oktatók:

Papp Eszter, Zolán Eszter, Fülöp Attila

A tánccházak alkalmával kísérő programokat

kínálunk: fotókiállítás, filmvetítés, vendég

zenészek és előadók

Információ: Szeleccki Petra

Tel.: 0670-335-6284

szeleccki.petra@marczy.hu; www.marczy.hu

KALAMAJKA TÁNCCHÁZ

Minden szombaton 17.00-24.00 óráig

Aranytíz Kft.

1051 Budapest, Arany J. u. 10.

Tel.: 061-354-3400

www.aranytiz.hu; otvos.gyorgyi@aranytiz.hu

NÉPTÁNC TANFOLYAM

Minden szombaton 17.30-19.00 óráig

Kalotaszegi legényes

Oktató: Bohus György

Aranytíz Kft.

1051 Budapest, Arany J. u. 10.

Tel.: 061-354-3400

www.aranytiz.hu

otvos.gyorgyi@aranytiz.hu

VASÁRNAP

GYERMEKJÁTSZÓ

Minden hónap első és harmadik vasárnapján

17.00-19.00-ig

Népi gyermekjátékok tanítása, tánc és

népdaltanítás élő zenekarral, kézműves

foglalkozás

Oktató: Papp Viktória

Zenél: „Üzenet a Kertből zenekar”

Rendező: Pécsi Ifjúsági Központ

Helyszín:

Pécsi Ifjúsági Központ Ifjúsági háza

7622 Pécs, Nagy Lajos király u.13.

Tel: 0672-211-511

www.ihpecs.hu

SIRTOS GÖRÖG TÁNCCHÁZ

2008. október 5-től

minden vasárnap

18.00-tól 19.00 óráig táncoktatás,

19.00 órától 22.00 óráig élő zene, a Sirtos

együttessel

Óbudai Művelődési Központban (OMK)

1032 Budapest, San Marco u. 81

Tel.: 061-388-2373; 061-388-7370

info@omk.hu

www.sirtos.hu

www.omk.hu

MEZŐ EGYÜTTES

GYEREKTÁNCCHÁZA

Vasárnaponként 10.00-tól 12.00-ig

kézműves foglalkozással

Cserepesház

1148 Bp. Vezér u. 28/B.

Tel.: 061-363-2656

cserepeshaz@freemail.hu

KÖKETÁNC

Minden vasárnap

10.00-12.00 óráig

Moldvai és gyimesi muzsika kíséretében

dalok, táncok, énekes játékok, kézművesség,

mese, ünnepi szokások

1-7 éves gyermekek részére

1022. Budapest, Marczibányi tér 5/a.

Információ: Szeleccki Petra

Tel.: 0670-335-6284

szeleccki.petra@marczy.hu

www.marczy.hu

Jakab József, a Népművészet Mestere (1930–2008)

Jakab József, a pontozás magyarórdi mestere nem táncol többé köztünk, már csak a mennyei táncterén „tódja-fódja” a figurákat. Egy kiváló ember „állt ki a táncból”!

Nemcsak virtuóz tánca volt figyelemre méltó, hanem az emberekhez és az élethez való viszonya is példaként állítható mindenki elé. Leleménye és humora a mindennapjain keresztül, a táncát is átítatta. Saját falujában munkákban való jártasságára; országosan a hagyományörző és hagyományteremtő munkásságára figyeltek fel. A két, általa is sokat emlegetett rendezvény szerve-

zői fájó szívvel búcsúznak tőle, hiszen ezen alkalmakkor fordult meg legtöbbször „magyarba”: a budapesti Táncháztalálkozón és a jászberényi Csángófesztiválon.

Mindenfelé, amerre járt, rengeteg ismeretség és barátság szövődött közte és az ő „kincsét” csodálók között; mindenkivel kedves és nyílt szívvel beszélt, mindig szívesen mutatott újabb és újabb figurákat, és jókedvvel mulatott a fiatalokkal, bármilyen fáradt is volt az egész napos szereplések után. Minden alkalommal a lehető legnagyobb odaadással segítette a tanulni vágyó

fiatalokat, nem kímélve rohamosan fogyó testi erejét sem. Ez a csodálatos „kis” szikár ember hatalmas szívvel élte le egész életét. Talán ezért is fáradt el – az ő szavaival élve – a „motor”...

E sorok írója utolsó magyarországi tartózkodása idején beszélgetett vele Jászberényben, a kórházban, ahonnan még azzal az ígérettel utazott haza tavaly nyáron, hogy otthon beleegyeznek a komoly műtétbe. Erőből később saját elhatározásából lemondott, így nekünk már csak a megrendült emlékezés maradt!

Hát én a táncokat úgy kezdem mindenképp, hogy Barabás Feri, az sülei, jó zenész volt. Az mikó má látta, hogy én akarok pontozni, ő má vágott a fejével, má húzta is a pontozót. Akkó én szereltem magamnak, még ilyen sarkantyút, jó patkós csizmában jó szólatt, aztán a zenészek azt szerették, hogy kiadta a taktust a zene után. Aztán mindég neki fogtam pontozni, még melléje még, találtam álmomba egy-egy figurát is, odacsatoltam. Még most jelen pillanatba itt vagyok Jászberényben, még itt is, még eszembe jutott még vagy két figura, amit nem gyakoroltam. Na, há táncolni szerettem, mindenképp szerettem a táncokat.

Aztán a csárdást az, má, ettem kézzel-lábal, má azt, mikó má füleltem, hogy a zenész pengeti a muzsikát, már abba jártam, már szemlélttem, hogy melyik nócikét kapjam el, már tudtam, melyik, jól táncol, messzirül. Aztán úgy leeresztettem a fejem, nem mertem feltartani a fejem, mert mindegyik már szembe nézett velem. Akkó nem tudtam, melyiknek intsek. Csak szembe néztem, vágtam a szemem így féloldalt, s má lépett előttem. Kifordítottam, ez volt az én szokásom! S akkó kezdtem járni, s dobogtatni, hogy én legyek az első a táncba. Mindig abba jártam, me akkó tudtam, hogy fordulok vagy kettőt, hármát, úgy ahogy nekem tetszett. Mégis mind nézett, me tudták, hogy jó könnyű táncoltam.

Akkó mikó, még legény vótam, ez a negyvenhatos esztendőkre vót. Negyvenhat, negyvenhétbe, akkó mentem egy bátyámmal Magyarbenedekre, vizitbe. Akkó neki fogtunk táncolni. Ötvenkét figurát tudtunk, egyformán csinálni! Esztet gyakoroltunk állandóan, éppen mint a táncházakba. Má megmondom őszintén, a bátyám juhász vót, két évig. Engemet elvitt egy évig, cselédségbe, hogy segítsek nekije, fejni, s őrizni a birkákat. Aztán egyebet nem csináltunk magunkba, csak mindig pontoztunk (nevet), aztán raktuk össze figurákat. Há, mi danoltunk magunknak, egyik a másiknak. Aztán neveztük a pontot, na csavarjuk a lábunkat, akkor felre ütünk, akkor az egyes a csizma orrával, akkó aztán kétszer megint. Akkó megint félreütünk, akkó felszökünk meg, így neveztük. Magunknak megneveztük a pontokat. Na mikó bémentünk a faluba, neki fogtunk táncolni, mindenki úgy nézte, hogy mi hogy tudunk úgy táncolni.

Hát az ember mikor már konfirmál, akkor nyílik ki a szeme, egy kicsit kibújik. Tízenöt évesen. Hát azt hama meg lehet tanulni. Hát egy hét alatt annyi figurát meg tudsz tanulni, hogy ha csak aztat úzi. Me akkó érdekelt egyik a másik után, ne felejcssem el, me ha hosszasan hagytam,

akkó belé felejtettem, hogy, hogy következik a figura. Addig csináltam, amíg eljártam az egészet, akkó beléfáradtam és kimentem. Mondták: – Ejsze táncoltál! Én nem, hát ni, vakartam a marhákat. [Nebet.] Én mentem vidékbe is, nekem abba a helybe felugrott a jány, mikor ültek a padon, mer üsmertek. Aszt mondják, hogy az embert látják messzirül, hogy ki milyen táncú. Mikó jöttek vidékbü, Sülébő, Medésrő, Istvánházárú, nagy feszes legények, jöttek táncolni. Mikor húzták a pontozót, én meg húzódtam hátra egészen. Mind kerestek: – Jóska hol van? Jóska hol van? Mind kerestek. Csak fülhegygel, a sok néptől nem láttam mit, csak lestem, mit húznak, hogy táncolnak, mert utoljára mentem bé, én akkor. Én utoljára szerettem pontozni! Elöl nem akartam, me gondoltam, ellopják a figurámat!

Figurát én nem loptam! Én, az én fejemtő! Mentem ki az istállóba, sokszor még néztek hátra a tehenek, úgy féltek, ló is. Aztán, amit álmotam éjcaka, én már másoltam otthon. Már mind, tódítam-fódtam. Mái napig, há már idős ember vagyok, s még most is nekifogok sokszor, de beléfáradok, nem tudom végbeinni most, most, mint amikó fiatal vótam.

Én arra büszke vagyok, ha jól eltalálom a taktust, és a jó ütéseket, a csizma szárát, mikor húzza! Ha jól táncol az ember, látja a hegedüs is, akkó ő még jobban húzza, me látja hogy! Ha jó a fehérség, jó táncos, akkor a férfinak is van kedve táncolni. Má ha nem tud jól táncolni, akkó elmegy a férfinak is a kedve, már nem is igen fordítja a fehérséget, mer akkó inkább, csak járja körbe. Csak várja, hogy má húzzák le a párt, hogy szabaduljon meg a nőtől. (Nebet.) Amelyik forgott, úgy, ahogy nekem tetszett, akkó meg szerettem bokázni is, mikor kifordult, visszafordult a fehérség. Ő is látta, hogy jobban kell táncolni, akkó még túlabb fordult, na, hogy lássák, hogy ő is milyen táncos, fehérség! Amelyik csak kifordul, úgy megáll, meg se mozdul, az olyan, gyenge táncosnak látom. Mikor látom a fehérség kifordul, visszafordul, még megfogja a kötényét, meg-meg rázza, megáll nekem, még nagyobb erőt adott, hogy, na! Aztat mindig jobban bámulták a bámulók, hogy lám, milyen jó táncos az!

Mély fájdalommal búcsúzik tőle, a magyarórdi Népművészet Mesterétől a Népművészet Táncos Mesterei Egyesület nevében is:

Busai Norbert
(fotó: Gorács József)

A visai karikázás

Különleges hagyomány egy mezősi falu szőlőművelésében

Lassan itt a szüret ideje, s ilyenkor valamely híres borvidékünk egy-egy hagyománya, szokása kívánczokra ide, ám én mégis egy e szempontból szokatlan tájegység kis falujában látottakat szeretném az olvasóval megosztani: a mezősi Visában találkoztam a szőlő művelésének egy különleges módjával, ami arról tanúskodik, hogy a legkiválóbb körülmények ellenére is gyümölcsöt hoz a leleményesség, a tenniakarás, a jó megfigyelés és a munkába vetett hit. A Mezőség nem kimondottan bortermelő vidék. Vagy mégis? Elbizonytalanodik az ember, ám tény, hogy a mai napig is vagy húsz visai család évről évre szüretel, bort készít, mégpedig egy régi, kikristályosodott és bevált technika segítségével. Hogy mi is ez, arról meséljen a sokunk által tisztelt nagyszerű visai táncos és gazda, Fodor „Selyem” János és felesége, Erzsébet. Arra vállalkoztak, hogy elmondják nekem a telepítéstől az első szüretig tartó munkálatok rendjét, a helyi érdekességeket. Tanulságos mindez, mint minden, ami egy mintaszerűen szervezett és egységes, ám eltűnőben lévő kultúra szerves része volt.

Ha valaki akar egy darab szőlőt telepíteni, akkor itt felénk azt mondjuk, hogy fell kell a földet „ligoriázni”. Fell kell a földet forgatni olyan hetven centi mélyre. És ezt kézi-leg csinálják, mert hát itt nem olyan a terület, nem olyan nagy darabokat csináltak, hogy gépesítve legyen, hanem ez ásóval és lapáttal történik. Télen szoktuk csinálni, körülbelül legjobb olyan öt személy. Úgy van, hogy veszünk egy méternyi darabot, egy sáncot, s akkor elől megy az ásó, s akkor jön egy lapát, akkor megint jön egy ásó és megint egy lapátos, a harmadik az megint ásó, de az nem lapátolja ki. Ez a három rend kiteszi azt a hetven centit. Na, eztet „felligoriázzuk”, s tavasszal azt el kell egy kicsit egyengetni.

Most már mifelénk nem igen volt ilyen szőlőcsemete, hanem Csombordról, Enyed mellől szoktuk eztet megvenni. Ültetésre készen van, ott oltják, ők eltárolják ősszel eztet, s akkor tavasszal kivesszük és elárulják. Onnan szoktuk hozni, s akkor le kell gyökereztetni, le kell metszeni a vesszőt is, olyan két szemre szoktuk lemetszeni, s történi az elültetés. Most már mindenki, én is magamnak csinálom ezt. Egy méter és húsz centiméter a távolság két tő között – mert mi nem gépesítve dolgozunk –, az így jön ki szépen négyzetbe. Először kijegyezzük, mindenhova teszünk egy kis karót, ahová ássuk azt a gödröt. Na, kiássuk azokat a gödröket, és tesszük azokat a kis csemetéket. Egy kicsit ilyen agyagos trágyával, már úgy hígnak megcsináljuk. Belemártjuk a gyökeret és úgy ültetjük el. S akkor persze, hogy már lehet adni ilyen műtrágyát, de régen volt a jó rothadt istállótrágya, tenni neki, s egy öntözést, s akkor felhalmoztuk, annyira tettük be, hogy az oltvány a föld színén legyen, s az a két szem magosabb, felhalmoztuk földdel, hogy a nap ne süsse, s aztán az akkor onnan indul meg. Ennyi lenne az ültetés.

Utána aztán persze, ha szárazság van nyáron, akkor meg kell öntözni, egyszer legalább. Na most már akkor ez az első év, mert a szőlő a harmadik évben terem. Az első évben nő körülbelül olyan, van amelyik fél métert is. Akkor eztet ősszel vagy tavasszal lefektetjük és elfedjük. S akkor tavasszal, mikor kiszedjük, visszavágjuk vagy két-két szemre, s akkor már termeli a termőfát, azt mondjuk neki, hogy „magfát”, hát így van elnevezve. Na már akkor kell

**Szőlőhegyen szüretelnek,
Szedőlányok énekelnek,
Tele pince, tele kamra,
Bár csak mindig szüret volna!**

(szüreti versike Visából)

persze minden oltványnak egy kis karó – mi azt mondjuk neki –, amihez hozzá kell kötni, mert nem lehet a földön hagyni, mert kell neki levegő is, meg kell permetezni is majd persze. Akkor régen is volt betegség, emlékszem, volt olyan „pompa”, ilyen sárga kénporral fújták a gerezdet, még a gróf idejében, és az megállította a betegséget. Na, ez megnő, mondjuk másfél méterre, két méterre is, na! Akkor ezt ősszel elfedjük és a harmadik évben már jön a termés. De nem egész termés, hanem csak inkább ez olyan féltermés. Azért nem, hogy nem lehetne hagyni, hanem azt szoktuk mondani, hogy „félkarikát” csinálunk, szóval csak egy szál vesszőből, azért, hogy ne legyen nagy a termés, hogy tudjon erősödni a tőke. Ez a harmadik év, s van egy ilyen kóstoló, s bizony van, hogy elég jó a termés! S akkor van a negyedik év, és ez lenne a rekord termés, mert akkor már ki van fejlődve, s akkor aztán egész karikát csinálunk. Ez az egész karika úgy van, úgy van elnevezve, hogy aki dolgozza a szőlőt nyáron, a zöldmunkával, annak meg kell hagynia ezt a „magfát”, termőfát, s akkor minden szőlőtőnek kell legalább négy-öt-hat termőfát hagyni, mert azt mondjuk, hogy egyet véletlenül levágunk ősszel – tévedünk –, vagy eltörik, s még tavasszal is, mikor azt a karikát csináljuk, megint megcsináljuk, hogy eltörik, s akkor legyen mindig „rezerva”, hogy amiből megcsinálni. Na most már nem kellene nekünk hat, mert elég lenne három is, de aztán egy időben így volt, hogy hát dupla karikát csináltunk, hogy nagyobb termés legyen, de nem a legjobb ez! Így is csináltuk, de a kárunkra volt! Én azt mondom, hogy a legsimplább csak a rendes karika, a szimpla karika két vesszőből. Ez a két vessző feljön kötve, körülbelül – hát úgy szokták mondani, hogy ha lehajul, legyen szembe az orrával annak, aki karikáz, a felső kötés – hogy ha lehajul, le kell térgyelni – mondja Erzsébet néni. S ez a karikázás akkor úgy van, hogy „ficfavesszővel” jön a kötés – ezt már azok, akik dolgoznak, aztán értik, hogy hát hogy kell megkötni. A felső kötéstől kétféle hajlik, és visszajön alul, alul összefonódik a kettő egymásba, s akkor lehúzza, hogy azt mondja, legyen szép is ez a karika, hogy ne legyen vállas, mert hogy ha onnan veszi, akkor úgy marad vállasnak, de ha lehúzza, akkor a kötéstől majdnem karikaforma, azért nem ilyen vállas, mert ha nagy a termés rajta, akkor

Néptáncosok, néptáncsoportok és bármely táncműfajt kedvelők!

Különböző táncokhoz készítünk méretre is:

NŐI, ILLETVE FÉRFI PUHA- ÉS KEMÉNYSZÁRÚ CSIZMÁT

MENYECSKE CSIZMÁT • NÉPTÁNC BAKANCSOT • KARAKTERCIPŐT

Műhelyünk címe: 8300 Tapolca, Béke utca 4.

Telefon: 06-30 286-9517, 06-30 224-2105

TANKA TAMÁS és BÁRÁNY SZILVESZTER Népi Iparművészek, a Népművészet Ifjú Mesterei

Modelljeink megtekinthetők és megrendelhetők, árlistánk és méretlapunk letölthető: www.tankabarany.hu, www.csizmakeszitok.hu

lerogyik. Így, hogy ha karikának van hagyva, akkor megbírja azt a termést!

– *És van egy-egy felső és alsó kötés?*

Igen, persze! Az első a felső kötés, onnan válik kétfelé a karika, s visszajön alul, alul összefonódik a két vessző, és akkor lehúzza, s odaköti a karóhoz a két vesszőt. Régen mindenki szedett magának „ficvesszőt” a kötéshez, még az erdőről is, ez a – nem tudom, minek nevezik, gondolom, román név, ez a „kakleza”, terem gyümölcsöt is. Hársfa, de az olyan, hogy megyen a szemedbe is, de aztán az úgy fáj! Csípős porja van annak – teszi hozzá Erzsi néni. De aztán az jobban hajlik, jobban, mint a ficfa! Olyat is szokunk szedni, mikor nem volt Zsukon a ficfa, de most már telepítették ott is ezeket a ficfákat, direkt termelték ilyen kosárnak, bútorokat csinálnak belőlük, onnan szereztük

be. Mondjuk adtam egy liter bort, kettőt, s nekem meghozták a jó két kötés vesszőt, az nekem elég volt a szőlőbe. Na, aztán aki tudja a csomózást, az a vastag vesszővel is tud kötni. – „Én tanítottam meg Jánost is kötni!” – vágja közbe Erzsi néni. Aki nem érti a kötetést, az csak a vékonytal tud, mert akkor aládugja, megcsavarja kétszer, és alá befűzi. S ezzel a vastaggal, aki háromszor megcsavarja, és akkor csak alátűri, az odaszárad úgy, hogy ki nem bomlik soha! Megtartja az, akár milyen súlya is van.

No, most már a férfiak csinálták a karózást és a metszést, s „tányérozást”, elfedést (nálunk elfedték a szőlőt ősszel!). Na, ezt tavasszal villával ki szoktuk venni, kirázogatjuk a földből, persze ott a tónél, alul marad egy ilyen „aljus”, egy csomó – s azt nevezzük tányérazásnak –, hogy aztat a kapával el kell körben venni, hogy kitakarni a tőkét, hogy legyen egy ilyen tányér alakú, s akkor azt mondjuk neki, hogy tányér. S akkor utána jön a metszés, mert persze van ott hagyva több fa, mondtam, hat vesszőt is hagyunk. Akkor megy a férfi, s ő megnéz minden tőkét, na, először kiválasztja: kettő kell csapnak, az nem számít, ha pont a tőkéből jön, mert az a jövői magfát adja, a termőfát. A másik, amelyik termésnek marad, az a legjobb, hogy ha az öreg fáról marad, az öreg szárról, vagy a tavalyi csapról, mert az amiről beszélünk, hogy hagyunk két csapot, az két szemmel van, és kettőn van négy vessző, ha beválik. Ha nem, akkor az öreg fán, egészen fel a vállig lehet hagyni termőfát. Na, eztet csinálja meg a férfi.

– Erzsi néni: Na azt mondod, hogy megy a férfi, de volt, hogy nem ment a férfi, hanem mind nekem hagytad, hogy metszed-jem!

– János bácsi: Hát nemigen!

– Erzsi néni: Nemigen? Hogyan azt mondtad, hogy csináljad te, mert mind török el, meg így! *(Kacagnak.)*

– János bácsi: Na nem azt mondom, mert az aki megmetszi, persze! Oda azért kell férfi, mert le kell vágni aztat a vastag fát...

– Erzsi néni: Hogy ne legyen „csontorkás az a butykó”.

– János bácsi: Le kell valamennyire takarítani, s persze marad neki is, mert nem hagy meg csak pont két fát, meghagy négy fát, s akkor azt mondja, hogy na itt marad négy fa, de mikor odakerül, a jobbából csinálunk karikát, a másik kettőt le kell vágni, vagy amelyik eltörik. Vagy szoktuk úgy, hogy a harmadik megmarad egész vállig, ahol megkötözzük fejül és azon fejül visszavágódik, mert ez is ad termést. De hát mondom, hogy szoktuk csinálni négy vesszőből a karikát, négy termőfából, de nem jó az!

Fodor „Selyem” János a szőlődombon, háttérben a falu a református templommal

S akkor jön – mert ez a neve – nyáron a zöldmunka, amit a zöldben kell dolgozni, mert akkor válasszuk meg a magfát, a termőfákat, és az egészet vissza kell vágni. Mondjuk, úgy szoktuk, hogy ha egy száron van két gerezd – van, ahol három is –, az utolsó gerezdtől megmarad még két levél, s akkor onnan vissza kell vágni mindegyiket. Csak az a hat fa marad meg egészben, amit ha letakarítunk, azt felkötjük a karó mellé, ezek a magfák. Úgyhogy ez elég sok munkát vesz fel, ezek a zöldmunkálatok.

– *Milyen fajták vannak, János bácsi?*

Hát aztán itt nálunk a régebbi fajták, akarom mondani, még a grófnak a szőlőik, már inkább a grófét ismertük, a sasza, asztali szőlő – így mondták, na –, akkor aztán a jó borszőlő volt a leánka, a fehér leánka, a szürkebarát, akkor a királyleánka, a rizling, fehér fajták. Nem volt vörösbor itt, máma meg úgy veszem észre, hogy inkább a vörösbort kedvelik. Már nem tudom, hogy milyen fajták. Aki oltványból csinálta, az mind fehérbor volt az egész. 1947-ben kezdtek az emberek tenni szőlőt, addig csak a grófnak volt. De abból még máma is van. A legjobb területeket választotta ki a gróf. A grófnak volt intézője, gazdatiszt, az mérnök volt, de az a területet a legjobbat választotta, déli lejtőket. Nem volt túl alacsony, sem túl magas helyen. Ott nem volt ilyen sós terület, „géra”, ahogy mondjuk neki. Aztán a kollektív alatt is telepítettek, „tettek” szőlőt, de az mind kiveszett! Mert vették az oltványt, hozták a Regátból, ami nem megfelelő ennek a területnek.

– *A szüret hogy zajlott?*

Hát a szüret, az a legjobb munkálatok voltak! Októberben szokott lenni. Na már most a karikázás az erre felénk azért volt, úgy tapasztaltuk, meg aztán úgy is mondják, hogy hát azért van ez a karikázás, mivel hogy itt a talaj ilyen „szivályos”, „szurkos”, nem melegít annyira, mint ahol homokos a föld, s evvel a karikázással a termés közel jön a talajhoz, és akkor visszaveri a napmeleget, így érik be a szőlő. Mert ha magoson van, mint például a Regátban vagy Magyarországon is, akkor itt nálunk nem érik be annyira. Szépen beérik, de így is vannak ezek a seregélyek, így mondjuk. Ezer számra is vannak együtt. Mind leverik. Nem eszi meg, leveri. A szedésnél mindenki vederrel van, s aztán utána már így, ahogy nálunk van, ahogy mi szoktuk csinálni, van egy cseber, fából van, s akkor, mikor tele vannak a vedrek, ürítik a cseberbe. S mikor a cseber tele van, akkor két férfi megfogja, s kiviszi a szekérbe, vannak azok a hordók, amibe beletöltik. S aztán meg szoktuk, hogy van egy ilyen darab fa, amelyiknek a végében valahol van egy körülbe-

lül három-négy ág, ilyen tíz centisek. S avval, hogy férjen bele, ha esetleg nincs elég edény, hogy térjen belé, hogy a lé férjen belé. Mert ott szokott bizony történni, hogy mikor jöttünk le, nem fért, mert mind lefelé kell jönni. Volt, hogy két-háromszor is kellett fordulni a szekérrel, a férfiak hozták. Ez haza lett hozva, itthon mikor hazahoztuk, idehozzuk a prés mellé a szekeret. Úgy nevezzük, prés, „sajtó”, és akkor a szekérből átmorzsoljuk először egy másik kádba, hordóba, van egy morzsoló, közel a préshez, átmorzsoljuk, hogy a „babok” szakadjanak ki. S abból aztán tesszük állandóan a présbe, a présből aztán, ahogy tesszük az első vederrel, már folyik is ki belőle persze. Jön aztán az döngölve persze, ilyen kisebb döngölővel, mint az az üveg ott. Egész addig, míg tele van, s aztán akkor tesszünk rá egy rend fát, ami lefedi az egész kast, s utána jönnek ilyen kisebb fagerendák, vagy négy vagy hat, s aztán reahúzzuk, s szorítjuk, ameddig bírjuk. S akkor aztán kiborítjuk. Volt, hogy sort kellett állani a présnél, volt közös prés. Azok, akik préseltek, adtak egy pár liter mustot, akinek nem volt része a présben. Éjjel préseltek, aztán még pálinkáztak is, hogy menjen a szorítás. Most már aztán nem csináljuk ezt, de régen háromszor is visszatettük, elmorzsoltuk kézzel, visszatettük, s most már ebből jön a törköly, pálinkát főzünk belőle.

– Emlékszem, régebben volt olyan finom törkölypálinkája János bácsinak, hogy vetekedett bármivel!

– János bácsi: Hát szerettem mindig ezeket.

– Erzszi néni: Hát melyiket nem szeretted, te János! Mondjad meg! (Nagy kacagás.)

Na, most én ballonokba kevesebbet tettem, mert hordókba, tölgyfahordókba tettem. Ezeket jól kimossuk ősszel, már a szüret előtt egy héttel, mondjuk elő kell szedni, akkor az abroncsokat megnézni, akkor kimosni jól, hogy annak ne legyen semmi szagja. Utána még meg szoktuk festeni az abroncsokat, meg a hordók végjeit is, s akkor aztán megtöltjük vízzel egy pár nap, hogy megszívja magát, mert akkor úgyis megszívja magát szőlőlével. Mikor azután szüretelünk, akkor kiürítjük a vizet, kicsepegtetjük belőle, és akkor meggyújtunk – mekkora az edény – egy szelet ként, szalagot vagy kettőt. Ha nem tiszta a hordó, az nem ég el benne! Azt lehet tudni. Vagy látni, ha szelel, azt is megmutatja. Ha elég benne, az mutatja, hogy na, az a hordó tiszta. Utána kivesszük a maradékot, betesszük a helyére, és abba lehet beletenni a mustot. Mikor tizennyolc-húsz

Szimpla visai karika, a „ficfavesző” felső kötésel

a cukor, az a jó bor. Nem jó azért nagy mértékben megsegíteni cukorral. Száz literbe körülbelül két kg cukrot bele lehet tenni, de legjobb, ha megvan a fok. Meg csak az a must, a felfővése, az a bor, hogy főjön ki! Ha nem foglalkozik az ember véle – olyankor mind annyi munka van a mezőn, hogy tesszük oda és nem mind figyeljük meg! Sokszor jöttünk haza és kifutott, vagy nem olyan a levegő, ha mind lusta a levegő, nem futott meg, annak is kell az a hőmérséklet, hogy tudjon megindulni. Aztán körülbelül kétezer négyzetméteren volt olyan év, hogy volt háromliter liter borom is. Nagy termés volt! Mikor volt szüreti bál, ez volt a jó világ! Eljár minden... Az is jólesett aztán, hogy szüretkor összegyűlt a család. A vejek, a menyek, a sok gyermek.

*

A kimerítő, átbeszélgetett délután végén gyalog nekivágtunk János bácsival a hegynek, a szőlőjét éltető dombnak, hogy megmutassa azt, amiről oly lelkesen és büszkén mesélt. A VISAI KARIKÁT. A fényképek ekkor készültek. Ahogy bandukoltunk felfele, János bácsi elmondta, hogy ma is van még olyan terület, ami még a gróf (gróf Teleki Géza, a Teleki család geryeszegi leszármazottja, aki 1911-ben vásárolja meg a zsuki uradalmat Visával együtt) idejében lett telepítve. Ugyanazok a lejtők, megkövült múlt és a jelen, történelem és sanyarú valóság. Letűnt, nagy idők. Én még láttam a visai udvarház személyzeti épületét, az udvarházához hasonló mives pitvart az oszlopokkal, s csak elképzélhettem, milyen pompás lehetett az udvarház maga. A visai udvarház, ahol a gróf lánya, Teleki Katus grófnő pózol büszkén a lován egy régi fényképen, hogy aztán a háborúval örökre elmeneküljön innen, minden vagyonából egy korsó szilvapálinkát vitt magával az útra, ami soha nem kanyarodott ide vissza. Itt hagyva a visai karikákat a lelkiismeretes gazdáknak, akik aztán már nem tudni, átadhatják-e a következő nemzedéknek.

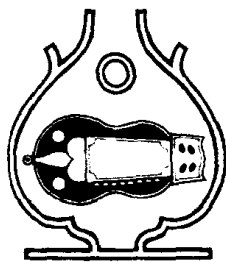
A grófok és gazdatisztjeik, az akkori tanult emberek már nincsenek, de a hátrahagyott tudást az itteni emberek egy része féltve örzi a mai napig. Örökségük tanít, esélyt adhat arra, hogy újra megtanuljunk olyan dolgokat, melyek évszázados tapasztalatokon, megfigyeléseken alapulnak, melyeket a mai napig tiszta, éltető forrás táplál. Nem tudom, lesz-e időnk arra, hogy belássuk: a kapcsi, hasznélvezettől vezérelt ember által ásott kutak vize nem ezé a forrásé, szomjunk oltása csak időleges, az ilyen kutak hamar elapadnak.

Kép és szöveg: Henics Tamás

Forrás: Kiss Géza – Visai fényképes krónika.

Híradás egy mezősi faluról. Szerk.: Sztranyiczki Mihály. Kolozsvár, 2006

KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ TEKERŐK

RÖVID HATÁRIDŐRE!

1039 Budapest, Barátpatak u. 6/B.
T: 06-20/ 438-9145; T/F: 250-7988

E-mail: bela@szerenyi.hu
Honlap: www.szerenyi.hu

SZERÉNYI BÉLA
hangszerkészítő mester, népi iparművész

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

Page 8 'Accredited' Dance Weekends at Hungarian Heritage House - 2008 October 4/5: Dances of Tírpák (Northeastern Hungary); December 6/7 Dances of Felcsík (Transylvania) Saturday 10-6/Sunday 9-1. Teaching language: Hungarian. Organized mainly for experienced Hungarian dance teachers, or other with more than 5 years of dance experience. Further info in announcement in Hungarian

Page 8 Potta Géza Folk Music Talent Search and Competition
Date: November 29, 2008 - Révkomárom (Komarno, Slovakia)
Two categories: 1) String bands, 2) Solo fiddle
Participants must select material from one of 3 categories: The Mezőség region, repertoire of Potta Géza - Abaújszina [Sena, Slovakia] or any region of Slovakia. Contact info in announcement in Hungarian

Page 13 The Bukovina Székely Festival was held June 20-21, 2008 in the village of Tevel in Hungary's Tolna County. The event, organized for the 14th time by the National Bukovina Székely Association, included photo exhibition, traditional crafts market, ethnographic exhibition and release of a book of Bukovina Recipes. A traditional wedding was staged – with 1500 'wedding guests' - members of some 25 folk dance and folk singing groups from communities of Bukovina Székely people from several regions of Hungary. [Bukovina is a region located today partially in Northeastern Transylvania/ partially in the Ukraine. The Székely Hungarians were expelled from the region in 1941 then transported and resettled eventually in Hungary]. Report by Fehér Attila and Péter László

Page 19 Announcement for several series of children's/teenagers folk arts programs (music, folk dance, Hungarian Renaissance year, folk customs) held at the Hungarian Heritage House in Budapest. See Hungarian announcement for contact info/dates

Page 22 45th Europeade – International Folk Dance Festival
This large scale festival of amateur dance groups was held this year July 23-27, 2008 in the town of Martigny, Switzerland. There were more than 5000 participants (including groups from Hungary). The 5 day festival took place in 9 locations. In 2009 the festival will be held in Klaipeda, Lithuania; in 2010 in Dachau, Germany. Report by Mikulai Csaba

Page 28 I like Széki Soós János' short stories. I save them for last, my reward, when reading

through the folkMAGazin articles. Mostly tales from Soós' own early life in Szék. This one is about the first day he was sent to preschool; he simply didn't go to school. He and two friends instead chose the lane that led through the Romanian graveyard and into the vineyard – where they spent the morning. His mother immediately figured out he hadn't gone to school, and instead of forcing him go - bought chickens, ducks, and so on for him to tend... (S.F.)

Page 30 In the Wake of History
Mrs. Ludányi András (Gaál Annamária)'s personal account of her life and the saga of her family during the war and since then. She was born in 1944 and was baptized while Budapest was being bombed in WW II. Her father was taken away by the Russians when she less than a year old. They never saw him again. From then on, she lived with her mother and grandmother like others during that period, especially anyone having any connection with any part of society unpopular with the government in power. Her grandfather had been a general and her father a lawyer before WW II. The authorities moved them from one place to another where they shared houses/ rooms/ apartments with many people in many different towns. She finished school at the age of 15 and went to work immediately, knowing that she had no chance of further study under that government. Eventually she, her mother and grandmother made a contract with an elderly woman in Budapest who needed care, in exchange for which they inherited her flat. She cared for her mother and grandmother until she met her husband in 1995. She now lives in the USA. As told to Kóka Rozália

Page 32 Young Masters of Folk Arts
Those awarded this national title for 2008 were congratulated by State Minister Hiller István in a ceremony at the Hungarian Museum of Fine Arts on August 20th. See announcement in Hungarian for names. 4 young people won in dance, 11 in the category of folk crafts.

Page 34 Hungarian King Matthias in Moldavia. In Hungary this is the year of King Matthias Corvinus – a celebration of the height of the Hungarian Renaissance. Here we have a historical-ethnographical study attesting to how the memory of King Matthias lives within the ethnic Hungarian Csángó people in Moldavia today, along with historical references to King Matthias himself having actually been in Moldavia – with particular reference to the villages of Kléze (Cleja, Romania) and castle ruins in Moldvabánya (Baia, Romania). By Halász Péter. (Includes bibliography)

Page 37 Part V: Ethnomusicologist Sipos János – Folk Music Research: A comparison of folk songs from two ends of the Kazakh steppe
Today western ethnomusicology deals mainly with questions and methods taken from social anthropology. Analytical and comparative folk music research, often thought of as old-fashioned, may find new strength, as for example the Hungarians work on comparing Hungarian folk music with that of its various neighbors. Here almost parenthetically Sipos János tells us first about a recent experience doing field research amongst the Huichol Indians of Mexico. He attended an Easter celebration where all filming, photography and sound recording was prohibited. Sipos then goes on to give a technical overview of melodic structure - comparing the traditional music of the western Kazakh region on the Caspian sea with the melodies of the Mongolian Kazakh people.

Page 43 Growing grapes in the village of Visa (Vișea, Romania) – Mezőség region of Transylvania. An account of local traditional grape farming methods as told by Fodor 'Selyem' János and his wife Erzsébet (who are also exceptional dancers in the village).
By Henics Tamás, Source: Kiss Géza: Visa fényképes krónika, 2006

Sue Foy

(For complete list of articles summarized in English go to www.folkmagazin.hu – keep clicking on 'English' and sooner or later you'll find it.)

folkMAGazin

2008/4, XV. évfolyam, 4. szám
Megjelenik évente hat alkalommal
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János

Felelős szerkesztő: K. Tóth László
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:

Bede Judit, Eredics Júlia, Gósi Anett,
Havasréti Pál, Kőrösi Katalin
MAGTÁR – Széki Soós János

Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.
Levélcím: 1255 Budapest, Pf. 153.
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@mail.datanet.hu
www.folkmagazin.hu

Porszinter Nyomda
Tel.: 1/388-7632

ISSN - 1218 - 912X

Bankszámla szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány B.I.C. OTPVHUHB
11701004-20171625-00000000

Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alap
Népművészeti Szakmai Kollégiuma

Hátlap: Krétai lányok (EUROPEADE 2008) - Kárpáti Zsuzsanna felvétele

Trachten-, Heimat und Brauchtumsverein 'Zweitalerland', Fekete-erdő, Németország • Megnyitó, Martigny, Svájc
EUROPEADE 2008 – fotó: Kárpáti Zsuzsanna

